

7

tu. III

III. 4. N. 33. 6.

Historia Juris Rom.

II.

3

I. Stan Rzeczpospolitej.

1. stan krajów.
2. charakter miejsc. i ich podz.
3. kraj krajów, urzędniczy
4. religia i piśmictwo publ.
5. polityka, finanse.
6. wojnowość.

II. Prawo i prawo

1. Wroć się stać, prawodawcy.
o fejmach.
2. jak prawa ustanowiono.

III. Prawo i prawo

1. źródła praw; sprawy
celnicze i postanowienia ośb. wrogomych.
2. nauka prawa
3. prawnicy.

8167

II

Bibl. 204

Religia

Stan oficjencja publicznego, iaku wosta zwracany
z religioz, i byt ten sam prawnic w w Egre
piewny, ftey, woinicy, ze na oficjencie pu-
bliczne i spravowanie ofiar, labre i plebe-
infa leser wptywali. — Kazyranione sekty
religijne wliczady sig do Kypff. ftey
St. de Bauhanahib. — Na hoim ley Egohi
ranygata miel wptaj do Myymu Libra.
Lura Greka.

1) Polityca finansze.

Uprzedzenia polityczne w ley Egipte, przewolnicy mie-
raty, do stawianych uspraw w Hiperji, Brytan-
skiej, manych icho lezy agrarij; do normia-
wio i rozgraniczenia prywatnych wstancow (agri-
mensores); zabiedzanie gorznow i miedz (arua-
ni limites). Tu przewolnicy natory usprawa ley
Manilia r. 589. U.C.

Jak polityca wplywata na umiarowanie lichwy,
i co nam jest w ley mierze wiadomem, powiem
w Jussylt. — Jazyzka (ludi circenses, ludi scenici)
nie byly tam, co u Egejow, t. j. plucoty, cnoty
i moralnosc, ktor bardziej jussylt i iatowe raba-
ry, updawane dla przywdobania ich ludowi. Na tych
zazyzkaach ludy stan miat powie przewolne miey-
sce, ley Manilia 687. U.C. wyznaczta mieysce dla
stanu ryckiego. Na lwoiu ley Egipti wiele
prowolono uspraw, wplydem wyprawow ludowoz
harmionoz lud uborpy (lezy, prumentaria pec
alimentaria).

Co do finansow. Do wyprzedzenia lwoioz prowadzi-
to lwoie wojny Brytanie, dla lezy miez po-
stanowionoz (r. 347. U.C.) szaty rotu dla woj-
zka. Opedrano ten rotu z podadluz szatylch
kupczoz i nie szatylch wezignoz, lwoie prze-
wolnicy wywierano od uwalniania niewolnicow
(vicesima peritorum mansuittendorum). Podalki
i dochody powzaraty ich, w miary wyprere-
nia raborow. Zabrany grunt, oddawano wta-
licielow, pod warunkiem, ptacenia z niego
10 ley rezin (Decama), i ptacenia od lwoy
szatki bysta, na niem ich papiery (Scriptura).
Polityca odbierano ludom zawoionarym

publicani Hugo p. 295.

Ich muß erwehnen, daß der Caius Papirius, der Pontif. Max. mehrere Nu-
 mero Anführer nennenswerth (Dionys III. p. 171.) bloß nur mündliche Orde-
 re zu sein, und daß der Gaius Papirius des Quinctius Flar. (fr. 144. D. de R. J.)
 nicht ein Commentar, sondern nur zu ³⁵ Censoribus quibus anteaque Plebi
 satioresque in Jure hominibus plebeis haberentur; voluerunt non (Censorius de
 die Natal. III. p. 13. Duber de
 Latinit. 7. c. p. 154) Gibbon
 cap. 44. p. 105. v. Germ. — Zwei
 Censoren, quorum alter A. M. C.
 leges, probat Censoribus
 cum illi neque ritus sacros, neque dies fastos ne-
 fastosque noscerent. De Papirio reliqua apud
 Bachium videantur. De Appio Claudio judicio
 in Virginiam iniquo lato admodum celebri, nihil,
 quod proferam, habeo. solius, alter omnium regum
 lev, ad Heinec. I. 1. 2.

PERIODUS SECUNDA. In reliquum inveniuntur
 A. C. 500. — 475. A. C. 450 — 22 B. Chr.
 C A P U T VIII.

De legibus XII. Tabularum.

Quod Pomponius fr. 2. §. 1. D. de O. J. tra-
 dit: „initio civitatis Romanae populum sine lege
 „certa, et sine jure certo egisse, omniaque ma-
 „nu a Regibus gubernata fuisse,“ admodum
 ambigua sunt, ipsique veritati et Historicorum li-
 bris contradicentia. Recte enim scimus non
 omnes reges Tarquinio Superbo similes fuisse,
 nec manu omnia gubernasse, cum et illis exactis
 Romani legibus eorum uterentur (58); licet idem
 Pomponius eodem loco nobis contradicat, nar-
 rans: „exactis regibus lege Tribunicia omnes has
 „leges exolevisse.“ (59).

Locum hunc si recte considerare voluerimus,
 conspiciemus, posse duplici modo explicari.

58] Niebuhr l. c. T. I. p. 178. 321. 322.
 59] cf. Heinecius l. c. p. 27.

— Weymannici o rormay, bylo
 gabunkhauko cytowania.

I nobis Romulus, ut libidum, im-
 perilaverat Tacit. Annal. III. 26.
 hoc jamus historie pned dervin
 sem Tull. de Div. I. 16. Div.
 Hal. II. 22. Festus v. Lex Regill.
 Dionys. IV. 15.

Verti enim potest: lege Tribunicia expulsos fuisse Reges; aut: lege Tribunicia regias leges exolevisse. Utraque tamen lectio nobis displicet, nisi enim legem Tribuniciam ad Junium Brutum, Tribunum Celerum 60), qui reges expulit, retulerimus, (sensu locus ille Pomponii carebit, cum sciamus Tribunos plebis quingagesimo anno post reges exactos institutos fuisse. Quod si ad legem tribuniciam Bruti verba haec refers, eadem difficultas adparebit, cum constet consules in locum exactorum regum electos, nisi nomine regibus dissimiles fuisse, omniaque ex legibus regiis gubernasse. 61) Reicientes itaque Pomponii illam opinionem, eorum sententiam sequimur, qui dicunt non solum usque ad XII. Tabularum leges, a regibus latis legibus usos fuisse Romanos, sed eas etiam pro maxima parte in hunc novum Codicem conscribi curasse. 62)

Quae occasio instituendorum Tribunorum fuerit, supra dictum est. Hic observandum erit, Historicos v. c. Livium III. 9. narrare: plebem impotentem dominatum Consulum perosam, per Tribunos agitasse, ut legibus potestas Consulum

60] Reges Romani eligebant sibi Tribunos Celerum, ita, ut Dictatores eligere solebant Magistros equitum, cf. Niebuhr l. c. T. I. p. 315. f

61] cf. Ritterus ad l. c. Heineccii p. 28. sqq. Niebuhr l. c. T. I. p. 339. 341. Livius VI. 1. In primis federa ac leges (ex

62] Niebuhr l. c. T. I. p. 400. autem ea duodecim tabulis, quaedam regiae leges) conquiri quae compararent, iusserunt. Je reli to prawda, iakre norma morie abolewisse 2. 2y i po spoleniu miajta esyflowaty, ker wy bystry wybrany anemi 2. Pomponii loam forte in intelligendum De legibus quae regiam ierosalem apicabant, putat Muratus, Eberhins, Odo. — Inopropier non placet,

f. Dyli oni z pphymani hio lio; Ned
Ozutus po wy pzd. Laska. noticie
ud.

quod
regum

5 11
— tein nam clavum omnino medicis equites aratem donoribus iam narywat eis
tribunus Celerum. Plinius xxxiii. 9. A ra tein nierdais eis bydź celeris guardy
królewski, ial mówi Liwiusz: Dionizyusz.
† Ila refert do cella p. 3. nota 2. et autores laudali ab Ottone cap. 14. Diff. De cl. 116. Tabular.

quod Schucking ad Coll. L. M. et R. IV. D. adnotavit: non peribat festis in ipse illud adrum quo Romani
regium nomen prosequerentur, ut quidquam regibus ausplum ferre vellent.

¶ Cety najt pwnierono Redaklowon, lądiono bōmian re dylho najwypza utadka
more prawa przegibzwa. W ten czas jest Nauka prawa nie byta tak pbbeking
: hardy iż byt odolny, do ustadawania praw.

F. Livius IV. 10. iura infimis summisque moderando. Tomasz VII. 10. ranciam ich byta uowosi
w oblioru prawa, iak niezdyz upanowit Serwius Tulli ppanowiet hoy na in iudicium
IV. 13.].

Ze zwoet praw w ley Egre najworniejsze to prawa XII. Tabl. Rzedniemy je wyjasniali wedlug tych rubryk a) historya praw bybre, i ich rzedo.

b) w iahim ieryfku i iahim porzedku napisane byly

Mielu uwronyl (p. Haubold s. 207.) fharato je, utamki praw XII. Tab. wyprawio w pierwotnym ieryfku Dr. Prava ta nielylu re nie jeft wyseornaz, ale i niepodobnaz do nyhonania. Jahn ieryfku dawni mowilo Rzymianie, i ich wyprawiali, more nieft wplyw na historye, ich ieryfku, lez nie na wyjasnienie praw, gorie chodri o zrorumienie myfli bybre. Rozumieajmy wiec na zrorumieniu ducha praw lachien, iahie autorow nie blafpymy nam podali, nie rozuprowiaje je w ppe. rania filologione. Wielu jednaz mniema, ze gdy diwaornie wyprawio ortografioz ieryfku lachien, lez samiem alore, w iahim ieryfku napisane byly prawa XII. Tabl. Jlah uprawe, wsepeuzioz jedno

laha wyprawioz: Je Junipos aut prodigus exstat, ppe. qus autoritas fundi ei dpos nec exst, agnatorum genti lachue biamum ceterorum re- rum annus qus epo. In ea pouniave qus poloflas epo. Junosint p. 46. Leges XII. Tabl. qus qus reperiri potuerunt, fragmentis restituta Winkelii 1744. ini ras (n. p. Meiffen) rby w dawnyh ieryfku. Oesus otovitas Jundei biamum, Je Junipos. restat. ppe. ploz conplas. nec ceterorum rerom exst. agnatorum: ceterorum. eno. co. ppe. annos oesus epo. nage. epo. poloflas epod.

Nie podobne meluzanie est! Co uz byry porzedku w iahim byly episane ke prawa, wiediez treba re z porzedku byllu byto lachit X. purniez dodali uz Decemvirovie lachice XI. i XII. a za tem se by byllu wrypetnieniem piarwoybh dieuzicim. Jaws Godofred, lchoty uz nayworniejszy Ludwit wyjasnieniem bybre praw, lachit je w nasepuzicym byly porzedku autorone I. de in ius vocando, godnem uwagi re i my od lego prawo prywatne raornimy. II. de iudicis et iustis. III. de rebus creditis. IV. de iure patrio et iure conulio. V. de hereditatibus et lachit. VI. de dominio et de possessione. VII. de delictis. VIII. de

inibus prediorum. X. de iure publico. X. de iure
iure XI. Supplementum tab. I-5. XII. system.
tab 6-10.

czy jakie były rżania u słowiańszczyzny o tych
prawach?

To wam powieć rżat w przedmowie, re prawa rżane
rżatko lżedy rżatko, podwate, u filozofów
kalcik, lżatko, w lżatko, lżatko, nery, nā rża-
rżatko, nā dżatko rżatko nā lżatko nery, nery,
lżatko, lżatko, nery, rżatko, rżatko o XII.
Tabl. u lżatko lżatko. Lżatko nā lżatko
w rżatko nery, ale i w r. 43. I. de
Orat. mōwi: iure quis civilem scientiam con-
templatur --- totam hanc descriptis omni-
bus civilibus utilitatibus ac partibus XII.
Tabulis contineri videlicet. Lżatko III. 21, na-
rżatko iē font omnis publici et privati iuris
a sam Dionizyusz rżatko rżatko XI. p. 75.
rżatko rżatko o lżatko re w rżatko nery
rżatko lżatko praw rżatko lżatko rżatko
w rżatko, lżatko rżatko rżatko, re
rżatko nery. nery rżatko rżatko
rżatko rżatko XII. Tab. nery lżatko w rżatko
rżatko rżatko rżatko: sed de legibus Ro-
manis quas duodecim tabulis imperitias
repeimus, neque nihil plane dicendum
--- cum sint adeo graves, et a Graecis
legum lżatko lżatko differant. Lżatko
lżatko rżatko rżatko, a Ta-
lżatko rżatko iē finem equi iuris. - rżatko

czy jakie były losy tych praw od ustanowienia
ich aż do upadku perijska?

Tak wielki słach ogarnął Brytanię lżatko
Gallonię do nery rżatko nery: rżatko
rżatko rżatko, re rżatko
nery rżatko rżatko nery na lżatko
prawa, o lżatko lżatko lżatko rżatko. Tak
nery rżatko rżatko, ale rżatko

re lżatko equi iuris nery, nery rżatko rżatko p. 96 rżatko
rżatko rżatko rżatko, to, nery rżatko rżatko rżatko
rżatko XII. Tab. rżatko rżatko rżatko, re rżatko rżatko
rżatko rżatko rżatko rżatko rżatko a rżatko rżatko rżatko u rżatko
rżatko rżatko rżatko rżatko XII. Tabl. rżatko rżatko rżatko rżatko
rżatko. Rżatko 2. - rżatko rżatko rżatko, rżatko rżatko rżatko rżatko
to lżatko rżatko rżatko rżatko rżatko, do rżatko rżatko rżatko
nery rżatko, lżatko rżatko rżatko rżatko rżatko rżatko
rżatko rżatko.

suivant denys d'Halicarn. le supur demandait un code de lois auquel fussent joints tous les
 citoyens. Nedalya praw powirowa paly cyulrom, pod warunlium: areby lex
 sacrate w rylpsem upajienia ludowi w pphad'orii gorg Aweulyp, i'ime
 leges sacrate, nie miseli. Livius III. 32. § 37

circumscriberetur. Quod cum ad finem perducere
 non posset, id saltem consequuta sit plebs, ut
 jus aequum constitueretur 63). Necessitate itaque
 ipsa coacti Romani non fuerunt ad leges conscri-
 bendas, nam usque ad XII. Tabular. etsi Codicem
 legum conscriptarum non habebant, vitam sere-
nam agebant, et post duodecim Tabular. leges,
 in animum non induxerunt, novum legum Co-
 dicem condere. Recentissimus de hac re scriptor
 Niebuhrius 64) ex Livio III. 56. affirmat, aequan-
darum legum causa, leges XII. Tabular. condi-
 tas fuisse, quod verbum de jure sine studio par-
tium tributo, Livium intelligere, dubio caret.
 Opinionem hanc Tacitus Annal. III. 27. firmat,
 dicens: „compositae fuere duodecim tabulae,
 „finis aequi juris. Nam secutae leges, etsi ali-
 „quando in maleficos ex delicto, saepius tamen
 „dissensione ordinum et adipiscendi illicitos ho-
 „nores, aut pellendi claros viros, aliaque ob
 „prava per vim latae sunt.” Quae Taciti verba
 interpretes in varias partes rapiunt, atque misere
 torquent; nihil tamen efficiunt.

De origine eorum, alio loco disputavi, 65.)
 citatis qui uberius de hac re tractaverunt. Hic
 ea addenda nobis esse videntur, quae ibi omisi-

63] Niebuhr l. c. T. II. p. 48.
 64] l. c. Tomo II. p. 107. sqq. 112.
 65] Comparatio legum Solonis et Decemviral. p. 1. sqq.

Optime de hac re Buchha in Diss.
 De plinere, autu, et via Erlange
 1820. p. 6.) Vix quengquam in-
 venies, qui, licet folius Livii epi-
 cam noveat hisporiam, affir-
 met, Romanos sub finem tertii
 seculi A. C. extrema coactos esse
 necessitate, ut jus, quod iam dudum
 inter ipsos obtinebat privatum,
 mandarent literis. Ea quidem juris
 privati regula, quae literarum me-
 mumentis indigere videbatur,
 quamvis jam olim solan digesset
 in XII. quoque migravit habitas.

vel
 uelut etomany: ~~tenice~~
 praw stupnygo. Ser napsa
 puzke stowa puciwicie
 pnelonywaig.

Quippe quae omnis juris in se
 contineret summam. Sin
 a se eo agitur, quod revera
 Romani desiderabant, illud
 tempus respiciendum, quod cum
 nostro legum nimis cupido com-
 parari nequaquam potest.

sub
 tant
 dani
 by u do
 by Br.
 i legge
 rianu
 by hoby

mus, optime nos facturos rati, si uberrime quantum poterimus, de illo juris Romani fonte perenni disputaverimus.

Inprimis quaerere ex illis velim, qui originem XII. Tabular. legum in institutis Licurgi et Solonis scrutantur, qui factum sit, ut Romani mitterent homines ad longe positas gentes qui peregrinas leges conscriberent, quibus ab eo inde tempore uterentur, cum illa aetate Romani fere semibarbari essent, nec quicquam de Graecis scirent, nisi forsitan exceperis, compertam omnibus e Livio legationem illam a Tarquinio Superbo ad oraculum Delphicum. Equidem licet fabellis Livianis fidem dare vellem, mirari tamen non desinere, qui acciderit, ut sibi persuadere possent Romani, adoptare leges peregrinas repugnantes animo et indoli suae gentis, ut ex fragmentis ipsarum legum, modo ea diligenter inspexerint, omnibus adparebit 66). Praeterea quo idiomate collocuti sint illi semibarbari Romani, cum Atheniensibus equidem ignoro, nec cum glossatoribus 67) credo, manu et gestu, ea quae cupiebant, Graecis significasse decemviros.

66] Niebuhr l. c. T. II. p. 68.

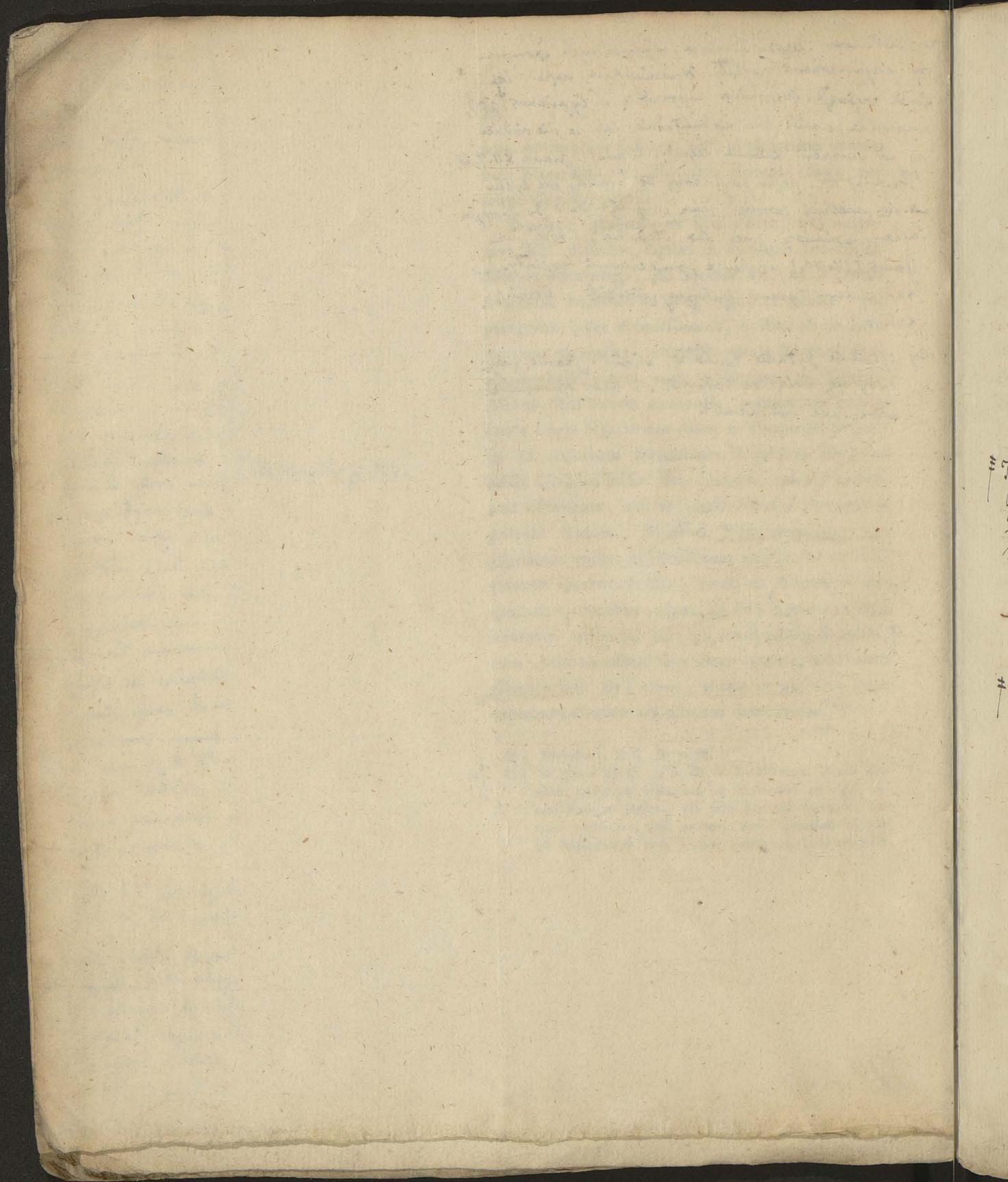
67] cf. glossa ad fr. 2. D. de O. J. Miserunt Graeci Romam quendam sapientem ut exploraret an digni essent Romani legibus: qui cum Romam venisset, Romani cogitantes, quid potuerat fieri, quendam stultum ad disputandum cum Graeco posuerant, ut si perderet,

Wachsmuth p. 127.

za świadczeniem legum Linwibra, z przyswajanych exempla
wy przywocowaniem rospaty. W pierwszym wstępie i ta
kopia rozjęta. Wzmianka wprawdzie S. Cyprjanus[†] 250,
wzmianka o nich też nie dobitnie, tak że nie wiedzieć
czy pod wyrazem tabula legum, w rozumieniu prawa XII. Tabl.

Prawniczy Obr. wstępie przypisuje te prawa, ale tylko
+ dla wielkiej powagi ich, przypisuje do dawnych
zpraw, ponieważ przez lex Aebutia, które iur.
Gaius (IV. 30.) przypisuje, zmniejszeniem rospaty. Do-
tąd o tem prawie tylko wzmianka z Gelliusa
XVI. 10.

czy ostatecznie pytanie raulwodi, w jakim stanie rna-
dziej niż dolego de utamki? i które są najlepsze
komentarne nad nimi?

‡ Trudno sobie wyobrazić, aby Dym, od Edukacji i Sztuki ratorowy, miał brać prawa od Grecji, gwarantując niezmienność Edukacji (Dobrotę I. p. 107). Stąd: wpraw w czasie gnie-
 wa Paucis wydawał na ofiarę Gallów i Grecji, głównie do walki z ichą Sybill.
 Walsbyrth. p. 7.

— W ogólnie tak się obydwa te prawa różniły, iako się różnił charakter
 Nauki Dymshiego i Atenshiego; tamci byli leues, ci graves et rigidi.

‡ Księgi Sybillinskie były wierzeń Grecji, lecz Zonaras wspomina, że sta-
 nowienia ich przyjęli Rzymianie Grecji. Rever Walsbyr. Joeler. p. 150.

I Liniusz opisuje dawne dzieje, nie jest w stanie wyobrazić nam ich bytów w sposóbie
 myślenia przez siebie. Tak n. p. mówi o uluwnieniu praw X. Tabl. wprowadza
 lud mówięcy o uzupełnieniu praw, a przez co? p. Tablice Dnie (liv. III. 34); iako
 gdyby iuz lud był pogrążony w utracie na dwóch tabl. miejsce, iuz dodał
 Decemvirów!

¶ Uwarajęz Hipponaz Linijska daie ięz, 1, re pisat swoje Trieto ni rozpatrywszy ięz
dobre w malowatach hłoięch wywat 2, re wywat dawnych Kronikarzy ber wy-
hora janych z plosz spieszonych a stat w janych ięz Trietach yme omosi.
Dyonizusz bardziej byt retorem niz hipponazem

¶ Je zyllo dopuznac morna pomej prawykwici, ymelonywamy ięz: re do ywstetwo nie wywali
Mr. iako ięz pcha Hekupiego; Laimlięgo, obe zyllo nawody męsty ięzkiem swoim ugru-
nal swe zycenia, arobi rawnie w mylownosci Tomara Dirksen Civilist. Abh. Berlin 1826,
I. Abhandl.

Videmus recentiori tempore omnes populos frementes quoties iis novae leges, nedum peregrinae, inferuntur. Cujus rei ipsi nos documentum dedimus cum jussi essemus (immemores quantum lucri inde nobis cesserit?) Codice Napoleoneo uti; qui tamen aptior ingenii nostris putari potest quam ingenii Romanorum leges Solonis. Pro maxima enim parte ex Jure Romano et Germanico descriptus est, quo, saltem ultimo, diu apud nos utebantur homines. Adversarii nostri Livii et Dionysii verba proferunt. Sed ignoscant nobis quaeso, si rationi nostrae potius quam Historicis arte critices non commendatis, obtemperaverimus 68). Proferunt aliud argumentum idque gravissimum, ut illis non quidem nobis videtur, proferant verba Plinii Majoris, mentionem cujusdam Hermodori facientis, qui Ionia patria sua pulsus, in

*7 Hist. Nat. xxxiv. 11. Cicero
Lusth. Lupul. V. 26.*

tamen derisio esset Graecis. Qui sapiens nutu disputare coepit et elevavit unum digitum, unum Deum significans, stultus credens quod vellet eum uno oculo excaecare, elevavit duos, et cum eis elevavit etiam pollicem, sicut naturaliter evenit, quasi excaecare eum vellet utroque; Graecus autem credidit, quod Trinitatem ostenderet. Item Graecus apertam manum ostendit, quasi ostenderet omnia nuda et aperta Deo, stultus autem timens maxillatam sibi dari, pugnum clausum quasi repressurus levavit. Graecus intellexit, quod Deus omnia clauderet palma, et sic credens Romanos dignos legibus, recessit.

68] Niebuhr. I. c. I. p. 332, sqq. praecipue Tomo II. p. 16. sqq.

li
1020,

des douze tables, ne parle jamais d'une députation qui ait été faite dans la Grèce pour
 en étudier les lois. Aucun peuple n'eut plus de vanité que les Athéniens: ils n'au-
 raient pas manqué de se glorifier, si une nation éloignée, dont ils auraient exal-
 la puissance et la sagesse, leur avait envoyé une ambassade solennelle, pour
 prendre connaissance de leur législation. Cependant ils ont gardé
 la-dessus le plus profond si-
 lence. Il paraît même que
 les Grecs n'ont su le nom de
 Rome que long-temps après
 cette époque, quoique l'on pré-
 tend que le fécond Tarquin
 ait envoyé aussi une ambas-
 sade dans la Grèce pour con-
 sulter l'oracle de Delphes. Quand
 les Grecs commencent à entendre
 parler de Rome, ils la prennent
 pour une ville de la Grèce
 italique. (Plutarque in Camill.)
 Hérodote de Pont, en parlant
 de la prise de Rome par les
 Gaulois, dit, qu'ils avaient
 pris Rome, ville grecque, voi-
 sine de la mer. Il appellait
 cette mer Ocean, parce qu'au-
 riennement les Grecs, qui ne
 connaissaient pas le véritable Ocean,
 conformé de quelques-unes des lois des douze tables avec quelques lois de so-
 lon, prouve seulement que les hommes ont les mêmes idées dans une situation
 semblable. C'est pour cela que certaines lois de l'ancien code des Français se retrou-
 vent dans l'ancien code des Russes: mais, en général, les lois des douze tables
 diffèrent beaucoup de toutes celles de la Grèce. D'ailleurs les Romains avaient
 chez eux Hérodote. Il expliqua aux Romains les lois de la Grèce, il aida

40

urbem Romanam venisset, Decemqueviris ex
 lingua graeca in latinam leges Solonis vertis-
 set, statuatque in foro ab hanc rem positam
 habuisset 69). Equidem etiam ipsum Plinium,
 si liceret, interrogarem, ubinam locorum Her-
 modorus ille linguam latinam didicisset, adeo
 perfecte ut leges in ea scribere posset? Quod
 autem statuae illius mentionem fecerit, neque
 hoc nos movet, cum et ipsi licet ad ripas Vi-
 stulae tumulum Craci et Vandae videamus, ta-
 men non credimus Vandam in flumine Vistula
 submersam fuisse. Cicero, qui parle souvent de la loi
 Sed his missis, gravius argumentum nobis
 adest, ipse Cicero qui in libro I. cap. 44. de
 Oratore dicit: „Fremant omnes licet, dicam
 quod sentio: bibliothecas mehercule omnium
 „philosophorum unus mihi videtur XII. tabu-
 „larum libellus, si quis legum fontes et capi-
 „ta viderit, et auctoritatis pondere et utilitatis
 „ubertate superare: quantum praestiterint nostri
 „majores prudentia ceteris gentibus, tum facil-
 „lime intelligetis, si cum illorum Lycurgo et
 „Dracone et Solone nostras leges conferre vo-
 „lueritis. Incredibile est enim, quam sit omne
 „jus civile praeter hoc nostrum inconditum ac
 „poene ridiculum.” T

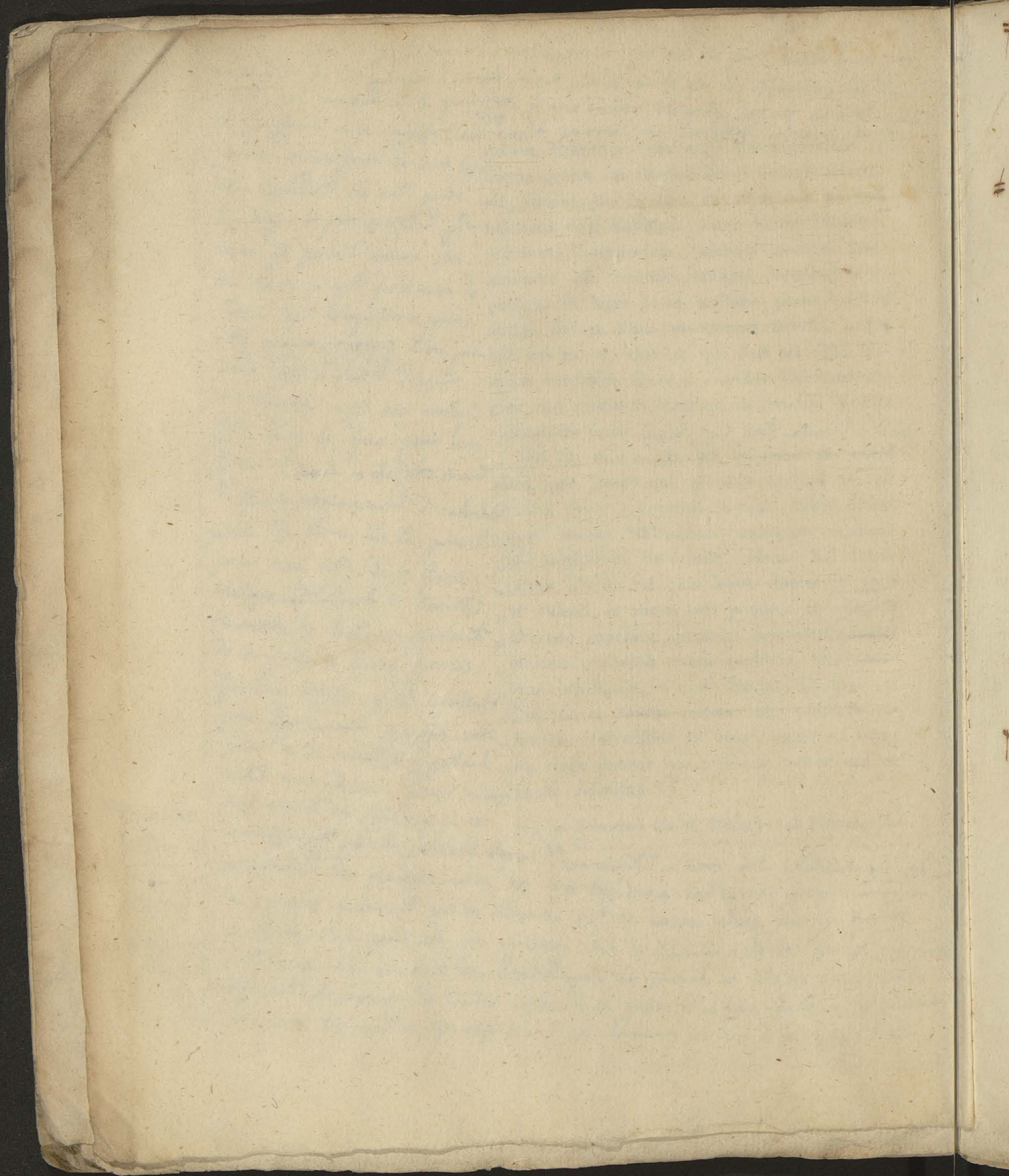
69] de Hermodoro illo cf. Menagius ad Diogenem Lã-
 art. IX. 2.

ur
u
alle

hi

de
lo

rekon
bles
sient
sta

7 *De modo sepult. nec non* Cicero (de Legib. II. 25. 26) *no. Solon* ¹⁰ *nabylus*
Sed *farum* per *lancem* *lic. hult.* *lyuincius* *no. Orqum* *Dilla* *Andiq.* *II. p. 164.*
Sed *Amph* *nunc* *Naphtis* *qñ* *hodu* *qobu* *Mofus*, *Solon*, *Ant X. Minus.* *Exodus*
XXII. 3. *demoph.* *contra* *Pimurat.* *J. I. p. 726.* *ed. B.* *Macrobius* *I. 4.* *Coll. d. M. et*
R. VII. 1.

8 *Tautus* (*Annal.* *III. 24*) *quoque: crealique* *Decemviri*, *et accidis*, *que* *urquam* *egregia*, *conyo-*
fose *duodecim* *tabula.*

9 *Diomyzuse* *et* *Halikarn.* *Scip* *XI. p. 649.* *tor* *samo* *portana* *rapominaies* *ie* *re* *sam*
tuentit *in* *greyci* *porhodra*: *εἶτω* *βενῶν* *ὄντων*, *καὶ* *τοβότων* *ἔχόντων*
διπορῶν *παρὰ* *τὰς* *ἑλληνικὰς* *νομοθεσίας.*

† Anguliculus miferum fcy dux r. Charondas und Zolaukub quiffainbunm Anftatzen,
 fo ein uny dromi r. Pythagoras, mit ifulifun Brutwinb r. Nationalfolz uniffun
 Livius und Dionys von glaubun, duf About Ortymondunda Orlym, in dem her
 romifun und yltunzundun Anonallunz des Zwindels beffunfen und Volont Anftatze
 dux quidit Tafeln nimenolubt munden. Lyrodok und Thuydid (U.C. 300-350)
 ffunm nonu Nonum und Corfium dux Romer nicht zu miffun. Theophrast (U.C.
 440) nonu nonu Plinius III. q. primus exterorum qui aliqua de Romanis diligentius
 fcripfit. (Gibbon l.c. p. 109. v. l. n. 10.) Huz die Orlymifun. Grundriffun ffpani-
 ym, uny mirdt nicht yltunbly ffunm, duf die Fortfignoz nux lony
 und yltunblyfun Duntorfut miffun in dux miffun Miffun nux Grundun-
 die miffunbildun. ibid. p. 110. Neque tamen folas Athenienfium leges conqum-
 taz fuffe exiffimandum efl: fi quidem nonnullas Lacedamonior. nec non legiflato-
 rum quorundam celebriorum haut effe excludendas puto. Singulare iffic
 efl, leges ab uno populo ad alium, divina quadam providentia mi-
 graffe: nam ex Grecof leges fuas ab Hebreis accepiffe notat Cypri-
 degenus. Inde pmoval dubio Romanorum legum cum Moifais
 congruentia. Lorella p. 11. 12. n. 4. †

† Tabre i: de. Republ. apud Nonum IV. et de Oratore I. 43.

† Quinimo Edmundus Merillius ad §. 10. §. de J. N. G. et C. Decemvirofum leges, non lan-
 tum ab Athenienfibus et Lacedamonis et Rhodis et Corinthis, fed etiam
 a Iudeis et Egyptis petitas effe pulat, quia tantus eor, ex his que
 nunquam erant crepta, conqumtas fuffit. Otto. ad Ll. XII Tabul. cap. 5.

les Decemvirs dans leur travail et Rome lui sembla la reconnaître
sans par une statue. Je pouvait connaître après les principales
lois de son pays, pour épargner aux Romains la peine d'en
faire le voyage. L. p. 129. 150. *Si. blifund. l. 41 Italiens f*

Luculentissimum rei probandae documentum
hoc esse puto, ad opinionem adversariorum no-
strorum refellendam. Nam certo Cicero non in-
vectus esset adeo in leges Solonis, si illas pu-
taret legum XII. Tabularum fontes.

Si omnia consideramus quae ansam conden-
dis XII. Tabularum legibus dederunt, adparent pa-
tricii consulto de illis ferendis plebi concessis-
se, quo facilius possent Tribuniciam potestatem
abolere. Decem enim viri 70) creati sunt, le-
gibus scribundis constituti, et quidem omnes
e patriciis, e plebeis vero homines patriciis faventes
71). Horum dominationem plebs non diu
passa, eos expulit. Servavit tamen eorum leges,
ut id quoque fecit cum reges expulisset.

De legibus his variae sunt variorum opinio-
nes. Cicero ~~et~~ Tacitus l. c.) quam maxime eas
laudant. Vituperat vero Favorinus philoso-
phus apud Gellium (Noct. Atticar. libro XX.
cap. I.) quem Sabinus Ictus refutat. Judicium
Favorini utpote philosophi, qui indolem gen-
tis et ingenium aetatis, cui scriptae leges
erant, non respiciens eas vituperat, jus quod
rationi magis congruit illis praeferebat, reiicien-
dum est. Observamus autem leges XII. Tabu-

*et Livius
III. 34. pons
omnis publici
et privati in
v. labra
Dionysius
si velus lbr.
XII. p. 87.*

70] Niebuhr l. c. T. II. p. 107.

71] Niebuhr l. c. T. II. p. 122. *n. p. Sp. Appian plebei. (Dion. X. 50)
Antonius, Rabulejus (prandium rabula!).*

lar. tam publicum quam privatum jus comple-
xas fuisse, ut mos erat leges conscribendi omni-
bus fere antiquis populis. Nec id aliter fieri
potuit, cum jus privatum apud antiquos sacris
ritibus conjunctum esset. *

Conditae XII. Tabular. leges in publico ad-
fixae erant, quo melius a quovis cognosci pos-
sent. Diruta urbe a Gallis in incendio perie-
runt teste Livio VI, 1. Restitutae tamen ex exem-
plaribus privatis usque ad Justinianum fere per-
duraverunt, si vera sunt quae S. Cyprianus in
Epistola 2. dicit.

Fragmenta earum diligentissime conquisivit
Jacobus Godofredus eaque ~~Genevae~~ ^{Heidelbergae} 1653 sub ti-
tulo *Quatuor fontes juris civilis* edidit. Bachius
omisso ejus Commentario, verba legum recu-
di in Historia sua jussit. Appellavit autem Go-
dofredus id opus quatuor fontes, quia re vera
quatuor sunt ex quibus antiqua Jurisprudencia
restitui potest. 1, Leges XII. Tabular. ab Godo-
fredo illustratae. 2, Edictum praetorium, sive
Edictum perpetuum, quod illustraturus est Hau-
bold Professor Lipsiensis (72). 3, Lex Julia et P.
Poppaea, quam optime recensuit Heineccius Am-
stelaedam 1731, quod opus optimum ex illis est
quae in lucem ille auctor edidit. 4, Scripta Ma-

* Wskazy utrzymuje do jeno wrafie lumenia Kryma pmer Gotow razinsty
Loella p. 30.

F Co na ktorej Tablicy znajdowato sie za prawo Loella p. 39, 39 wyjiwa. Ser-
to jurne zperanie nad nevez ktora pmer sie tak wazpliwa.

† Przed Godofiedem 22 prawnikow tudnili sie wyjasnieniem XII. Tablic. ktorych
cykuie Loella p. 45. 49. Haubold (s. 210.) przypisza innym, ktory w tym przedmiocie
po Godofiedie pracowali. Względe ma rastuzi Godofied, lub wiele konystat z poprzednich
fwoich, a wiec i, ktory z niego konystat.

† *Quæst. Gaiem p. 341. Komantare: inini, k'v'v'ph uyl'ira Lorella p. 53. Tenre
nyli na foragm. Dygeyho's g'v'ie w'mian ka o dem Komantaru p. 34. 199.*

The first part of the book is devoted to a general
 description of the country and its inhabitants.
 The author describes the various tribes and
 their customs and manners. He also mentions
 the different languages spoken in the country
 and the names of the principal towns and
 cities. The second part of the book is
 devoted to a description of the natural
 history of the country. The author describes
 the various animals and plants which are
 found in the country. He also mentions
 the different minerals and metals which
 are found in the country. The third part
 of the book is devoted to a description of
 the history of the country. The author
 describes the various wars and battles
 which have taken place in the country.
 He also mentions the different dynasties
 which have ruled the country. The fourth
 part of the book is devoted to a description
 of the government and laws of the country.
 The author describes the different forms
 of government which have been used in
 the country. He also mentions the
 different laws and customs which are
 observed in the country.

suru
in c
exst
rios
in
rum
poti
cha
men
Vol

lebe
vid

bro
din
leg
tex
est
non
leg
ex
xi
ille
qu

sarii Sabini, in quae Ulpianus est commentatus, in quae nullus Commentarius scriptus hucusque exstat.

Praeter Godofredum scripserunt Commentarios in XII. Tabular. leges Eberhardus Otto in praefatione ad celeberrimum suum Thesaurum Juris, et Funccius. Hos imitatus est, vel potius quoad verbum exscripsit Carolus Bouchaud, professor Parisiensis in libro gallico *Commentaire sur la loi de XII. Tables Paris 1804*

Vol. 2. 73) Reliqua de Comment. in leges XII. Tabular. cf. Haubold

Paucis nunc de ratione qua Godofredus celeberrimum hoc Corpus juris restituit, dicendum videtur.

*J. J. Haubold
§. III. in
notis.*

Godofredus recte se facturum putavit, si libros Ciceronis de legibus secutus, omnia eo ordine componeret, quo et ipsi auctores classici leges XII. Tab. colligi putarent, et quo id contextus ipse, et ordo rerum posceret. Sequutus est nonnunquam ipsum ordinem Pandectarum, nonnunquam Gajum, cujus in XII. Tabularum leges Commentariorum fragmenta in Digestis exstant. In allegandis ipsis fragmentis Gaii maxima diligentia adhibenda Godofredo erat, cum ille de legibus XII. Tabular. loquens, nonnunquam leges quibus Romani sub Imperatoribus

utebantur, iis admisceat v. c. fr. 233. §. 1. D. de V. S. fr. 43. D. ad Legem Jul. de adulteriiis. In Hoc tamen errasse mihi Godofredus videtur, quod nimium auctoribus classicis verba legum XII. Tabular. citantibus confideret, ac si jam illi religiosissime ea recitarent, quae memoria tenebant. Quod vitium ut effugisset, observandum ei erat, eos semper fere ex ipsa memoria fragmenta legum antiquarum citare, verbaque recentiora cum antiquis mutare, ut Spaldingius in Commentariis Academiae Berolinensis ed. anni 1814 id ostendit. Quapropter plurimi nunc exstiterunt v. c. Erb et Unterholznerus, quorum alter in Hugonis libro Civilist. Magaz. IV. p. 462, alter in Savignij 74) plurima false ab antiquis allegata ostenderunt, v. c. in Ciceronis libro ad Herennium ubi scriptum est: si in jus vocat atque eat; cum esse debeat: si in jus vocat, atque ejusmodi alias leges.

74, Zeitschrift
I. II. p. 432.
199.

~~Reliqua de Legib. XII. Tabular. qd. apud Romanos~~
~~habuerunt Jus. J. de d. 114~~

I. Stan. H. Popp.

a) Stan. Krain o. p. 44-
47. de leg. u. g. p. 44-49.
f. i. o. d. u. p. 44-49.
napozumia caty. r. 2.

CAPUT IX.

Status Reipublicae qui?

Concesso lege Canuleia connubio plebeis cum patriciis, discrimen civium paulatim labi, civi-
tatis vero jus majoris haberi coepit. Ad extin-
guendam: re adem 2 obywateli nie mija byde) hasany pnievuis
byllo paricida. gereli kuz porwany p lud, nie byt iguavatem
pnlnowany upiawty parvicida - gereli pncat) idem na up-
gnanie pncat, nie ubracat maty zhu de famulci (his us 11 v.
4.). Pornciey navel za raby pncu byte hava upgnania (p-
lyb VI. 14.) ludy uwar insey raryto parowan obywatelkow
(Cicero Oral p. Rom. 30.) Jezu icdnafa pyletat: re pnetova

C. F. Dzialyko kungit duu Amuodroniu iud Awifto.
 Amuodiu in Aon, adur Amif. duu Niemar, non Amu-
 Amuodiu duu Louginiub his juu flawiffo duu Amuodiu gubniuf. Amuodiu.

Opifaliemy plan krain w lypie pierwofrey, ^{gdy} wta- Orlenburg 1002.

Na wyhonawora, byto w reglu ludu hula, Senatu i
 ludu. Miedze huloow rozparjtu fenat, albo rancy
 parycyufre. Kormica miedzy niemi a plebein pra-
 mi zachodnita cizyle or do uphawu Camulejufra,
 odlegd 2 awrzi parycyufre upadai worar bar-
 dziez hiedy namet i urzedy razwypre wofity
 na podiat miedzy niub a lud. To iz plato
 2 nastepniuz ych powodow

[Faint, illegible handwriting covering the majority of the page]

Fred
reit

T
C

+

¶ velut illa lex Salionis: cuius verba nisi memoria me fallit, hoc sunt. Gell. XX. 1. in quibus si
reite comemini, ita scriptum est Gell. XVI. 10.

¶ Wachsmuth. p. 53. Causa Otto. ad L. XII. Tab. c. 6. 1, Jam olim in ea opinione fuisse,
leges, que inter apud Cicero nam reperimus, esse a Decemviris defensas. 2, quod viri tale-
berni (leges XII. Tab. relatare) 3, quod viri docti unquam in XII. Tabularum relatare,
que in cauta dicuntur 4, quare legum spiritum leges ex voce legis per legem
XII. Tab. explicata dependit. Otto cap. 6.

† Tabula signaria portaturo in provincia flaviana. (A. J. J. ad l. i. p. 1. cauro).

I wymagato tego dobro kredytu Narodowego, areby iah naybardziej raborzycionami byli
creditorowie, gdyż inarey naywraiwiey utworzih w potrzebie nie bytby w stanie dostac
na kredyt. Powiebrzato potrzebę; to, ze creditorami byli tylko particularni ludzie,
maliy mniej sposobow do odebrania debity niz Kraj. Te okolicznosci daty powod
do retorenia banku Narodowego, iah wspomina Liviusz VII. 21. Bogalpi stworzy pieniadze
sowie, rachując je na rynku na potach jezcin nepom, ktorzyby i, porozptacali debity
od przywalnych ruzniznie, tak ze lekar między dawnych creditorow obrzst Kraj, z wyta-
reniem byl debitorow hloiny nie posiadali macepku za długi Krajowi repozycjo 2,
nawet i takie długi do ktorych wyptaly iepure nie napajst serwin. Naj na sa-
no doroz ten Banku manfain lub argentarii. Pomiey w V. lub VI. wieku od reto-
renia miagle utworzy takie Banki przywalni, brali od bogalpych pieniaz-
dre i rozporozkali je, ruzniali debity i credita na cudze imie, zgotu ustalinali
kurs pieniezny. cf. Interpuch, d. Livii VII. 21.

I te ig w kein poprzejeto ludowi sanni patrycyjbr. winni; nie chęq matyph ofiar od
płepio ludowi musielu niezłpze. Nic nie pomozta ich razymowa: na hlowo, kłwilo od-
powiadali plebejczpze: aut mori autem legem ferferre. J raptunghi na taki użiw;
od przozalyp ludowi odwodzili popzielstwo iur w iudami (Liv. III. 10), monderpsem;
(Liv. II. 54. III. 43. Conar. VII. 17), i dacie ig ze nielicdy wrywali nie przyjacimt avain.
Sposobig hlowyph sybanoni mywalo do podnieienia plebejczpzo byty: odbywanie seymow nie prer
centurye gdzie bogalpi przemypali, ten prer sybus: ograni renie wtady humpalio: wyppych ungodzilno
prer prawa XII. Tabl, umiey frenie bogalw patrycyjbr. prer winny podiat hbro narodonyh. Te
popzaty z raborow na nieprzyjacielu. Dopzali Rzym podlegat hlowom arii z raborney quinto teta na
hlowa, repela na patrycyjbr. hlowy te podnieiali hlienkom swoim. Mate raphli dopzaty ig plebejczp.
ial to n. p. wemy or ig dawito pod serw. Lull. po wyppz. Tarlowin. popzney. Niebulr I. p. 497.
Podiat winny dla patryc. i plebejczp. do jiew pomiey nastat Liv. V. 30. VIII. 11. 12. Rola bywata podie-
lana albo na stony, dla hlowey oycy familii (vintanus) albo ptad obywateli obcayz iahiego arii obie-
rat (colonicus). Niebulr II. p. 379. Dodatek potrzeba ze lex agraria Licinia byta rasada, wphellich praw
kprazyl ig podiatu granicow, o hlowey niebulr II. p. 394.

guendas patricias familias multum contulere bella perpetua quae Romani gerebant, vita luxuriosa coelibatui dedita, et minus frequentes apud eos adoptiones teste Tacito Annal. XII. 25. qui dicit: ab Atto Clauso usque ad Claudium Imperatorem, nullam adoptionem inter patricios Claudios reperiri. Haec omnia ut diximus, diminu-
 bant patriciorum stirpes. Ad labefactam eorum potestatem contulit quoque quod sensim omnes honores plebei sibi vindicarunt; primum enim Tribunorum militari potestate, mox Consularem, brevi post Praetoris honorem cum patriciis participavere. Neque illos Aedilitas curulis admodum juvit, cum et hunc magistratum paucos post annos primus e plebe Flavius, Appii Claudii libertus, ob evulgatos fastos, gessit. ¶

Lapsa potestas ~~plebium~~, non omnium plebe-
 jorum sortem levavit. Ob continua enim bella quae gerebant Romani plurima pars plebis aere alieno obligata, vel in campo cum hoste perpetuo certare cogebatur, vel domi a creditoribus capiebatur et opprimebatur. Quod cum Tribuni plebis vidissent, summopere studebant hanc calamitatem a plebe propulsare, favoremque ejus sibi conciliare. His itaque auctoribus lata fuit lex Poetilia Papiria (ann. 428. U. C.), qua cautum est ne nexos ob aes alienum (quos ni credi-
 toribus debitum solvissent in partes dissecare) li-

patriciorum

officiis
ie
de
ka
g-
2,
li. na
to-
g-
li
de
de
;
luven
raui,
2
milin
te
ta na
being.
492.
adric-
adric-
varae

cuit, ut alio loco id demonstravimus 75), crudeliter tractare liceret. Hanc rem Livius VIII. 28. narrat, quae ejus verba varii varie interpretantur, dicentes: obligationem nexu hac lege sublatam esse. Quod falsum est, cum id solum ea lege constitutum fuisset, ne debitores cruciarentur; *quod nostris temporibus Schraderus docuit 76)* adducto loco ex Valerio Maximo libr. VI. cap. 1. in quo scriptum est, creditorem quendam punitum fuisse ob male tractatum debitorem, idque duobus annis post illam legem latam accidisse.

Illis temporibus *tertia secessio* plebis et quidem *in montem Janiculum* accidit, de qua, cum Livii Historiarum liber XI. perierit, solum ex Plinii Histor. Natural. libr. XVI. cap. 13. constat. Eodem quoque tempore lata est *lex Hortensia*, (testante Theophilo in paraphrasi ad Instit. libr. I. tit. 2. §. 5. et Gaio in Comment. I. supra cit.) ut patricii plebiscitis tenerentur. Nec minus *lex Maenia*, (de qua Cicero in Bruto 14. cf.) ut ~~natus in incertum comitiarum eventum auctor fieret.~~ Denique et *leges Aquiliae* de corrupto quadrupedeque aliis damnis illatis, nec minus *leges de manu injectione*, hic referendae sunt, de quibus infra dicemus.

75] Dissert. nostra de Legib. Solonis supra cit. p. 12. 13. f

76] cf. Hugo Civilist. Magaz. 2. V. p. 184.

*Finis huius libri de Legibus Solonis supra cit. p. 12. 13. f
bon p. 220. nota 178.*

¶ Ista lege lata Debitorum modo veli soluisse, sed ferviditum illorum mansisse, et sequioribus
 demum legibus sublata esse. Dirlfen (l. l. p. 109) contendit: exempla Debitorum et post
 legem Poeticam latam creditoribus addictorum nihil probare, nisi leges illius procepta
 haud raro violata esse et repeli oportuisse. Memi Schrader assentiendum videtur, nam
 esse Debitorum a creditore pro servo haberi ^{etiam} ~~posset~~, iureque Domini acerbè ubi hinc li-
 ceret, tamen videtur esse prohibendum, quin in stataliberum hominem pro libito se-
 vire posset. M. Junius Pera Dictator, post Cannensem pugnam, ut legiones exhaustae supplerentur
 edi-

et Valer. Maxim. VI. 1. 9.

¶ De eadem seditione et Donatus Annal. II. De conditionibus reconciliandae pacis nihil certi constat:
 aliquantulum inter se discrepare videntur Dionis et Livii epitomatores; ille enim, tumultum
 tum demum sedatum esse, quum hysper Urbem invaserunt, hic urbem Hortensii Dictatoris
 opera ab Janiculo deductam esse refert. Müller p. 45.

¶ Antiquissimis temporibus ut quis cum populo ageret, auctoritas senatus requirebatur: ubi senatus concessisset
 et populus convocatus suffragium tulisset, quod ab hoc in comitiis insum fuerat, rursus senatus consul-
 to confirmabatur. Sed postea L. Publilius Dictator (416. A. C.) lege lata effecit, ut patres ante inita
 suffragia in incertum comitiorum eventum auctores fierent. Lex haec Publilia aliquot annis antiquior
 est lege Menia, quae lata est circa annum 415. A. C. Sulla cum Pompeio in consulatu collega pri-
 stinum ius senatus respicere adnisi sunt, ut non ante auctoritatem praesaret, quam de comi-
 tiorum eventu populusque proinde voluntate constaret. Caesar postquam legem agrariam sena-
 tus proponeret, ut auctores fierent, dein senex verba ad populum se volubis. Humboldt ad
 Heinecc. I. 2. 4. 4.

esse traditur (Livius 33. 14.), unde apparet, antiquissimi juris severitatem in debitores oboratos
illis etiam temporibus motis fuisse. Etiam Catiilinaiorum urbem queritur: peritiam Proto-
ris sibi non solum patrimonii, sed etiam libertatem auferre. Lex Poetelia igitur nihil voluisse
videtur, nisi ut creditori non amplius liceret, debitorem pecunie iudicatum invidum abipere.
Sed vero creditor, cui bona debitoris non satis pecuniaris et fidei pro parte videbantur, cum
debitore pactus erat, ut, nisi hic suo tempore promissa exisset, in nervum se abduci pateret-
tur; praeter, pacto, ex eius chirographo, quo beneficio legis nullum renuntiaverat, ius dicebat.
Müller p. 46.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ve.
u
2

7. Karłowianin ię, stęch obywatel, starano ię, rajobiegai puez uplawę, Cenzorów, czyli unęgdi-
low uuuwaigęch nad kęm, woby tytko dobrych obywatel; do unęgdi puzpuzerano
(censura morum). Senatora wymarzywano z listy; puzpuzerano honno u wyzshu, oddierali honia
na zgromadzenia (in Anitum tabulas referunt). Bonigłpuzę ię, aże bogatwa, a nawe
i w samich plebein broszliu, sępuzęraty was handię hamoi obywatel. Ser same bogatwa porowaty in
dręg do unęgdi wysplich, puzę dwa oddiaty obywatel nobiles (homines uoi) plebei, kah w danię iah ta-
wicy rōmka byto między nobiles i patricii.

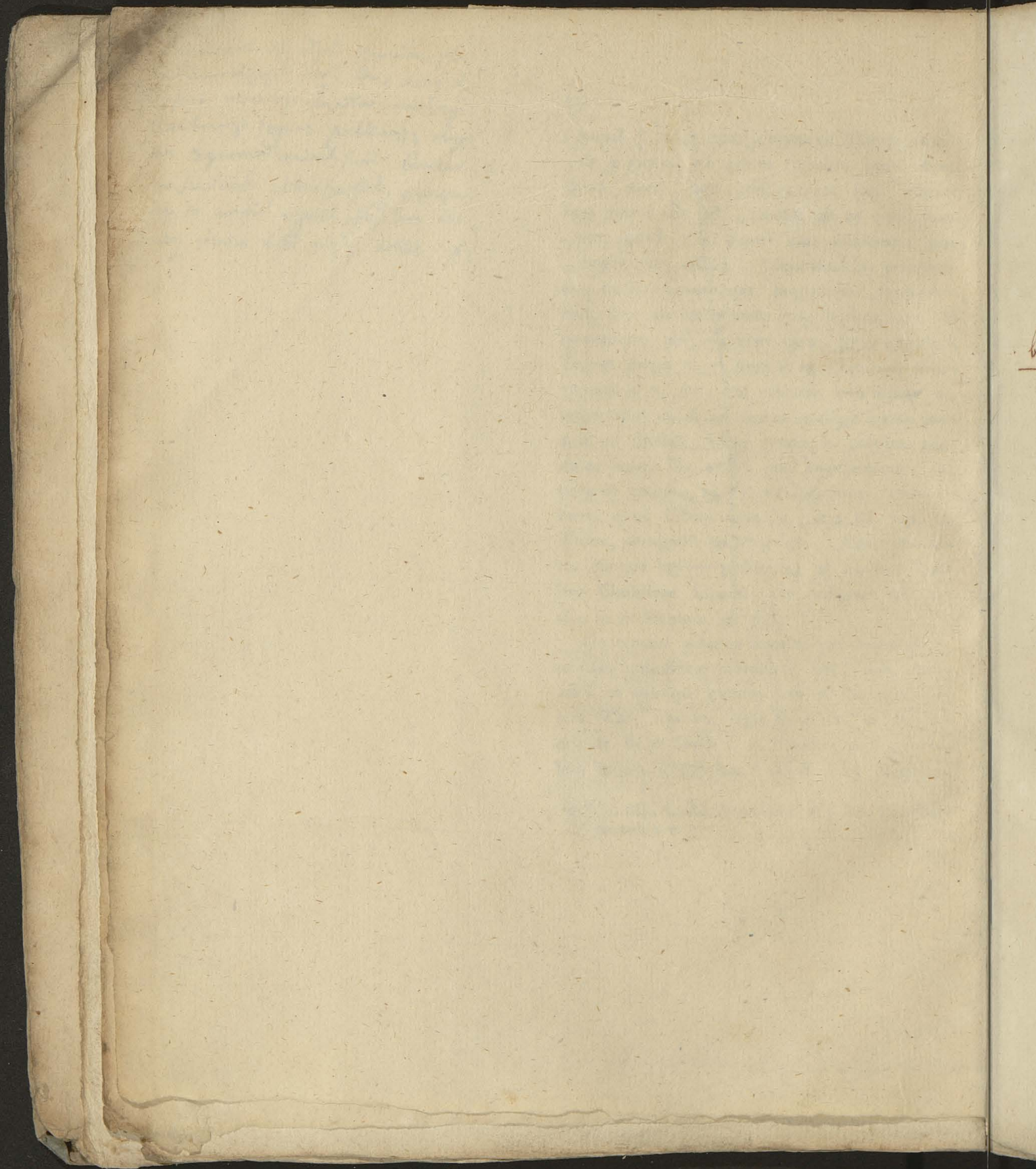
Ex his omnibus patet magnas mutationes a tempore legum XII. Tabular. Romam fuisse passam. In majore tamen rerum conversione versabatur cum Romani subacta fere omni Italia molitiem Graecorum et luxuriam imitari coeperunt, ita ut corruptos mores, quibus Imperium Romanum diu labefactum praeceps denique ruit, paulatim urbem irrepere animadverteris. Severioris virtutis homines, praecipue Cato Censorius, culpam mutatorum civium morum doctrinis artibusque Graecorum attribuebat, immemor, Romanos totius Italiae dominos, mox universum orbem terrarum regnatos, ita frugi homines, quales laudabantur dum pauperes erant, esse non posse. Non admodum itaque expulsi ab eo philosophi moribus obfuerunt, cum neque illi primi essent, qui elegantiores artes Romam transtulissent, cum ante aliquot jam annos Polybius Achivorum obses, amicus Scipioni Africano, et Panaetius, (de quo multa Cicero in libro de Off. habet,) Romanorum animos ad philosophiam accendissent. χ

De populo ejusque divisione et quomodo in conciones conveniret ad suffragia danda, ne alienam provinciam invasisse videar, disputare nolo. Hic solum addo, quamvis conventionem, v. c. ad creandos novos magistratus *Comitia* appellatam fuisse. Unde patet quid sibi Tacitus velit

(Annal. I. 15,) cum „regnante Tiberio comitia e campo ad patres translata esse” dicat. Quod multi non intellexerunt licet clarior luce sensus ille sit „senatui ab eo inde tempore, quod olim populi erat, concessum esse, magistratus creare.” Observandum praeterea est, omnia quaecunque magistratus proposuerint, sive de emendandis ipsis legibus, sive de quocunque, etsi singulari casu, *leges* appellari. Errant itaque v. c. Ernesti in Clavi sua Ciceroniana s. v. *lex*, qui verbum legis stricte interpretatur, atque per legem intelligit *legem* proprie sic dictam. Leges tamen in privatas personas latae, illo verbo non appellabantur, sed proprio nomine, id est *privilegiorum*, occurrerant, quod Cicero testatur, libro III. cap. 19. dicens, *privilegia ne irroganto*. Adnumerabantur quoque legibus plebiscita, ut ex lege Galliae Cisalpinae adparet, ubi scriptum est: *lex sive id plebiscitum est* 77).

Quamquam potestas Senatus per legem Hortensiam admodum diminuta fuit, non tamen adeo, ut nonnulli putant, cum et Consulta ejus, sive SCta, vigorem legis haberent, et Appianus de Bello Civili l. 1. testetur, eum pro lubitu munia distribuisse. Quod vero Magistra-

77] cf. Hugo Civilist. Magaz. Band. II. p. 443. Gaii Commentarii l. 3.

bil, wniösel.

Lips
-
- M.C.
is

his pop
par ma
cedere
affirmat.
tequam
tus inter
Hujusq
de quo
locum n
mus, qui
cessorum
Schweig
ostendit
nes mer
endi, c
ctorum

I t

Post
omnem
rant ta
in om
In que
to, qu

78] e

ius populi attinet; ita res composita erat, ut
par magistratus pari, vel major minori, inter-
 cedere posset, quod Cicero de Legibus III. 4.
 affirmat. Constituebatur tamen nonnunquam an-
 tequam in sententiam irent, ne quis magistra-
 tus intercederet 78). Summus autem honor unius-
 cuiusque magistratus curulis *Jus imaginum* erat
 de quo Polybius VI. 53. (51.) plura habet, quem
 locum multi non intellexerunt, v. c. Casaubo-
 nus, qui ad h. l. dicit: fuisse jus imagines ante-
 cessorum suorum in pompa funebri praeferendi.
 Schweighäuser ad Polybium Tomo VI. p. 393.
 ostendit per jus imaginum significari jus homi-
 nes mercede conductos larva mortuorum indu-
 endi, qui in pompa funebri procedentes defun-
 ctorum personas significarent.

C A P U T X.

Italia et Provinciae v. Motte Verona illustrata.

Post bellum cum Pyrrho rege confectum
 omnem Italiam Romanis paruisse constat. Er-
 rant tamen qui putant, potestatem absolutam
 in omnibus ejus partibus Romanos exercuisse.
 In quem errorem recentiores inde deductos pu-
 to, quod crederent Italiae incolas dominationis

78] cf. Hugo Civilist. Magaz. B. II. p. 446.

*Pavigny I. de pag. et scripto-
 quos ille citat h. l. nota 2.*

*Pap
 N.C.*

Romanæ pertaesos, bellum, quod *sociale* dicitur, movisse, eoque effecisse ut sibi pari jure uti liceret. Res aliter sese habuit, et hoc si recte explicare volumus, paulo altius repetendum nobis est.

Constat inter omnes, Latinos a Romanis ad lacum Regillum devictos, foedere illis conjunctos fuisse, ea conditione ut uterque populus propriis legibus uteretur, et in periculo sese mutuo adjuvaret. Exceptum fuit, ne civibus Latinarum urbium Romano jure uti liceret, id est, summo jure, quod Quiritium vocabatur. Juris autem Quiritii praecipuum erat, *jus honorum* quod Romani nonnullis civitatibus optime de se meritis tribuere solebant, quae *municipia* vocabantur. Sed admodum paucae illae civitates erant; quapropter aliae, quibus eadem sors atque illis in sublevanda socia Roma fuit, nempe auxilio ei esse, moleste id ferebant, rogabantque, ut sibi idem jus concederetur. Hinc bellum illud atrox, feliciter in gratiam Latinorum Romanorumque sociorum finitum. Constitutum enim ab eo inde tempore fuit, ut quicumque populus Latinus *fundi* factus esset, id est, legibus et institutis Romanis uti vellet, Jure Quiritium gauderet. Unde recentiores novum

P. Marochi

anum
 Appian. de B. C. I. Bell. Lat. p. 15-17.) libera tamen rerum quoddam jus fundi excogitarunt, errore ducti, adimplere illis non fuit, quod vel ex Labula Heracleensi et lege Gallie togatine, apparet. Haec opinio Marozzoli ^{quam Latinus} ~~est, cui obloquitur~~ Dirksen (l. l. p. 211.): municipia fundana ea fuisse credit, quorum cives in leges Romanas, de republica eorum quid Plautius, fundi facti erant, ita ut si de republica administranda accuratius praecipuum, quod in lege Romana desiderabatur, flagitium fieri, tum ipsa de re quidem in illo municipio lex fieri possit, sed ad talem legem ferendam rogator conspici nequiret, nisi lege vel plebiscito Romano, — Tale praeceptum. hinc dicitur hinc praeceptum meipsum, statum in praeceptum hinc, ut optem.

T Gaius Gracchus, areby puzenci panyz arystokratow, wbit wniwiel, reby cato zhalen
 niata prawo obywatelstwa. Po jego smierci wielu z demagogow popierali ten wniwiel. Lipca
 63 przed Chrystem, a gdy penat, rozbiegajac stemu p. l. Claudia r. 547. p. l.
 a puznicy p. l. Licinia Mucia r. 659. p. l. wrystliw Lalynow harat uiz oddalio
 zmieszka puzpata wojna domowa, ducano puzicy z Arjmu puzicem do Corfinium.

† Lewis XXXIII. 26. Lic. Agrar. II. 25.

H
He (la
+ (h)
patro
juro
nam
br
liber
no n
phi
do ban
rapu
nam
patro
liber
nem
dem
mit
ieg
zui
coll

Atę płaćde powpaki i patroni? (O dem r. Dirlfen. II.
f. 61.) Widzić ię re tu analiza rachodzi sar samo co
patronatu i obieneli. Wypraneni homifare na ^{ra} ~~pa~~
prowadzenie holonii, rozprawali obraneni patw-
nami tegre holonii. Pórnicy miastka obieraty w-
bić przegolne familie, rafem rędno miastko hilla,
którch ię powieraty ozięce. Z powieřtku obiera-
no na to familie od którch zgromadzenia mię-
řkie Pařki iahie otrymaty; pórnicy dla przy-
dobania ię, a nawet i habieły dopiepowaty lego
zapuřtu, płać wopłalio patronum et patu-
narum. Ter same obowięzki byty kahlil
patronów co patronów wtapiszych wyřpedem
blędniós, i lach, ielnoi miato w być ratalio-
nem między miastem od Ryma ralernym a rą-
dem, utalwiali to patroni. Podobnie i powinnyie
miaty patronów, przególny lego z Rymu, którch
ię wraie podbić ię łup rawiowanu, dobre
zniami obepłi. Nchomic i cehy miaty patronos
collegiorum.

Węzłowe urządzenie takich miast były Rzym. było następujące: Jak
w Rzymie tak i w innych prowincjach na sejmach. Lud obierał urzędników
i sprawował prawa. Senat więc takich miast bardzo był ograniczony: Do-
wódcą zaś był zawsze niekiedy namiestnik. Senat był Rzym. nazywano
Ordo a przedmowa orthoni legor Ordo Decurionum, albo Decuriones. Urzędnik
nie mógł być obrany tylko Decurio. Ale do następnych rasów do-
pomógł jeden, z którego się dowiadujemy o rzeczywistym urządzeniu Senatu
w takich miastach (d. i. i. z ilu się osób taki Senat składał. Jest to opis
Urzędniców miasta Canusium, (Robinson na 229. lat przed Nowym. Chyba ich
dowiaduje Liviusz I. 69. z niego się dowiadujemy iż się Senat składał
z orthoni honorowych nazwanych patroni a tani byli lub Senatorowie
Rzymscy lub re Rzym. Rzymscy; i z orthoni innych, którzy ogólnie
byli Urzędnikami miasta do 140. Jak pisał ten ludzie tak: municipia utrumque
rationes domestia, prior lego banda societas. Głównie pisałiśmy o crimen repulsa-
rum lub ambules, wolno było ofiarować w pań, przy pomocy ich obywateli
i rewidowgi domowe regesta, rozprawy i rehydracja i na dowód obywateli
miejscowi byminalnem (questionis perpetuae de repulsa), który i w razie pu-
effu odpięty został. (Cicero in Verr. II. 74. I. 19.). Książki społeczne, lub munic-
pium nie mogły być zabrane, lecz na miejscu muściat z nich ofiarować podobie-
myciami Cicero pro Flacco 9. in Verrem II. 76. - Kandy obywateli z munic-
miał być zaprawiany, albo przed swoje forum, albo przed Rzymskie, zaś miał
duplex forum originis.

† Nie mogła być wolność ratorowa, bez poprzedniego na to tytu (lex agraria), wy-
ranu po leń komisyj, tudzież, iż ratorniem wolności (trium - quinque - decemvir
colonia deducenda).

Liberas itaque plurimas civitates Romanas fuisse, ex his quae proposuimus patet. Nec scio, unde recentiores in hunc errorem induci possent, cum plurimae civitates Latinae etiam conubium, quod summi juris erat, et commercium, cum civibus Romanis haberent, ut ex auctoribus a Schultingio ad Ulpianeorum fragmentorum tit. V. §. 4. tit. XIX. §. 4. citatis patet. Recentiores equidem inde in hunc errorem deductos puto, quod in nonnullas Italicas provincias Magistratus Roma mitteretur, qui juri dicundo praeesset. Sed hoc minime libertati earum obfuit. Nam etiam in talem statum redactae, civitates, suas leges retinebant, quanquam proprios Magistratus non habebant, Ceterae respublicae, v. c. municipia eo differebant a republica Romana, quod non Consules, ut in urbe Roma, sed Duumviri, vel Quatuorviri Magistratus earum vocabantur. Senatus talium urbium, appellabatur Ordo, senatores vero ejus vocabantur Decuriones.

¶ Alter hoc nomen multa etiam alia occurrunt (cf. Marzoll p. 112), quod tamen non tam ipis permixtum nomen videtur, quam a municipibus colonisque sibi tantum et arrogatum. Cicero in Kullum II 34. ejusmodi superbiam vehementer perstringit.

Habebant certe tam Senatum, quam alias magistratus, exempli Duumviri, quorum vires gerebat Praefectus, Savigny I. p. 39. nota 61. 62. 63. at differebant magistratus a decurionibus, quorum nisi quis esset magistr. fieri non possunt fr. 7. §. 2. D. L. 2.

curiones. Savigny I. 10. 19. de magistrat. municip. Savigny I. 39. 199. de senatu municipis.

num, ideoque et Romani ibid. I. p. 63. 199. — Decuriones quidam dictos

Ex tabula Heracleensi discimus nonnulla talium urbium nomina. Erant autem 1. Municipia de quibus supra dictum est.

aiant ex eo, quod initio, cum coloniae deducebantur, decima pars eorum, qui

2. Coloniae, quae erant vel Civiles vel Militares, vel Latinae, vel Maritimae.

duerentur, consilii publici gratia conscribi solita sit. Pompon. fr. 239. D. de V. P.

3. Praefecturae, id est civitates, in quas ad

D. de V. P.

4*

5. Praefecturae non nullum a provinciarum natura differre, civilesque erga populum Romanum ingratas, poene causa, in praefectura formulam redactas esse, et lege Julia Verum praefecturae meliorem expilisse conditionem, Sironius et Marochius (cf. Marzoll p. 112. 199) putant. Equidem affirmare nolim, omnes praefecturae municipiorum jure fuisse praeditas, quod in his casu celeberrimo exemplo, quam sibi passum, comprobatur, sed potius, variam praefecturae fuisse conditionem, aliasque, liberaliori

4*
Sed potius, variam praefecturae fuisse conditionem, aliasque, liberaliori

Ubi de Romanis uocabatur, deest no. vng. nuprimis (Seneca in consp. ad Liviam
cap. 6). Confundit uox du. Pūmipm. Pūmipm. inuoluntum nūm. vūb. pla-
lūm. in dūm. Pūmipm. sub. In dūmipm. inuoluntum 25. vūmipm. colon. Pūmipm. in
Luglūm. (Plinius Hist. N. III. 3. 52
Op. N. 35.)

rei publicae forma alii profuisse, et
vero videtur primitivum. Modo
enim municipia, modo colonias
praefectorum nomina appellari
reperimus. Sic Arpinum et Pale-
oli secundum Lepum praefectorum,
a liberatione municipia appellantur.

† tamen haud raro ad municipiorum
formam redacta esse, ex illis locis
quae Marzoll (# 120) lautarich, con-
stat.

† Der historisch-philologische
Klasse der K. Preuss. Akademie
aus d. J. 1814-1815. p. 11. 199.

initium Plinius dispersis verbis memineral, et quales in ipsa Italia, ex quo
haec simile bello sociati ad civitatem praedentem pervenerat, non amplius
supererant. Ius et athenam Italiam nunquam pūm. hominum, sed dūm-
latat locorum, et quidem oppidorum provincialium, idque tum in iure

ius dicendum Magistratus singularis Roma mit-
tebatur, cf. Brissonius s. v, Praefectura.

4. Fora ~~et~~ conciliabula, quibus non omnes
partes institutionis civitatum erant. Utraque

5. Vici quae etsi liberae, eo nomine tamen
quo omnes supradictae civitates non appellabantur
(fr. 30. D ad Legem Municipal.)

Hic status Italiae erat. De quo consulto egi,
quoniam ejus notio, ad recte cognoscendum di-
scrimen civium Romanorum, de quo sequenti
capite acturus sum, plurimum confert. Antea-
quam de provinciis agam monendum est, mul-
tos recentiorum distinguere inter Jus Italiae
et Jus Italicum, quo, nonnullas civitates Italiae,
usas fuisse, credunt. Sed ejus generis jus non
refertur ad jus Italiae, sed ad civitates in pro-
vinciis Romanis sitas, quibus concessum fuit
sub Imperatoribus eodem Jure, quo Civitates
Italiae gaudebant, uti. Argumentum rei pro-
bandae idoneum ex ipsis auctoribus qui de
eo tractant, quique omnes sub Imperatoribus
vixerant, petimus. Sunt autem: Plinius in Hi-
stor. Natural. III. 3. Digestor liber 50. de cen-
sibus. Codex Theodos XIV. 13. Codex Justin.
XI. 20. Optime hanc rem nuperrime tractavit

Savigny. 79) — Ab Latini sake uoluntaria et summa
na differunt Jus Latia, in eandem provinciam qui-
79) Abhandlungen in der Berliner Akademie vorgelesen
1814 1815 Berlin 1817. t. c. I. 51.

bundam concessum, quippe quo in lege pro-
vinciae videntur exaequala civitatibus Italiae
num veterum, quarum sub eadem capite
venerant, et quales in ipsa Italia, ex quo
haec simile bello sociati ad civitatem praedentem
pervenerat, non amplius supererant. Ius et
athenam Italiam nunquam pūm. hominum, sed dūm-
latat locorum, et quidem oppidorum provincialium,
idque tum in iure

27

Stan prowincy był taki: ichwici rary Rzymianie
zdobyli kraj taki, wyjął Senat komissary, któ-
rychj postuy dancy instrukcyj (formula, lex pro-
vincie) uredził ten kraj zdobyty, dodawsz potém
urezdnia, arbitralnie nadzrezy puer roko
w prowincyi. Nihil nie mozt reditio pro-
vincy, lko wprout urezdnia nie sprawo-
wat w Rzymie. Ateby rós uprnyz niens-
wiscj pomiedzy sameni urezdniami, ka-
rami iu albo dobrowolnie sig zgodzio
(provincie comparabantur) albo wprout
(forti provincia). Nalonicz p. lex Sem-
pronie r. 632. A.C. tam Senat wyznarat
provincye. — Do wyzdlus natery iereli kko-
rym bez pojmedni urezdnia kwalifikacyi od-
dawano provincye. — Wyznarat potém
Senat, ile wyzfla, i iakich urezdnich
ma utrzymywai provincya (prefes, vel
provincia ornabantur.) — Wyprawali u urez-
dnicy Edicte, mieli osobny radz (audi-
torium) i radcow (assessores) i switez wni-
kaluz (Dig. I. 22.).

reipublice, tum in immunitate a censu soli, tum
benig, in comensio soli unprabat.

¶ Pleniorum civitatum numerum offert legis
Gallia Cisalpina fragmentum; ubi enumeran-
tur: oppida, municipia, colonie, praefecturae,
fora, vici, conciliabula, castrilla.

Vocem oppida non ad singulam pertinere civi-
tatum speciem, sed omnes purpur illarum
species complecti, exemplis videlicet vicis, castrillis
et pagis, qui teste Ggitoro (Orig. XV. 2.) oppido-
rum dignitate despiculi erant, non dubitasti
Dirksen (p. 3.), neque ego dubito. Castrilla et
pagi, eodem Ggitoro teste (l. l.) ii sunt, qui
nulla dignitate civitatis ornantur, sed vulga-
ri hominum conventu incoluntur, et propter
parvitatem sui maioribus civitatibus attribuntur.
Puto, magistratus municipiorum non solum civium
hujus municipii esse. libibus vacasse, sed et in-
vis fororum, conciliabulorum esse. Litteris istius
oppidi attributorum, inquit dixisse. Intraerant illis
~~magistratus~~, sic dicitur Magistrus pagorum et vico-
rum. Dirksen C. A. H. p. 53. 79.

T Sigonius (de Jure Ital. I. 21.) rozróżnia 1, Aves, 2, Latini 3, qui jure Italici sunt 4, Peregrini, utriusque
 parte ius re Jure Galicum magis debet daturae ceterum magis et iudicium opibus, sed
 utriusque parte ius daturae opibus iudicium, licet magis ius rationis auctoris
 in Latynis (veteres Latini) ius utriusque 1, iudicium magis ius, utriusque
 ius i obsequia sibi unguentibus 2, iudicium od iudicium 3, ius iudicium
 rium 2. i. re iudicium iudicium (manipalis) iudicium magis.

¶ *Noto* tōmiano niec d' *legi* prawo ruzpraisowe (compeludo mox iabo marage cor sano) po
miastach lub prowincyach, od upaw lub praw ruzpraisowych miasta *Przym...*
Woma ipe *maimori* negde prowincyi i z *legi* powoda re ra *imperialowis* (prowincyi) obranu *negd* prowincyachy
re *nudel* *Przym...* *katery* *bram*. *Nauka* o prowincyach *netery* do *flawrykowi*.

¶ *wytwans* *sib* ra *praimere* prowincyi *preu*
nawdom *barbary* *uplin*, *naharywane* *im* *do* *prawy*
wogiba, i *inne* *czasy* *wol* *adano* *na* *nie*, *lak*
re *bardey* z *imania* *nir* z *weay*, *wolnemi* *lyty*.

Qualis autem provinciarum status fuerit, ideo nobis paucis res haec absolvenda esse videtur, quod multae ejus civitates instar urbis Romae, a praetoribus vel viris Consularibus, vel Exquaestoribus, gubernatae erant. Vestigia ejus rei exstant in fr. 32. pr. D. de Legib. et SCTis, ubi mentio juris occurrit, quo urbs Roma utitur. (fr. 9. §. 3. D. De jure dot. Hugo Civilist. Magaz. II. p. 472.) Savigny I. 49. 199. §.

Summae rei moderatio non Magistratibus exhibebatur diversis (qualis ille erat qui Romae inter cives, et ille qui inter peregrinos lites decidebat,) sed omnia gubernabantur / uno qui in provincias mittebatur. Nonnullae civitates in provinciis etsi partim oppida foederata partim regulis propriis subditae erant, tamen eo sensu quo urbes Italiae, nempe republicae, dici non possunt, exceptis illis, quibus Jus Italicum concessum fuit.

ab/

CAPUT XI.

Cives quotuplicis generis? 80)

by character misst. i. ubi potest.

Lege Canuleja anno 310. ab U. C. lata, discrimen inter patricos et plebeios, paene sublatum est. Vetitum id olim fuit ob diversitatem sacrorum, quae alia patriciis alia plebeis erant.

(80) praeter auctores a Haubaldo l. c. §. 46. p. 37. citatos cf. Savigny ~~supra~~ l.

Abhandlungen ch. aus d. J. 1012-1013. p. 201/99.

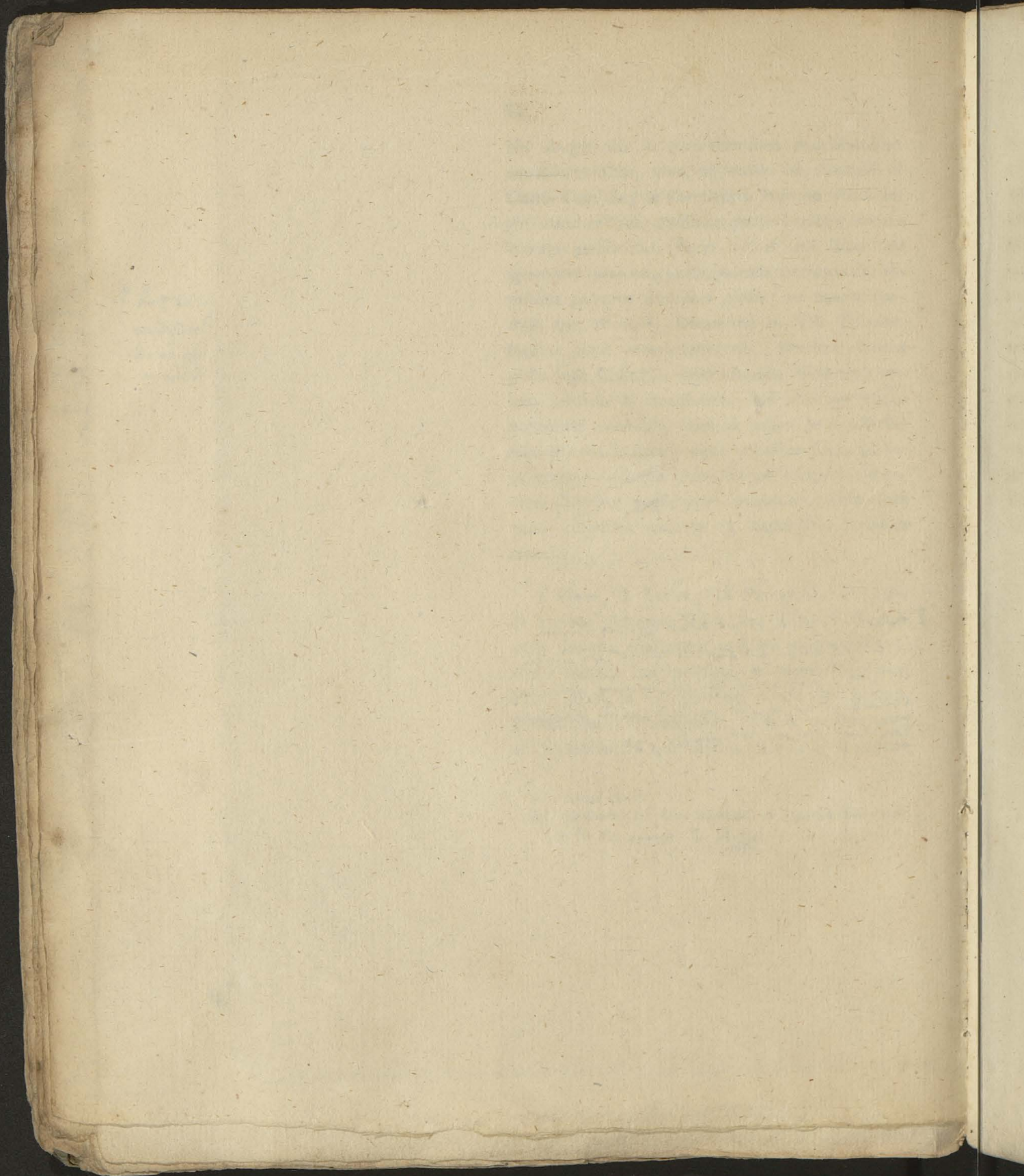
Ne itaque illa a contrahentibus matrimonium commiserentur, neve, ut verbis M. Genutii et Curtii Coss 81) in Canulejum latorem illius legis utar: *colluvio gentium, perturbatioque auspicio- rum publicorum fieret, ita ut qui natus sit ignoraret cuius sanguinis, quorum sacrorum sit, dimidius patrum, dimidius plebis, ne secum quidem ipse concors*, Decemviri in XII. Tabular. legibus illud conservaverunt. Pervicit tamen plebs lege Canuleja, discrimenque illud non solum gentium et familiarum, sed ipsorum etiam hominum sustulit, cum id paulo post effecisset, ut muneribus quoque omnibus fungi plebeis liceret. Ab eo inde itaque tempore omnes cives Romani aequo jure utebantur. Homines vero triplicis generis in republica Romana erant:

I. Cives, II. Latini, III. Peregrini. Primum de civibus videamus: § Jus 82) Civitatis Romanum duabus continetur partibus altera privata, altera publica seu politica, ut nunc loquimur. Priori parti, id est privatae, rursus duo insunt, *Connubium* et *Commercium*, et haec quidem pars et fundamentum et conditio civitatis Romanae

81) Livius IV. 2.

82) cf. dissert. G. Chr. Burchardi de *Infamia Kiliae* 1819 p. 32. sqq. *Savigny* I. 22. 199.

‡ Antiquitus, quum exigua adhuc esset res Romana,
liberaliores fuisse Romanos in permittendo civi-
lis jure, satis notum est. Saepius enim universis
civilibus ac populis colligit, ut in civilem
Romanam reciperentur. Hollw. p. 27.

Obywateli Królestwa Silesii

1, Ciężcy, najlepszemu

2, Ciężcy, nie najlepszemu

a) propter originem, pochodzący z Kolonii lub mający her. pryncypali

b, Avarii,

c, manumissi per censum

d, Proletarii, capite censu.

¶ Któż prosił rodzący obywateli, narwanego Latini? Wdzieliśmy w Ejure I. że Latynowie
byli polityczny mieli udział w Dypp. Rr. Wzrost wojny Punickiej drugiej, i Spejtu
i Dygnim. kulonii Latynickich 12. prosiło się iednak 10. to wrypluik było 30.
Istot wnoszący murne, że w tenorach tabre do prywatnego praw byli Latynów
wziętych przypuszczone; którzy im, nie odigło wwar z prawami publicznemi
ialnie oddawna mieli, a którzy 2. i. polityczny porbowit ich Sulla waznie
wzrost domowego, nie porbowit ich prywatnego, politycznego iednak 10. to wrypluik było 30.
gdzie ramię duodecim radzi Latynów iednak 10. to wrypluik było 30.
byli kupowazę mioty unepuikow obywatelstwa, 2. i. praw politycznych, jomie
i przedzwozy unepuikow. Od tego, honu kulonii dawano już Latini, dawano
w polityczny i prywatny wyprzedzie, iak to okarat teno Latynów (l. l.) tak,
re po wzrosciu prawa Junia Norbana, nie był wst w abanie, iakie nadai
swoboty Latynom, którzy politycznego praw nadai nie morne było ---
Latini rebet a Gaius I. 79. inter peregrinos referuntur. longe alia sunt conditio Latino-
rum coloniariorum et Junianorum, tanquam inter medii inter cives et peregrinos gene-
ris. Gauderant hi Latini, exemplo civium, iure commercii; carebant, ut peregrini, omni-
bus, multoque magis iis prerogativis, quae iuris publici erant. Hinc factum est, ut
Latini, nec non cum Latini, etiam testamenti factio esset, quaequam in Junianis
pleraque commoda testamenti factio nis, lege sit iubente, cessant.

est, sine qua, civis nemo esse poterat. Cui
connubium aut *commercium* deerat, ille nunquam
Civis Romanus, sed qui *solum commercium* ha-
 bebatur, *Latinus*, et qui *utroque* carebat, aut *pe-*
grinus 83) si liber, aut *servus*, si non liber,
 erat. Longe secus vero quoad partem politicam,
 qua qui carebat, tamen civis esse poterat, si
 connubii et commercii jure gaudebat. Pars haec
 conficiebatur jure suffragii et jure honorum, quo-
 rum hoc erat jus magistratum vel aliam pote-
 statem dignitatemque capessendi, illud vero jus
 publice et de rebus publicis dicendi. Tam la-
 te enim jus suffragii definiendum esse apparet
 ex quibusdam Digestorum fragmentis v. c. ex
 fr. 8. D. de munerib. et honorib. fr. 6. §. 1. D.
 de decurionib.

Politicam civitatis partem non necessarie ci-
 vibus competere, diximus. Hinc descendit civi-
 um illa notissima divisio, in *Cives optimo jure*
 et *non optimo jure*; quorum hi modo connubium
 et commercium, illi vero jus suffragii quoque
 et honorum habebant, et simul tribui adscripti
 erant, quod secus in cive non optimo jure ac-
 cidit; quare tribubus emovere, erat civem non
 optimo jure facere. Caeterum cives non opti-
 mo jure ejus conditionis erant, alii *propter ori-*

83) Ulpianus in fragm. XIX. §. 4. V. §. 4.

ginem, plures enim civitates in Imperio Romano erant, quibus commercium et connubium, neque tamen jus suffragii et honorum concesserant Romani; alii vero *ex causis personalibus*, quo referendi *Aerarii*, qui erant illi, quibus Censores notae causa jus suffragii et honorum ademerant 84). Erant quoque, quantum quidem ad jus antiquum, *manumissi per censum* 85), et denique *Proletarii* et *Capite Censi*, quoniam hi possessionibus soli carebant 86)

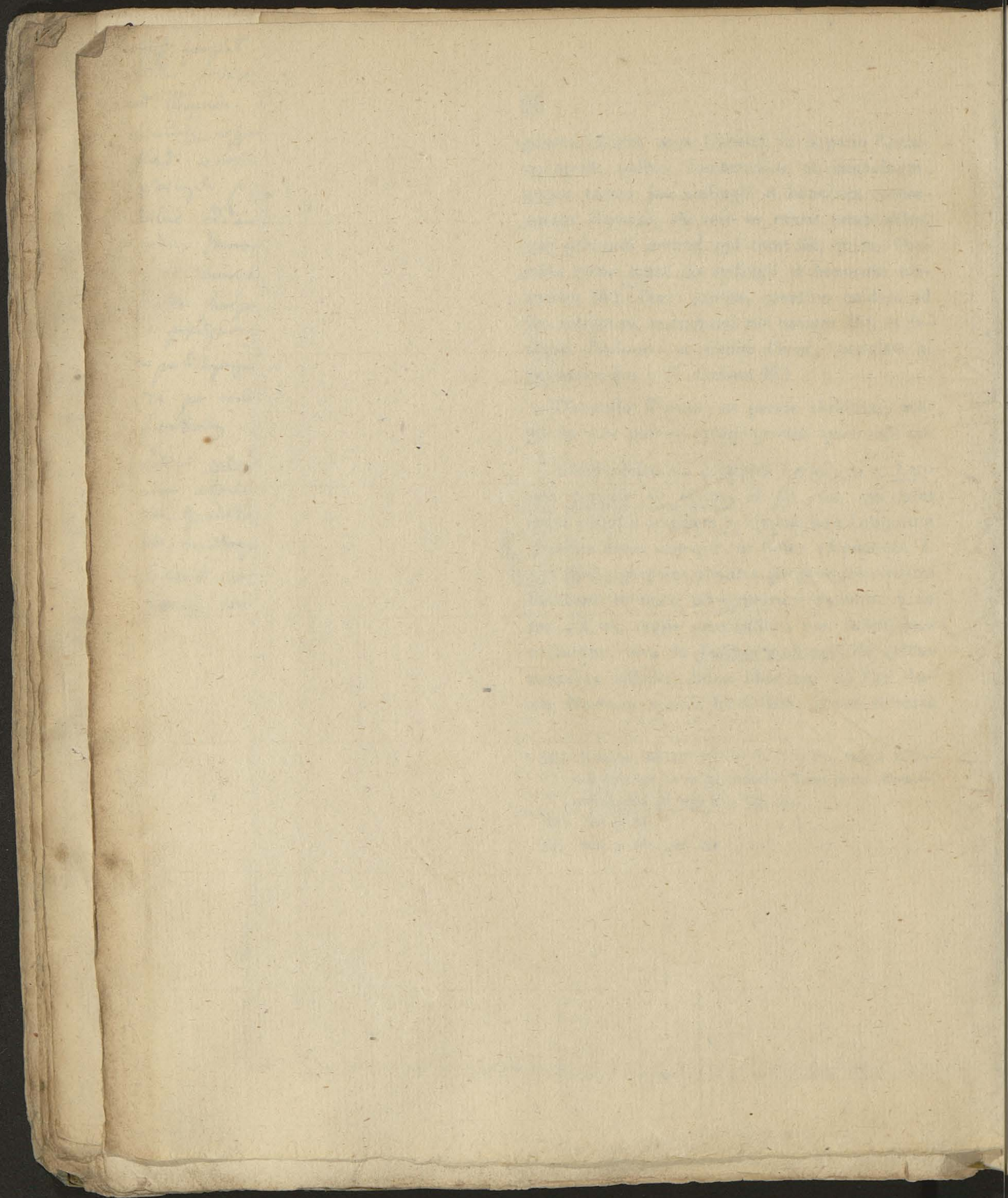
Distinctio Civium, ut paucis absolvam, magis in jure publico quam privato quaerenda est.

Subdividebantur praeterea Latini, in 1, Latinos proprie sic dictos, id est, eos qui tales erant propter originem in civitate jure Latinorum praedita natos, ~~et~~ qui, ut Gaius (Comment. I. 79) dicit, proprios populos, propriasque civitates habebant et erant peregrinorum numero. 2, in eos qui ex causis personalibus non eodem jure utebantur, sive in Latinos Junianos, de quibus monuisse sufficet, fuisse libertinos ex lege Junia Norbana 772 ab U. C. lata, minus solemne

84) Niebuhr, *Histor. Roman.* T. I. p. 379. ibique Dionysius 386. sqq. et in supplementis Tomo primo adjunctis, additamenta ad pag. 182. 356. 391.

85) *ibid.* p. 387.

86) *ibid.* p. 388. 267. 421.

T Al
dy
id

Ale tego nie mogą Cenciowie potuz Claudiovia (Liv. 45. 15)? Wszakże tylko posiada Claudiovia se negare etc. Kanotawany d' Aurora nie mógł pawać na seynie, mógł
 jednak być obrany unedniwian (Livius IV. 31. ~~XXXX~~ XXIV. 10. 43).

¶ Aerilibus data est civitas sine suffragio, quod quidem
quia Aeriles primi accepissent saltem, omnes qui iure
suffragii carebant, in aeridum libertas esse retulati
dicitur sunt.

milliare sto brohor. Obiter addo, lapidem pro
miliario sive mille passibus accipi. Inde appellatio
inde manavit, quod singula miliaria passibus singulis
lapidibus, sive columnis lapideis spaliorem signa
inscripta habentibus Lib. Gracchus, auctore Plutarcho
distinxerat. Iudicium autem et finem omnes via Fla-
via capiebant ab aurata illa columna, quae nomine in
capite fori ad eadem salusni posita erat. Vinn. p. 116.

manumissos 87). 3, in Caerites 88). Cum urbs Roma a Gallis incensa esset, omnesque quoquo poterant dilaberentur, sacerdotes et virgines Vestales urbem Etruscam Caere, se contulerunt. Quos cum Caerites benigne excepissent, post restauratam urbem SCto decretum fuit, ut cum Caeritibus publice hospitium fieret, quod sacra populi Romani ac sacerdotes recepissent (Liv. V. 40. 50.) Ab eo inde tempore, ~~facti sunt Caerites participes Juris sacri Romani~~ 4, in Dediticios hi autem erant, qui quondam adversus populum Romanum armis susceptis pugnaverant, et deinde victi se dederunt, ut in Gaii Comment. I. 14. legitur; §. 27, libri I. haec Gaius ait: „Quin „et in urbe Roma vel intra trecentimum urbis „Romae milliarium morari prohibentur, et si

87) De his haec leguntur apud Gaium Comment III. §. 56. Latini Juniani dicuntur, olim ex jure Quiritium servi fuisse, sed auxilio Praetoris in libertatis forma servari soliti; unde etiam res eorum paeculii jure ad patronos pertinere solita est: postea vero per legem Juniam eos omnes, quos Praetor in libertate tuebatur, liberos esse coepisse, (scimus) et appellatos esse Latinos Junianos: Latinos ideo, quia lex eos liberos perinde esse voluit, atque si essent cives Romani ingenui, qui ex urbe Roma in Latinas colonias deducti Latini coloniani esse coeperunt: Junianos ideo, quia per legem Juniam liberi facti sunt; etiamsi non cives Romani. Lib. I. §. 23, Non tamen illis permittit lex Junia nec ipsis testamentum facere nec ex testamento alieno capere, nec tutores testamenti dari.

88) Niebuhr, I. c. T. I. p. 326.

Financz ubrymnie dopisliant s. b. Lex Junia, que libertatem in dedit, exequant eos Latinos colonianis, qui cum essent cives Romani liberati, nomen juris in coloniam dederunt.

„contra fecerint ipsi bonaque eorum publice ve-
 „nire jubentur ea conditione, ut ne in urbe Ro-
 „ma vel intra centesimum urbis Romae millia-
 „rium serviant, neque unquam manumittantur;
 „et si manumissi fuerint, servi populi Romani
 „esse jubentur.” Fiebat autem quilibet condi-
 tionis hominum supra dictarum classium:

1. si talis natus erat.

2. Si manumissus a domino, quolibet illorum
 jurium utente (Gaii Comment I. §. 35.)

3. Lege, id est, jubente populo in Comitibus:
 Nonnuquam libera republica imperatoribus con-
 concedebatur, devictis gentibus vel jus Civitatis
 vel Latinitatis tribuere.

4. Ex causis quas Ulpinus in fragm. III.
 exponit. (cf. Gaii Comment I. §. 33. etsi admo-
 dum lacerati illo loco. †)

5. Praeterea Latinus fiebat civis Romanus:

a.) Si relicta patria familiaeque sua, Ro-
 manam commigraverat. (Livius XXI. 8. Heinec-
 cius ad legem Jul. et P. P. p. 8. 9. ed. l.)

b.) Si in patria sua magistratu functus, eo
 consilio se illo abdicaverat ut Romae habitaret
 (Sigonius de Jure Italiae I. 4.)

c.) Si repetundarum accusatus erat a cive
 Romano, eumque falsi criminis coarguit, tunc

*Für Inoffizial-
 nibus profertur
 die Gens. l. l.
 p. 25-47.*

† Si Romanam migrasset ibique aeternum profectus esset, atque si
 idem praeterquam ex se domi reliquisset, ne scilicet posterorum civitates
 a civibus suis Testes legitimum numerum militum Romanis
 praeparare non possent. Hollweg. p. 35.

† Odporada temu fr. 2. d. qui et a quib man. Servo competere libertas non potest si relegatus moralis sit in urbe. Orywicie re ramiast serwo, tureba nykai dedilio; inawey bytoby to nagrodz, da niewolnika, gdyby byt relegowany. Tary, nie maioz, lesh. park. Alp. XX. 8. 14. bo 1, nie toz, cives Rom. 2, nie toz, cives ullius civit.

† ~~Latini jus Quirit. consequuntur: beneficio principali, liberi nam lege Junia cautum est, ut si civem Romanam vel Latinam uxorem duxerit, postea filio vel filia nata, possit causam probare agere quodorem et fieri civis creperat iterum manumissus est ab eo, cujus et jure Quirit servus fuit. nave, aedificiis, quiritino, ex PLo vulgo quodam lex enixa, ab or le wryphie wyradki iur w Epwe II. pporowai moma?~~

†
4, causa probatione, que nullu utilior erat quam celli civilaris adipiscende modis, cum non solum patriam potestatem, cum non solum patriam potestatem, sed modus etiam parente legitimum pudenti jure, sine ulla vice sine gravamine celis novis civibus valde incomodo (Plin. Panegy. 97.) libueret. Hollw. p 77.

F. Przejmienie o najejściej piewi nienia: 1, o rade
 hrain, n. p. iereli holonia iaha bunt podrosta, up-
 korona p armia, i podrona byta od fenatu. 2, oby-
 deli Br. o rade, ho bunt, dopp ieh myporyzi epich
 kabyling. 3, o raboystwo a piewo lincy p kwinz (veneti-
 cum) wysledzenie tego porumat Edylowi. 4, o inne raboy-
 stwa wyprawane w groti. 5, fozdit unedni hwa na pu-
 wincyi, na rasparanie lychre prowintyi, a to w ravis ieh
 unedowania (Dirksen I. p. 132. n. 110.). Appellaya do ludu
 od fenatu nie miata mieysca, miata roz od komissaryofra
 fenatu do fenatu, iereli lenre ofozdit porunonoz, pbi
 od fenatu pprawz. Zidanie fenatu byllu w lenre mieysca
 nie miato iereli ieh, spreciwit, do lugo to nalerato. Wia-
 lum ieh ppropulm niato padownictwo fenatu, do pado-
 wniczwa ludu i unedni hwa, nirey powiemy. — do wpty-
 wu fenatu na Komicya swaral nato pbrada, re fozm p lictus
 od ranczania ieh fomez, nie podpadat pod utade, iego, tak re fozm
 fozpstem coraz bardziej oddzielias ieh fenat od ludu, nie w powny-
 fozm ravis niernawyt ieh byllu opporynyz piewiczo plebey rom.
 Powaga ofobista utonkio fenatu uprawata, rutofura ludu p lex
 Claudia 969. K. C. wptyw lawrowo na lenakofie ppopzli
 prawie upat d. Cicero in Beson. 4.

— utonkami fenatu, pmy mowali appellaya ludu w fadowniczwa
 i puztyg Edylow pwoit rozpuzgali / dicit. 42-52. Cicero in
 Ver. II. 410). Naloznie niozey ofowiazem puztygi re naver
 die n. p. Carawoi, liozy spuziat im dopzli inierof tego
 wzmogal: pbrinciy agozoit z mowy lictor Jul. 79.

— Engramy raly dykatorow obierano: bo i nie byto pbradow: dawa
 utadra huzulow i radeant elv. — walcarnie obramata p pofp-
 zlowez byt byllu zaroz wlenas wyznaczoney licty lufufion
 obieral lenre byto, a nie byto lugo, hliwby zwotat fozm. Co
 ieh spuz wybrano ludu. a od lex ofli nie palti ieh.

Pomysłowy lekarz o Aradzie i Urzędnicach.
 Lud miał władzę wykonawczą; reprezentowali
 go Senat: Urzędnicy; morma więc powiadacie
 re Senat: lud stał na czele Magdu. Jakim
 sposobem wpływał lud na Prawodawstwo po-
 wiemy niżej, widzieliśmy ~~in~~ niżej jak było stan kraju;
 a o ni przycya ~~le~~ wyjaśnim iż to ~~le~~
 dziey, powiemy skąd Senat i Urzędników.

Senat zgromadzał się na obrady publiczne
 do kurji, gdzie w mieyscu poświęconem (Senacu-
 tum), po odbytych ofiarach, miewał swoje obra-
 dy. Wpływał na prawodawstwo, ale przede wszyst-
 ką na administracyę kraju; ponieważ nadziat
 szarzem w całej obywatelności, sądził bynajmniej
 wsobnych obywateli Galickich. Śledził wojny
 i operacyami floty wyprawy wojenne; nadto su-
 dował się dyplomacyjnemi interesami. Lubił
 na Senatu wybierać najwyższych raffe-
 ronych w kraju magistrów, iednabrze i pewien
 maiztek (census senatorius) dawał kwalifi-
 kacyę do tego urzędu. Polci nie wyrywano
 iak byłby Komicyjów centuriat; curiata
 fidele był z seymem starony senatu, ale
 od czasu wyuparcia Komicyjów p. l. 187,
 roznił się od ludu Senatus Populuz R.

Ponieważ Senatus Populuz R. był w urzędnicach
 nam ratur diethe ~~reprezentacja~~ zabrania, dlatego iż do opo-
~~representantia~~ subpretentia prawnictwa przynależało; wyje-
 da o urzędnicach byłby ogólnie mówić: kurje nie
 odbywały się kolegiatnie, lecz indywidualnie. Jeżeli do
 urzędu iakiego wierzę wpływało osob. n. p. konsulowie
 wybierali trybuni (forti provincias) pomiędzy siebie.
 2, urzędo kilka osoba tak sama sprawował nie
 mogła. niekto urzęda albo raz byłby wrym, albo
 po pewnym przeciągu czasu. 3, spominowo trzeba było
 dochodzić urzędów, iednak per saltum poma-
 li. lex Villia annalis. 4, kandyd musiał się opobić płaci
 o urzęd; kilka niektoy wznow byłby wyprawionym nim
 zarząd urzędowania. 5, urzęd wyprawy i ciuły nie mógł
 się narządować wazę iednego z 6, i niżej urzędnic ~~in~~
 opowrzęty, zmie wyprawy (melior cond. antioch. par maiorve potest. plus valet.) - na lwinu Ley Epulsi ~~in~~ nie

* wyjątko do rządu, a floty; wyjątek wolności R. R. R.
 - na lwinu Ley Epulsi ~~in~~ nie

T Kwalifikacija do unega letja, leta l. i. n. 20. 2,
Tena fl. pendia emarha Polyb VI. 19. 3, (100.
In amirant w nly 2 L. Epohi opusate.)

accusator ejus conditionis fiebat, ille vero accusantis. 89)

C A P U T XII.

De magistratibus apud quos lege agere licuit. c/urpiniy

Qui qualesque magistratus Romani ad jurisprudentiam perfectiorem reddendam, expoliendam, vel eam ampliandam contribuerint, supra, quantum res exigebat, protulimus. Admodum paucos eorum fuisse ibidem vidimus. Nec magno numero eorum opus fuit, cum omnia secundum leges XII. Tabular. dijudicarentur. Talibus rebus Consules sese occupavisse monuimus. Cum tamen illi, exercitu contra hostem ducto saepius quam olim, urbe abesse cogentur, jam sub regibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui jus redderet, atque subitis mederetur; eum appellatum fuisse *Praefectum urbi* Tacitus (Annal. VI. 11.) testis est. Sed hic cum ad tempus solum crearetur, alium constituere Romanis visum est, qui, cum Senatus administrandae rei pl. vacaret, iis partibusungeretur quibus Consules, cum domi erant, pro maxima parte occupabantur, id est, juri dicundo.

89) Cicero in Orat. pro Balbo cap. 23. 24.

Creatus itaque est collega consulum, Praetor dictus anno 389 ab U. C. apud quem cives lege agere possent; quique inter eos jus diceret. Ratio qua ille jus dicebat, nonnullos recentiorum, praesertim Heineccium 90) moverunt ad eum calumniandum. Cum enim potius ex aequo et justo quam ex jure stricto praetor jus diceret, perversitatis eum Heineccius arguit, quod posthabitis sanctissimis legibus, secundum suam voluntatem omnia perverteret. Fallitur ille, fallunturque omnes qui talia dicunt. Praetor enim cum talia faceret, non pro lubitu id gessisse apparet, cum ea solum in Edictum suum, (qualia omnes fere magistratus edere cogebantur,) reciperet, quae populus tacito consensu adprobaverat. Haec Heineccii verba cum jam Cortius Ritterus 91) et Bachius (in Historia Jurisprud. Rom. p. 218 sqq.) profli-gasset, nobis ea addidisse sufficiet, quae ibi vel non leguntur, vel admodum strictim exposita sunt.

Inprimis gravissimum hujusce rei testem ipsum Ciceronem adducimus; qui licet contra Verrem admodum acerbè disputavisset; tamen id vitium quod pro lubitu edictum mutaret, non ipsi instituto, sed culpae hominis tribuit.

90) Antiquit. I. tit. 2. §. 24. p. 52. edit. Frf. ad Maenum 1771.

91) Ad Heineccii Histor. Juris p. 127. (ed. 1.)

† quod, quanquam legis aequitas, dicta praetorum, consuetudo juris, obstruet, equitate improba ducetur, ad iniqua edicta con-
venda etc. i. l. p. I. c. 40. l. 99.

I; quapropter ultra Teem dies abesse Roma non potuit. Cit. Philipp. II. 13. ad Att. XV. 11. 12.

† 2 nowyż autorów prężelniczy porożkali pręcio pretorum, Thomas, Beyer, i
 Heinccyuf. Pręzielniczy poleża Heinccyuf na zdaniu dyona Kaffinpa lib.
 xxxvi. p. 10. lli y pomeca: re pretorowie la mywdobania iez lub raphrodrenia
 niektoym, wozhli byli podlug upwdobania swego prawa umienia. Ser dyona
 stwa nie morna Romanyj ayzlnie; co do pmeawolwini zaś niektoymch preto-
 rów bypagnmicy nie reprezentam, poniewaz intyga dotad prawoi bedie
 puli iot ludkli propkanie. Smieprze za przypny lkoymch Heinccyuf
 wypra ra poparie swego zdania n. p. 1, re wrywali filluyi modyfikuias
 prawa 2, re pouzowadrali excepcyje, 3, re imiona same zastprowali n. p.
 filiis, filia. 4, re abizwalnie umieniali prawa XII. tabl. n. p. co do obelgi ny-
 radioney ra co byta hara xxv. affois gozby iez byt sam Heinccyuf maydo-
 wat na niyjsu pretora Dymph. bytly raipe ko prawo umienit. Zdanie iez
 zwawienia Beaufort 2 hup. Romi IV. p. 25. v. gorm.
 wanie to: minima non curat pretor fr. II. D. de ref. in integr. nie jstneba
 mypitywai Pretorowi z powodu niedbatoin: owrem zdanie to tneba sah wrumie:
 iereli wazyle mowi stpnowii ra ofharowpr, mney na ten raz wzora
 ptehor na mneyre pcepity prawnie obowiazuięze pmeirone stpnowii.

T. 2
St
6

premissis l.ii. regius Lybenom ludi.

[Faint, illegible handwriting]

2. lomi-
nia kii-

buta między poraz pierwszy zwrotane były wyrey
czy wspomniano. Zwrotane były wtedy bez polowien-
dzenia fenatu i porwołania Ami / Liv. II. 50. III.
30.) Na tego bez nie miały pierwotnie moey obo-
wizunogey. Dopiero bez. Publicia adreclita
im tego kanonizgo reby ungdniuy plebe-
iuprowisy i wrellue fropunkii dobra publiciorne
go dozyczage iez na nich utalwianemi by-
ty. Paluyupre byli d nich wytyzronemi ste-
lylko porazplurou / Liv. XVII. 20.). ~~Wskazano~~
w ungdniuy plebeii

Si itaque apud nonnullos legimus: „ambitiosos
 „praetores varie jus dicere solitos fuisse” id non
 edicto sed praetoribus ambitiosis tribuendum est;
 nam ipse Papinianus fr. 7. §. 1. D. de J. et J.
 ait, *adjuvandi, vel supplendi, vel corrigendi ju-
 ris civilis gratia, propter utilitatem publicam id
 introductum*, et fr. 8. D. eod. tit. dictum est,
edictum vivam vocem juris civilis esse. Nec mi-
 nus Pomponius fr. 2. §. 10. D. de O. Juris ait:
*Magistratus jura reddidisse, et ut scirent cives,
 quod jus de quaque causa quisque diciturus es-
 set, seque praemunirent, edicta proponerent,*
~~quae edicta praetorum jus honorarium constitu-~~
~~erant.~~ Dicit autem Pomponius h. loco, edictis
 se praetores praemunivisse, quod de praemuniti-
 one contra tribunos plebis, a praetoribus facta, a/
 intelligimus. Cum enim praetores initio magi-
 stratus sui edixissent; qua ratione jus dicturi
 essent, causam praebant tribunis plebis interce-
 dendi, si injustae leges ~~illae~~ propositae iis vide-
 rentur. Vestigia ejus rei in multis locis Corpo-
 ris Juris exstant. v. c. fr. 1. pr. D. Ut ex legib.
 ubi praetor de bonorum possessione heredibus
 danda, ita edicit: *uti me quaque lege, senatus-
 consulto, bonorum possessionem dare oportebit,
 dabo*. Maximum autem documentum praebet
 Theophilus in paraphrasi ad §. 7. Inst. de Jure
 Nat. Gent. et C.

seque / ipse

a/

f/

in
 sine
 di-
 nisse
 ratione
 lin-
 v.

11.7.
 2 prou
 a me
 ad

ech

inicy
 onw
 garys.
 lunoio
 o na
 ana

Ad refellendam opinionem Heineccii ejusque sectatorum plurimum quoque valet, quod municipia ipsa Romana praetorio jure utebantur, vel nonnullas partes praetorii edicti in sua edicta transferrebant. Legimus itaque in lege Galliae Cisalpinæ (v. 24. ex edit. Hugonis), cautum fuisse „ut Magistratus urbis cui lex illa scripta „erat, eam stipulationem observaret, quam is, „qui Romae inter peregrinos jus dicit, in albo „propositam habuerit.” Nec minus in Tabula Heracleensi (v. 147 ex edit. Marzolli,) commemoratur formula census, „quæ Romae ab eo, „qui tum censum populi acturus erit, propo- „sita fuerit.”

Denique ipsum Ciceronem, infestissimum praetori Siciliae Verri adducam, qui II. 22. De Invent. haec habet: „Consuetudinis autem jus „esse putatur id, quod voluntate omnium, sine „lege, vetustas comprobavit. In ea autem ju- „ra sunt quaedam, ipsa jam certa propter vetu- „statem, quo in genere et alia sunt multa, et „eorum multo maxima pars quæ praetores edi- „cere consueverunt.”

Praeter illum praetorem qui inter cives jus dicebat alium instituerunt Romani, qui inter ci- ves et peregrinos jus diceret, secundum jus gen- tium, cum jure civili uti peregrinis vetitum es- set. Hunc nonnulli *Praetorem peregrinum*

112

112

T Horacium pro iure utriusque talis iure, utriusque iure
 ne pro iure, sed pro iure, i. e. iure, utriusque. Nihil aliud iure
 iam nihil iure, pro iure & iure utriusque iure.

† pro primum bellum Punicum

112

Przewyższał Robinus Aut VIII. 11.

Od tych trzeba odróżnić leges priuæ, czyli privilegia, stacienne czyli jurisdycyjnym osobom. Teżte albo
favorabilia, albo odiosa, iak nowa mówią. Privilegia se udricat albo senat, albo lud. Ale kiedy
iż na rozumie, że wolno było i pomyślać dawaj privilegia i do domo
władom? Dania o ten też normayle (Dirksen I. p. 246/99) i zapewne
to many: areby przeciwko przywarzym nie pnanowiono na ich pbedy ustan,
ial tylko za wyprzedim sprawy rozpoznanem. Dopuści senat wyphim dzy-
gowat, nie mógł nich uwalnieć od ogólnego prawa ial seymy za ich reswo-
leniem. Od razów ial iż razgły dcieli prawa na leges i plebisita, obywaty
seymy od praw puer iciebie pnanowio nych, ludu na twoy seym unepnawiz-
cytl uwalniaty. Od razu legis Hortensie, iur nie od senatu lub od ludu to
uwalnato, ale iedynie od ludu, poniewaz plebisita wyphim obowiazuywaty,
Dirksen I. p. 258/99. Okad zabre wywar lex był wazny, i plebisita tym
wywaram narywano fr. 1. s. 1. d. ad leg. Aquil.

II Stan Prawodawstwa.

a) Władcy, prawodawcy, iest seym

1) In doliuino, duo nie uniuo Gnesfutz normfing, fkonud in der Uniofomling
des Wollb mit niunm Okrid in der byalb rinf; und unodu des Gnesfutz
unononfuz, fu unudu der ununonod ungunblidlich normunof (Gibbon l. c. p. 112.).
Taka oftwowu nie byta potrzebny u Brytan, ghy u nich nie wolw byto
amwleku do ludu wbit, ial tylko unepnawio (cum populo agere.) Wspomnieciu
w Epwe pierwsey tylko ojolnie o seymie. Tu wypadu dodadi ze trz iciego był w-
drain seym: comitia tributa, centuriata, uniaia.

2) Comitia tributa, po raz pierwszy wrotali nad wyraznie dybunowie u sprawi konyta-
na, ostlad domozat iż lud, areby w hardcy normiey sey sprawie, gdy to unia lud za
dobe, mieli prawo dybunowie lud wotywac, na co reswolio muicat nawd r. 243.
U. 6. Wytopronem rozphali od tego seymu patrycyuszowie.

3) Comitia centuriata ^{potratu ludu na centur.} ~~armaty atoli iazte oboho tego seymu.~~ Unepnawit namz caty lud (populus)
a prawa lu pnanowione narywaty iż leges, albo populi fonda. Wpominieci wypadu, ze nie
many ten wywar (lex) prawa przyzlego, lew wphim uniofcho, lbowy ghye iż utrzymat
(lex perlatu) zamieniat iż w prawo obowiazuyzel. Pzedstawiaizy prawo, muicat

go na ziemie wyrazić, (scribere legem) i podać ludowi
 na ziemie (promulgare legem), którego przez dni
 10 (per triduum) nad nim deliberował. — do-
 piero rnowu treba było przedstawić go ludowi,
 Tomarji i bonio. Tu morna zastopował wy-
 rary Ulpiana Fr. I. 3. lex aut rogatur, id est
 feritur: aut obrogatur, id est, prima lex solli-
 ditur: aut derogatur, id est pars prima legis
 sollicitur: aut subrogatur, id est, adiiicitur ali-
 quid prime legi: aut obrogatur, id est multa-
 tur aliquid ex prima lege. Dawali kreski oby-
 watele, werwani centuriami (centuria prerogati-
 va). Tyllu obywatela wolni, dawali aweski, pó-
 rniety i wyrwoleny. Lawpa jednako rachowyanu
 Dawny ruryray, w seymach tributa rwanych:
 ut, si plebs legem fieri videret, fenatus in verba
 juraret. Ale pierwprzeto w Dawaniu kresko,
 rniemiono, naharajz losowanie 5. wyrzpych
 klawi, ktora mu pierwpra kreskowai rniem-
 niono kabra i to przez lex Claudia r. 696. M.C.
 ne quis ex die ferretur De celo, quo cum po-
 pulo agi posset. Na bonio poppanowiono reby
 nie upnie gtopawo tyllu kablirhani, przez
 tak wane leges tabellari, ktorzych jest wlat. Ta-
 bliwli rozdawali kreskowi, do ktorzych przy-
 chodzono przez umyelnie na to rwobionz karye-
 re (poms). Na drugiey plonie kabye karye-
 flata wna, gdzie flatawali kreski dawce
 kablirli. Wymaweni na to dorozny diti-
 casses, rwarali i huophami ornarali, ile kko
 ma gtopow. flad omne ludit punitum. — Na
 kabra wna kablirli wyrzpych wyrzpych Gall. XII. 19. mori:
 Comitia curiata, naryawionz przy rozray seymu, coraz
 bandy bsd w ra pommierie i na bonio ley gtopi,
 icelli bylo ralie prawo, albo prawa. Wyroza
 ię obredon rli ginyph, na rwobyanano nawet
 kuryy, tyllu 30. kablirliow kbr hurye reprezen-
 towato. Kiedy pto o utriclenie (imperium) to tyllu na typh
 seymach
 Co do organizacyi seymu godnem jest uwagi: zwotal seym (comitia

non
 Olim licebat pro lege per saluram
 ferre, quibus varia capita continen-
 bantur, per legem Ciceronem et di-
 diam (lit. pro dom. v. 20.); licuisse
 tamen videtur varias res una eadem
 lege comprehendere, tummodi fin-
 gula capita ferisim rogerentur.

(ktory wyrzpych centurye dawnie kreskowai mociata podlug XII. 7.
 wyrzpych ley kabra byla pierwpra wyrzpych a la z proni
 # lat wiecej pierwpra klawi (centuria prerogativa) zastopowal moci-
 iata ley od VI. wieku ley, ktora legem, rli krey krey
 klawi wyrzpych centurye byla

† p. Humbold ad Heiner. I. 259.

tribulones,

† Erant poubes centum nonginli lres, totidem scilicet
 quot numerabantur centuriis.

† Obierano lu unepkithow kaptanph. nie kldoysh. Worniey
 tyllu ror facuram i flami nos. Prawa flawionio

na nie wyrzpych kalyo plebejsh: flau rarysh.
 Od rozay praw XII. Tab. kabra i kabye wyrzpych. Nahonico
 prora lex Publil. (417. 71. C.) rlyflawionio: rre co na
 tyllu seymie poppanowioz nie na typh rwarane
 prora veto kuryow.

vocant Proponebat ille edicta ita ut praetores urbani (fr. 9. §. 4. D. de dolo malo). De illo et praetore urbano cf. Gaii Comment. I. 6. qui haec habet: „Jus autem edicendi habent magistratus populi Romani. Sed amplissimum jus est in edictis duorum praetorum, urbani et peregrini: quorum in provinciis jurisdictionem Praesides earum habent.” Quo tempore is introductus fuerit, certo determinari non potest, licet varii vario modo id coniciant.

Tertius magistratus apud quem lege agere licuit, erant Aediles, et quidem curules, qui cum rerum venalium curam haberent, causas inter homines tempore nundinarum decidebant. Proponebant quoque edicta ita ut praetores supra dicti. 92)

≠

C A P U T XIII.

De plebiscitis et legibus praecipuis.

by ich prawa
 pkanowiono
 od pow. tege
 rozdz. do p 65.

Plebiscitorum Romanorum magnus numerus illa aetate fuit. In condendis iis summa adhibebatur diligentia, ne in utramque partem explicari possent. Quapropter saepe in fine legis

92) De his haec apud Gaium l. c. deprehenduntur: item in edicto Aedilium curulium: quorum jurisdictionem in provinciis populi Quaestores habent; nam in provincias Caesaris omnino Quaestores non mittuntur, et ob id hoc edictum in his provinciis non proponitur.

9/

*Latus
eorum*

vel plebisciti sollemnis adiciebatur formula his ver-
bis concepta: ~~ex~~ *hac lege nihil derogatur.* Glück
in commentario suo ad Pandectas falso plebi-
scita appellat leges privatas; leges enim priva-
tae sunt formulae quibus contrahebatur emptio,
venditio.

Quamquam admodum magnus numerus ple-
biscitorum fuit, admodum tamen parvus appa-
rebit si illa ad jus privatum referre volueri-
mus. Teste enim Cicerone (in Orat. pro Bal-
bo cap. 8.) plurima pars eorum de jure civi-
li ferebatur. Inepte itaque Heineccius fecit, qui
in principio Institutionum suarum Livii Histori-
ar. (III. 34.) verba citat conquerentis *de im-
menso aliarum super alias accervatarum legum
cumulo*, cum haec ejus verba ad jus privatum
non referantur. Quapropter Hoepfnerus (in
Commentario Instit. ad illum Heineccii lo-
cum,) ac si omnes qui se legerint mentē ca-
ptos fore putaret, adiicit: „majorem nunume-
rum legum fuisse quam eum a Heineccio pro-
ditum, cum constitutiones Imperatorias ille
omisisset.”

Plebiscitorum fere omnium Tribuni plebis
conditores erant, qui cum quotidie inter ple-
bem versarentur, multoties conspiciere poterant,
quid juri desit, qualique lege id augi debeat.
Hac ratione nonnulli, v. c. Bachius l. c. chro-
nolo-

f Tabula Heroul. P. I. cop. 2. lin 50-52.

Jul

von 3 wagen. von 2 wagen, 4 pravo, mit 2

¶ n. p. warunki na które się strony zgodzą; podaje Notaryusowi do zapisania
w akt, że, usławami przyswainemi, które nie mogą s'komarzyć usławem ~~lex~~
ponieważ to ma być usławem zgodz ludu na sejmie wniesioną;

¶ Co Salvo sobie usławom normy, jako bowiem każdy sejm nie składa się
z samych prawników, tak i sejm Rzeczypospolitej. Do tworzenia praw najlepszych
w nowszych czasach stanowią Komitety. Dopytanie tego nie potrzebowali
ponieważ ich niegdyse zajmowali preterowie, poddacy albo podług wyzna-
nia narodowego, albo podług własnej woli, na co iereli być potrzebną
zgodą ten samem zamieniano się w wyznaczone prawo.

Hoepfer napisał komentarz nad Gzyskucyami, który jest w wielkim znaczeniu
u Austriaków. O tym komentarzu można powiedzieć co, krzyskucy mówią o
Mrocha VIII. Pomianka.
ingeni cui lumen ademptum est.

— Wniezione prawa także wzięto nazwisko tego, który podawał projekt do niego
n. p. ~~lex~~ Aquila.

T Antiquum videtur esse hoc plebiscitum, si ejus interpretas Prulum et Min-
 Servolam spectamus in fr. 27. 22. 39. D. ad L. Aquil. Torsen auctor ejus est Publ. Aquil-
 lius Trib. plebis, cuius meminit Val. Max. VIII. c. n. 6. vel alius ille, quem
 Pighius in Annot. ad ann. 572. refert. Novissime de hac de lege scripsit, esp. Caus. F.
 Ch. F. Vollgraff, dissert. inauguralis de lege Aquilia, Marburgi 1820. — Quando lex Aquilia no-
 gata sit, nemini notum, idque laudum constat, eam intra spatium 300 usque ad 600 annum p. M.
 C. rogatam esse, a quodam Aquilio tribuno plebis, qui, quo anno vixerit incertum est.

F Cujacius in Paralith. J. et C. ad L. Aquil. secundo capite cautum existimat de Sampo,
 deus primum et Tertium Caput non meminerat, ut si quis non occiderit, non esse
 nisi, pegerit, superit, sed alia ratione novem injuria, forte si utilitatem nobis in-
 teresserit. Chifflelius de sermo corrupto illud egisse sibi persuadet Rynkerhoock
 conicit egisse de dejeris et effusis, quod ab questionum luxuriam pectores id
 deinde edicto fuisse complexos. Otto p. 505. Claudius Chifflelius, Cornelius van Rynkers-
 hock, Joannes Voelius, Joannes Saver de Mendoza, Gerardus Hooft, Joam Christianus Haffe,
 multa conjecerunt,

nologice ea in ordinem redigere volebant. Quod nullo modo recte absolvi potest, ut ipse Bachius id expertus est, cum plurimarum legum, neque annum, neque nomen latoris sciamus. Nobis itaque sufficet eas solum recensere, quae in primis ad Jus privatum referri videntur.

Plebiscita quae deficientibus nobis fontibus hucusque ignorabamus, primumque ex Commentariis Gaii certiores de illis facti sumus, ad calcem hujus capituli exponemus. Hucusque fuere nobis nota

1. *Lex Poetilia Papiria*, de qua cf. Caput IX. Historiae nostrae.

2. *Lex Aquilia*, de damno injuria dato. De hac lege sequentia in Commentariis Gaii III. 210 legimus: *Damni injuriae actio constituitur per legem Aquiliam, cujus primo capite cautum est, ut si quis alienum hominem alienamve quadrupedem, quae pecudum numero sit, injuria occiderit: quanti ea res in eo anno plurimi fuerit, tantum domino dare damnetur.* Haec uberri-
~~me explicuit Gaius l. c. III. 2. II. 99. In Insti-~~
~~tut. Justinianeis §. 12. ad Leg. Aquil. legimus:~~
Caput secundum legis Aquiliae in usu non est.
~~Multi sese torquebant quid in secundo ca-~~
~~pite statutum fuerit; nunc ex commentariis Gaii~~
 III. 215. id compertum habemus, ubi haec le-
 guntur: *Capite secundo in adstipulatorem, qui*

Reliqua vid. apud Hauboldum Jus. J. l. c. 109 - 115.

M. Jan. Praevictura

- a) *Zwodlani praws (oz: prawa XII. Tabl. (vordz VIII.); prawa prawowione na seymie celniemy pre, nie obicze w Corpus jur. a radeu usterage do pantez respikut. od p 65. do 74. ulowa ty fenatu; uprawy w ryzoni lito; wyprobi prawni hro, o dem wpy plkiem od p 74. - 115.*
- b) *Nauka prawa r. XVII.*
- c) *prawny r. XVIII.*

Ulpianus pr. 27. §. 4. ad leg. Aquil. ait: hujus legis secundum quidem capitulum in deprehensionem abis. Ch. Justinianus §. 12. J. cod.

† Munde hiesige mit Schrift ein gericht Obbau mündel dunt der wündig
Lpmanen nien anien und yoforsoren Jüng Jura von Jinnua Plilla
guspe Liban Paulus 1774. D. XLV. 3.

66

pecuniam in fraudem stipulatoris acceptam je-
cerit; quanti ea res esset actio constituitur. † Di-
cunt compilatores Instit. Justinianearum: Capite
tertio de omni cetero damno cavetur, quod ver-
botenus ex Gaii Commentariis (III 217) exseri-
ptum est.

3. *Lex Plaetoria*, (non Laetoria, ut Heinec-
cius (l. c. p. 174) et Ernesti (in sua clavi Ci-
ceroniana) dicit) (cf. Hugo R. R. Gesch. §. 170
nota 1.) lata fuit de *circumscriptionibus adole-
scentium*. Annus pubertatis apud Romanos erat
foeminis 12. † maribus vero 14. quo finito adole-
scentes sub tutela esse desierunt, cum mulie-
res contra sub perpetua tutela essent. † Appa-
ruerunt tamen saepius juvenes etsi puberes ta-
men non idonei rebus suis bene moderandis.

† ista lege constitutum est, ne minor
temere et omni consilio de pueris
negotia gereret curatorem ad sin-
gulos actus petere. †

Quapropter † praetores in Edictis proponebant,
se negotia de quacunque re cum pueribus con-
tracta non ratihabitueros nisi apparisset, in
contrahendis illis adolescentes non fuisse laesos.
Cum autem quilibet adolescentium negotium
contractum rumpere potuisset, dicens illud sibi
damnosum esse, omnes gravabantur cum illis
contrahere. Quod ne fieret edixerunt praetores,
illam legem non competere adolescenti vicesi-
mum quintum annum agenti, cum is utpote ra-
tionis capax credi possit, se decipi non passu-
rum. † Constitutum praeterea fuit, ut quicumque

Falir to ma zwierzcho, zabianie i branie pieniedzy od
debitora? Ma: bo ten liry przywotany mi do pu-
mocy w obligacyi, gwaſci prawo moje, uwalnia-
iaſ na ſwoj liry mego debitora, podobny jeſt
temu, liry gwaſtownym ſposobem natwiera
moy maigdek, zabiaiaſc moje zwiera.

304

† Otto (p. 133) utrymnia: cepoute. hinc M. Latorius Trib. pleb. U. C. 490. statem illam
 25. annorum legitimam definiuit; nymina o ley uftaria Cicero De Off. III. 15. De Hered.
 III. 20. Pufianus VIII. p. 297. ed. Puffch. et XVIII. p. 1164. Cogit. in Manu c. 10. c. 2. c. 7h.
 VII. 12. differit a lege Pletonia apud Cuspinum et Varonem Ruff. Select. Anl. III. 2.

† Sed nanyua lo pravo Plautus, lex quinaricnaria, hui aduersus ea fecit, iudicium publicum
 minata est Lex Pletonia, quod famosum fuisse videtur. Certo non minori, cuius adjuvandi
 gratia Lex ipsa rogata est; sed ei qui cum minore contraxit, cuique multa in com-
 ma mactuenda fuisse, Pleuli verus fuerunt Pseudol. I. 3. Act. 70. Ex Licronis verbis (de
 Off. l. l.) probatur, legem Pletoniam eor modo uerere, qui circumspiciunt adolefcentes,
 id est, qui cum minore negotium contrahentes, dolo malo verfali fuerint, non autem
 is, qui probe et sincere cum illo egerint: et conuicere licet, iudicium publicum
 etiam ab improbo homine vitari potuisse, si minor cum illo contraheret adhi-
 bito curatore. Confultione S. Marii, de qua Capitolinus (l. l.) loquitur, Lex
 Pletonia in defueludinem abiit, quam ob rem nec in Edicto Pretoris, nec quodam
 loco in lebris iuris Iustinianensis illius legis vestigium reperitur. (Disfen. p. 89.
 §§. l. c.)

70

cu
co

sp

ra

nt

m

sit

la

A

cl

gr

do

m

le

ju

tr

pa

be

pr

a

55

L

lat

»

»

9

cum adolescente minore viginti quinque annis
 contrahere voluerit, praesente tercio aliquo viro
 spectatae virtutis id faciat, ne periculum incur-
 rat, rescindendi negotium suum. Hinc accidit,
 ut ipsi adolescentes cum negotium majoris mo-
 menti perficere vellent, tutorem ad eandem rem
 sibi dari poscerent. * Eius generis tutor appel-
 labatur *Curator*.

Gibbon p. 189.

4. *Lex Cincia de donis et muneribus* 93)

Curator. pleb.

Apud veteres Romanos officium patroni erat
 clientem suum in iudicio defendere et quidem
 gratis. Seriori tempore cum plebei homines
 doctiores patriciis viderentur, quilibet potius ho-
 minem plebeium quam patricium rogare mal-
 lebat, ut sibi vel de iure responderet, vel se in
 iudicio defenderet. Tales homines vulgo *Pa-
 troni* appellabantur, eo discrimine, quod cum
 patroni patricii gratis defenderant, hi patroni ple-
 bei pretium laboris poscebant. Quale autem
 pretium id esse debuerit, per legem Cinciam,
 a M. Cincio Alimento Tribuno plebis a. U. C.
 550. latam, destinatum fuisse vulgo creditur.
 Legem hanc Ulpianus in fragm. l. 1. appel-
 lat „*minus quam perfectam*, quia prohibet do-
 „nationes, exceptis quibusdam cognatis, et si
 „plus donatum sit non rescindit.” Non exstant

93) cf. Savigny in Zeitschrift. etc. Tomo IV. p. 1. sqq.

verba legis ita scripta ut ea protulimus; fragmenta enim Ulpiana l. c. lacerata sunt. Cujacius, quod illis verbis restituerit hanc legem a Savignio (l. c. p. 23.) laudatur. Legem Cinciam tribus capitibus constituisse affirmant multi recentiorum, quos Savigny (l. c. p. 2. sqq.) citat et refutat, ipseque, ut mea fert opinio, optime docet (l. c. p. 17.) non esse dissecandam in minutas partes legem nostram, cum circa omnes donationes ultra modum lege praescriptum versari videatur, quae in gratiam cujuslibet, exceptis certis personis, fiat; ita quidem ut si perpetua ac constans voluntas donandi ultra modum praescriptum lege tibi sit, id facere non possis nisi re illa vel emancipata aut in jure cessa, (ut antiquo jure receptum fuit,) vel voluntate tua de donatione coram magistratu declarata (ex praescripto Justiniani) 94).] Quod cum ita sit, nihil opus est, ut cum Hugone legem nostram, de illis solum donis quae patronis a clientibus fiebant, latam intelligamus.

Savigny I. 65. nota 191.

5. *Lex Furia*. Hanc quoque legem Ulpianus fr. l. 1. „minus quam perfectam vocat, „quia vetat aliquid fieri, et si factum sit non re- „scindit, sed poenam iniungit ei, qui contra legem fecit.” *Lex autem Furia est lex testamen-*

94) cf. Dissert. nostra de Vita Decii p. 109. sqq.

[The text on this page is extremely faint and illegible, appearing to be a handwritten document or letter.]

podobieństwo prawo re stupracij, pny pntem: re wolno byto subiefforami uftanawian
hobielcy, ale tytko wftafne wolni, nie rós extraneas, — kind, pny pntera, re ani wftafne
wolni, ale wlenoz, powinienu ie byt subieffor optant.

Naywarneyfte mieyfe o tém prawie ief. Cicero in Verr. I. 41. 42. fanxit (P. Volonius Caxa)
qui pnt eos cenfores (L. Poppunium et L. Tulium a. 505. U.C.) cenfus effct, ne quis he-
redem virginem neve mulierem faceret. Rezo mieyfa poboracy iez:

a) re pnt tém prawem, wolno byto hardemu, czyli podat swój maiztek do cenfus lub nie
ftanowio subiefforam hobielcy

b) odkapt rós tytko ten, który nie byt do cenfus w pifany.

Alc czy wolno byto podawać iez do cenfus lub nie? To co byto potrzebny, re Serwiusz Lull. uftat
od tego momentu, kiedy po wojnie z Perseutem (pnt r. 505.) uwolniono obywateli Pr. od podatku;
byli tytko pifany co do wojny, i tak rozumieć Ulp. XI. 11. p. 4. 5. 10. d. de re milit, tak re cenfus
w dawnych znaczeniu pnt w rozumieniu Cicero pnt Ark. 5. Dionyf. Hal. IV. 15. — Ale, jeżeli tak,
po cöz do prawo, qui cenfus effct, kiedy areby pny uftanowieniu subieff. hardy, reby sobie rós nie
wizrać, nie podawaty iez byt do cenfus? J owtym dla tego tak uftanowiono, areby nie iako
ten, który nie cöse ale komu innemu miał cheć oddać die droswo, ciizato ten iez wydrze-
di orat, re iez wpiat do cenfus; jeżeli precyownie dotyć byto nie podawać swego maiztku do
cenfus. Gdyby rós chiał byt pnt mierciz w pifany do cenfus odmienit swó wola, mógł to
urynic p fideicomiff. Gaiz II. 274. lub wyrnaryć iez iako legatum potome maiztku Gaiz
II. 225. Uftanowieniem tém nazywa more kind, rozprawiony legat, lubo nie pewnie. — Maueki ten
który podat swój maiztek do cenfus maot, jeżeli nie catoii, to pny naymniey rnaroz, razi
legor maiztku oddać cöse, poniewar podlug Gaiz II. 274. tytko ten który prawo
maiztek na 100000 nie maot ftanowio hobielcy subiefforacy, (co ugranitem cenfus non medio-
cris). Nie wymagano derar od niego pny iezgi, iak dawniey, ie i co pntada; dotyć wiec byto,
areby subronio pnt wiadomoziz ludzi, maiztek pny byt cötki, podać iez re maiztko na
100000, potome z tego dad iez iak legat, i re pnt, poropata, tak norwanoy iaz pnt, rökaz,
nie dotkato iez wiec subiefforowi iak 50000. (d. Nönnifrompl. Nudunfuf. n. Müll. Stud.
ent und Zimneru Lyndalb. 1021. p 311. 129.) Niedoverne prawo ftanowio iez obcy pnt wren
pntobami!

T Najnowszą rozprawą jest: de lege Voconia, auct. Mavrit. Lind. Lips. 1020. Ubrzmie autor, re ar do uphawy Woloniu bra, miaty rowne z męczyznami prawu lubicku succedwania ex test. i ab intest. Licznionem to rozpato, sta rachowanu fawu pri vata, lubie chwiarby i maritel w cudre rope pnapred, rawpze przy familii rozpowaty. Lex Voconia dokonyta uż, lubiet bogatych, i obymowato nie tyko successio ex test. ab habre: ab in test. nie obymowato to prawo hany fiksufowi ptawo uż miazey, ponawar w Plei. Paneg. 42. zamiesz. Voconie et Juliae lexes, krebbe upoi: nocentium pecunie et Juliae lexes. — Podzielit autor do prawo na 4. rozdialy.

- 1, Qui civium Romanorum post hanc legem rogatam erant, qui eorum testamentum faceret, is ne heredem virginem, neve mulierem faceret.
- 2, Qui eorum quod morte testamentove dare, donare, legareve virgini mulierive volent, ejus rei jus posseque est: dum ne uni virgini mulierive plus det, donet, legatve, quam morte testamentove suo ad heredem hereditumve, si plures sunt, nullum perveniat. Si virgini mulierive, cui quod ita datum, donatum, legatumve est, eam pecuniam sine fraude sua capere licet; isque heres, qui eam pecuniam capi, finire, dareve jussus damnatusve est, ubi jussus damnatusve est, ita eam pecuniam capi, finire, dareve debet.
- 3, Si, qui post hanc legem rogatam census est, intestatus morietur, ei quo qui jura legibus populi Romani potest est, extra virginem mulieremve, et is jure heres est: ab virgini mulierive ejus hereditas non defertur.
- 4, Si ei familie agnacionisve virgo mulierive proxima est, que aut propiori gradu continetur, aut ab eodem patre procreata est, si vero harumve plures erunt, ei eire heres (librarum XXV. millia auz) dato.

Konwarazek le uphawy, ra furowaz Dawai nam siez more, iz wogolnowi moriez o lubie lech lubietuż, upho, od brania spadku ie wytyora, a ralein i woli. — areby inef

taria, quae plus quam mille assium legatum; mortisve causa prohibet capere, praeter exceptas personas: et adversus eum, qui plus cepit, quadrupli poenam constituit (cf. Gaii Comment. II. 225.). Quo tempore lata fuerit, ignoramus; scimus tamen ante legem Voconiam latam fuisse testante Cicerone pro Balbo cap. 8. quocum consentit Theophilus in paraphrasi ad Instit. II. 22. pr.

6. *Lex Voconia*, de qua varii varia fabulantur, quos citavimus et refutavimus (in Dissert. nostra de vita Decii p. 98.) Lata autem lex Voconia (cf. Gaii Comment. II. 226. 274.) erat ad opprimendum luxum mulierum, cum ea cautum fuisset ne foemina extranea ab illis institueretur heres quibus census non mediocris esset. (cf. Collat. L. Mos. et Rom XVI. §. 3.)

Opusculor. p. 53.-54.

7. *Aelia Sentia*, duplex ejus nominis lex occurrit, ut mea fert opinio: altera sub Augusto, qua cautum fuit, ne servi sceleris causa publice caesi, vincti, aut torti, aut stigmati usti, a dominis libertate donarentur (65); altera quae occurrit apud Ciceronem in Topicis §. 2. qua cavetur ut assiduo assiduus vindex sit, locupleti vero locuples. Assiduum idem significare quod locupletem, testis est Gellius (Noct. Att. XVI. 10.);

95) cf. Heineccius in Antiquit. I. 5. §. 11. nec minus. 6. §. 1. 2. 3.

itaque hoc loco locupletis verbum puto appositive scriptum esse, ac si Cicero dixerit: „assiduum assiduo, id est locupletem locupleti vindicem esse debere.” Quod vero ipsam legem attinet, errat quam maxime Ernesti in sua clavi Ciceroniana s. v. lex Aelia Sentia, qui verbo Aelia *Sentia* deleto exstare mavult solum verbum *lex*. Putat vir doctus omnia explicita fore, si per verbum legis, intellexeris leges XII. Tabular. Quod minime probamus, cum etiam apud Böethium nomen legis Aeliae Sentiae occurrat, vel ut nonnulli libri MSCr. ejus Topicorum habent *Aeliae Sanctiae*. Recentissimus tamen Topicorum Ciceronis Commentator van Lynden, in edito suo opusculo: *Interpretatio Jurisprudentiae Tullianae in Topicis expositae* Hagae Comitum 1805 Ernestii opinionem sequitur. *Fug. D. Dyph. T. VII. S. 293. n. 1.*

8. De lege *Atilia*, *Atinia*, *Hostilia*, *Liciniana*, et *Mamilia*, in Institutionibus dicturi sumus.

9. *Lex Scribonia*. Mentio ejus occurrit in *fr. 4. §. 29 D. de Usurpat, et Usuc.* ubi scriptum est: „libertatem servitutum usucapi posse verius est: quia eam Usucapionem sustulit lex Scribonia, quae servitutum constituebat non etiam eam, quae libertatem praestat sublata servitute.” Scimus ex Pandectis, servitutes nun-

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

- 55
- Lex Atinia o nadawaniu opiekunów p. pretora
 L. Atinia o przedawaniu rzeczy bractwionych.
 L. Hostilia, areby wolno służyć o bractwie w imieniu nieprzyjaciela, a zabranego w wojnie.
 L. Liunia areby wspólnie sprzedawcy rzeczy wspólnej, nie miał prawa dopominać się po
 d. Mamilia ^{dziatki porożkatej w rzeczy wspólnej Diwidendo} względem ^{grawitacja} części gruntów, areby s. sędzi. pomiędzy grunt. sąsiad.

↑ More ulu kagować ferit libert, ker nie feridut. consilulam, ho lubo do dawniej
 wolno byto, iednak to miepieno p. Lex Scibon.

70
¶ Wypada więc przypis: że przed lex Suis. wolna była uszcagię ferwiduliz, ale tyłko przedior. ustlanon.
Prawo to rniscto lakie przedstawienia, porwalaię temu tyłko nabywai ferwiduliz tego wdraiu, lkoiz
ustlanowiwfzy homu ferwiduliz, widri ze ten ieg niewywa.

¶ Ten samo wiadri: Löhr (apud Grollm. III. p. 124.) utrzymuię ze ptowa hoc iure ulimur
wzhaniz nam uprawę, niwo pzeiwonę, teoyi uszcagię, lkoiz nie dowala uszcagię
remun incorpual. Rykora fr. 10. §. 1. D. 41. 2. gdie pto: hoc iure ulimur, ut ferwiduliz
per se nunquam longo tempore capi possint (ramiaz. uszcagię), cum adificiis puf
fiut. To dancie nie ięp nowe (Löhr l. c. p. 512).

quam usucapi posse (fr. 14. pr. D. de Servitut.);
 quapropter cum lex Scribonia theoriam servi-
 tutum subferre videatur, plurimi spuriam esse
 eam putant. Unterholznerus 96) optime hanc le-
 gem cum fragmento Digestorum supra lauda-
 to conciliavit, docuit enim: cum differat servi-
 tus praediorum rusticorum a servitutibus urba-
 nis, cumque usus utrarum servitutum varius sit,
 jura etiam illis competentia differre oportere.
 Itaque cum possessione fundi recessero non ea
 voluntate ut possessionem amittam, fundum ami-
 sisse non puter, rem vero mobilem simulatque
 possessione ejus recessero in perpetuum amisis-
 se intelligar, commode eam theoriam servituti
 praediorum rusticorum adaptari posse ostendit,
 cum secundum Pauli opinionem (fr. 14. pr. D.
 de Servitut.) tales sint servitutes illae, quae non
 habeant certam continuatamque possessionem,
 cum nemo perpetuo tamque continenter ire pos-
 sit, ut nullo momento possessio ejus interpellari
 videatur. Alio modo rem sese habere cum ser-
 vitutibus praediorum urbanorum, quarum usum
 si omitto, eo ipso probo illo mihi opus non
 esse, neque impediri cum qui talem servitutem
 mihi constituerat, quominus libertatem ejus usu-
 capiat. Hoc autem per legem Scriboniam fu-
 isse sublatum Unterholznerus docuit.

non /

96) Die Lehre von der Verjährung Breslau 1815 p. 43.

10. *Lex Titia, Publicia et Cornelia*, ne in pecuniam ludere liceret, excepto si quis virtutis causa certat, ut hasta, vel pilo jaciendo, vel currendo, saliendo, luctando, pugnando, (cf. fr. 2. 3. D. de Aleatoribus.)

Leges quae nobis ex commentariis Gaii innotuere, sunt:

11. *Lex Apuleia* ut sponsores et fidepromissores pro sua portione solvant; de eo vero quod amplius quisque eorum dederit, adversus ceteros ~~actionem habeat.~~ Furia lex in Italia, ²¹ lex Apuleia vero in ceteris regionibus obtinebat. (Gaii Comment. III. 122.)

12. *Lex Furia* ut sponsores et fidepromissores biennio liberentur, et quotquot fuerint numero eo tempore, quo pecunia peti potest, in tot partes inter eos obligatio deducatur; fideiussores vero ut perpetuo teneantur, et quotquot fuerint numero singuli in solidum obligentur (Gaii Comment. III. 121.) *Furia lex in Ital. etc.*

13. *Lex Anonyma*, qua cavetur: ut is, qui sponsores aut fidepromissores accipiat, praedicat palam et declaret, et de qua re satis accipiat, et quot sponsores aut fidepromissores in eam obligationem accepturus sit: et nisi praedixerit, permittatur sponsoribus et fidepromissoribus intra diem XXX. praejudicium postulare, quo quaeratur, an ex ea lege praedictum sit: et si

The first part of the book is a history of the
 country from the first settlement to the
 present time. It is a very interesting
 and useful work. The second part
 is a description of the country and
 its resources. It is a very
 interesting and useful work. The
 third part is a description of the
 country and its resources. It is a
 very interesting and useful work.

70

judic
tur

14
apud
rem
in X

15
bent
pensi

16
apud
tata
h. l.

17
et L
re, c

18
riae
eum
mens
set, r
ria
plus
cia
sent
nem
21. s

judicatum fuerit, praedictum non esse, liberentur. (Gaii Comment. III. 123.)

14. *Lex Cornelia*, qua idem pro eodem, apud eundem eodem anno, vetatur in amplio- rem summam obligari creditae pecuniae, quam in XX. millium (Gaii Comment. III. 124.).

15. *Lex Publilia*, qua sponsores propriam ha- bent actionem in duplum, quae appellatur *de- pensis* (Gaii Comment. III. 127.).

16. *Lex Pinaria*, de qua occurrit mentio apud Asconium Pedianum (cf. a Goeschenio ci- tata loca ad Comment. Gaii IV. 15. admodum h. l. laceratos).

17. *Lex Silia*, qua conditio certae pecuniae et *Lex Calpurnia*, qua conditio de omni certa re, constituta est (Gaii Comment. IV. 19.).

18. *Leges de manu iniectioe*, quae va- riae fuerunt, ut *Lex Publilia* quae dabatur in eum, pro quo sponsor dependisset, si in sex mensibus proximis, quam pro eo dependsum es- set, non solvisset sponsori pecuniam; *Lex Fu- ria* de sponsu adversus eum, qui a sponsore plus quam virilem partem exegisset; *Lex Mar- cia* adversus foeneratores, ut si usuras exegis- sent, de his reddendis per manus iniectio- nem cum eis ageretur, (Gaii Comment. IV. 21. sqq.).

senatus mox sanonem

populo plebiq; reddidit, (Gaius) abroga- quidem Severo vobis gratum fuit, nusps in multitudinis potestatem

Diximus supra Tiberium e Campo in curiam comitia transtulisse. Ex quo loco multi colligere voluerant, ab eo primum inde tempore datam fuisse potestatem senatui legum ferendarum. Hanc opinionem tuetur Heineccius, et alii quos citat (Antiquit. l. 2. §. 45. sqq. et in Historia l. c. p. 190 sqq). Id Bachius 97) refutavit, adhibitis variis argumentis, quorum nonnulla cum sint minus recte adhibita, operae pretium videtur, hanc rem denuo tractare.

Dicit Tacitus Annal. l. 15. „Tiberio imperante primum e Campo comitia ad patres translata esse, Senatūque largitionibus ac precibus sordidis exsolutum libentem id tenuisse, moderante Tiberio, ne plures quam quatuor candidatos commendaret, sine repulsa et ambitu designandos.” Hunc locum misere multi torserunt; quo tamen, si eum accurate spectaverimus, nihil aliud Tacitus dixisse apparebit, nisi, ab eo inde tempore concessum fuisse Senatui magistratus creare.

Consideremus causas quae recentiores movere, ut Senatui abnegarent facultatem legum ferendarum libera republica vigente. In primis

97) l. c. p. 88.

† Heinkejus utrumque re ra voluit Ruff. ne miat fenat moy flavo uenia
pau.

† presente J. Conano lib. II. Se Senata.

† Dio Cassius LIX. 9. ejusdem opinionis est: "Quod vero comitia populi plebique redderet, (Gaius) abrogatis
liberis ea se re conspilationibus, — id hominibus quidem Petriis vibus gratum fuit,
at prudentibus dolorem attulit, cogitantibus, si usque in multitudinis possessionem
magistratus redirent, — multa mala eventura."

— w tym jest w tym wygłosie Janie wielkiego filozofa Bakona cytywane p. 5.

— Polybiusz mówi: re prawa w Rzymie stanowi lud. krómy iednak re i populus
prawa stanowią (plebisita); o iem gdy nie wymina Polybiusz wozie morna
re unyilnie i ulwaty senatu remilrat, iako prawa stanowią do raii
ludu i. i. senatu. Polybiusz niep gdy mówi: re prawa w Rzymie lud stanowi, daie
ie, re to chce wyrazi: w Rzymie stanowią prawa for, i, albo prawa
ni cetero ludu, (leges); albo populus (plebisita); albo senatu (senatus consultum).

5.
Iah: Edykta pretoria w tenor, byszo miaty
moj obowiazki, gdy im nicia prawyli sy-
bunowie; Tuznie wiec shoiar sprowla recho-
dita między festami (scilicet quiescentibus) ukrymato
iez Danie Sabiniarow, bo ra Tyber. zmespat lud
schodrio iez na legny ruzetnie. — Ale uwaraiqz reby
to byto niebespieowiem dla kraju, dopiero po jutwier-
tzeniu Komicyjow uwarai Pl. ra prawo; ze co inney
Edykta pret. iako le sprawy cywilnych dotyraga iez;
ze: po Tyber. schodrio iez, lud na legny; nie
moma razymyzi Pl. wicem legis. Wyrary Gaiia
fuit quasih. ~~maiora~~ flopowai do honowdaku Sena-
tu z ludem Theoph. ad J. I. 2. 4. 5. iah namienit
Zimern Heedelbg. Jahrb. 1021. May. — Temu raz, niht
nie pmy, ze ferat, iako rotaria nagnypra administra-
cyina, mogt nawet pnez lud planowione prawa oba-
lio, ierchi ie urnat ra phodliwe dla Npopp. urnat.
Dowod nato w Geronie Orat. I. pro C. Cornelio p qbo. 129
(ed Gravii): Quatuor omnino genera sunt, iudices,
in quibus per Senatum more maiorum statuatur ali-
quid de legibus. Unum est ejusmodi: placere legem
abrogari; ut L. Licilio, M. Junio Coss. quid leges rem mili-
tarem impedirent, ut abrogarentur. — Alterum: que
lex lata esse dicatur, ea non videri populum tenere; ut
~~et~~ L. Marzio, Sex. Julio Coss. de legibus Livius. Nisqz pra-
to, hiedy ferat dowiedzi nie mogt phodliwora prawa,
obalio go nie mogt!

Polybii librum sextum citant, in quo nihil de hac re legatur. Sed hoc minime nobis repugnat, cum Polybius Historicorum more in concinnandis illis libris se gesserit, adeo quidem ut discrimen plebiscitorum et legum, ne verbo quidem, tetigisset. Nec illi opus fuit, ut mea fert opinio, anxium in ea re esse, differentiamque legum plebiscitorum et SCtorum nos docere, cum sub verbo legis omnia illa comprehendantur. Adde quod pro maxima parte liber sextus Historiarum Polybii laceratus est. Quid itaque nos vetat affirmare, eum ipsum locum ejus Historiae desiderari, quo tale quidquam tradidit?

Alia argumenta quibus opinio adversariorum nostrorum refutari potest, praebent:

1. Tabula Heracleensis v. 72. (ed. I.) in qua legibus et plebiscitis adnumerantur SCta ejusdem valore praedita, quo ipsae leges.

2. Cicero in Topicis cap. 5. qui dicit: jus civile esse id, quod in legibus, SCtis, rebus iudicatis, juris peritorum auctoritate, edictis magistratum, more, aequitate consistat.

3. Pomponius in fr. 2. §. 9. de C. J. qui fontibus juris civilis SCta adnumeravit.

Ulpianus in fr. 7. §. 7. D. de Pactis, qui affirmat in Edicto praetorio adscribi SCta fontibus juris.

5. Accedit Gaius (in Comment. I. 4.) apud quem legimus: „Senatusconsultum est, quod „Senatus jubet atque constituit. Idque legis „vicem obtinet; quamvis fuit quaesitum.”

C A P U T XV.

De Edictis Magistratum.

Obtinuit Romae ut Magistratus cujusvis ordinis, quolibet anno confecto, rationes populo redderent de munere quo erant functi. Reddebant autem vel ineunte vel in medio vel elapso anno. Id appellabatur *Edictum*, quia primum edicebant per praecones quo modo egerint vel acturi essent in administranda re publica, deinde illud in publico adfigi jubebant. Edicebant autem omnes fere magistratus 98) qui in condendo jure civili, participabant cum populo. De Edictis Consulorum aliorumve magistratum tractent illi quorum est de Antiquitatibus Romanis disserere. A nobis vero illa Edicta solum illustrabuntur, quae Praetores et Aediles curules 99) adfigebant. Haec autem occurrunt sub nomine *Edicti Praetoris*, vel *Edicti Praetorii*,

98) Gaius in Comment. I. 6. „Jus autem edicendi habent „magistratus populi Romani.”

99) de quibus rebus potissimum edicerent Aediles videre licet apud auctores quos Niebuhr l. c. T. II. p. 419, 420. citat.

quavisq; et. se forma nūc unguis nūc rursus, ioh: et lubo lud rapreerat se fenat prav
 psonie nūc mure, ioh: pabry upronie rapreerat, re iūh bypagniey plebisita
 nūc obowiazuey, iednaly uprowy pnatu maiey pūc moe obowiazuey. Pao: iakra,
 crye w potnebnym raria miat bydi. Dopieo lud wotrywanyy na seymu? - gnaney
 Komary to Gans (Scholien zinn Gains Berlin 1021. p 5.), robi bowrem winicy: re co in-
 nego ref, wies legy oblinere, a w innego bydi riodem prawa; ra wolney Np. byty Pch.
 zrodtem praw, ale nie prawami, bo potneba ie byto potwierdzo na seymach, rowniez
 - tak w hardey Dywful.: w hardym luy petycyjnym panyfure n.p. u nas na seymie.

— Namet: ra wolney Dywful. pūc upomowieniu Petrowis wydawali Komulowis
 Edyktu, w renarke pacyjnych

— Nafepnyazie darenia uylira niebulu, ^{accusabant qui plura genera possideb. quam per leges licebat} obowiazuey uharanie popukiwat Edykt u ludu
 1. ofharat matowy Dywfulne tudniaze iez ieh dolyt we wto puko pnyprawo kumirn. 2,
 potepiat z moy ludu na pūcni legy, hdyu ante zboru ~~zabona~~ na polu z rypat z lat opow.
 3. ofharat byly hdyu gwat ieh obywateli: obywatelli, w celu dozodrenia pnyh hucy. 4,
 ofharat lichniary melleie pūcwentu bieraznyh. ^{Lidlowie ludu, zarem z kypomami ludu pprawy}
 broniki. Osta ieh byty nielykalna; lko iz znieowoyt wppawat sacropant. Cereni; pnydawano
 dobra iyo pny lwoiale Cereny, pūcnie war Lidiles iako dorowy zboru, ta bozynie, re pnytrawo pny
 uwazali. For famo: Adites unil. Wachsmanth p 445. nota 57. Co do godnoie (nyiz wly ieh nie
 iyo pnyazim) nie byto rōrnicy miēdy obydwoima wdraicami Edyktu, ani u do ugnowien; wy la
 rōrnica bylo iak miēdy pnat ub. i peregr. Rōpownie do obli arwien dietli iez inlereffami;
 nad ignyfl. bylo Edykt. unil. Obydwoy wydawali Edyktu. (Thibaut C. Abh. p 131. [99].)

7
Tek apud Plautum didis Adilia Coplin IV. 2. vers. 43.

† *Przty labre. Edicte halariccia. Pospolicia putadat iuz Edykt r knach*
uziu, u wtaie iuz Arew ad All. V. 1. polurindral. ten bezat pulkonfalon
uylkiczi tak o fivorem fydowuicnie do Adyha puzce. duobus gene-
ribus edicendum pulawi, quorum unum est puzimiale, in quo est de ra-
lionu civilatum, de are alieno, de usura, de fypographis i in eodem de publi-
canis. Alterum quod sine edicto palis commodu transigi non potest, de ha-
reditatum possessiubus, de bonis possidendis, magisteris sciendis, vendendis,
qua ex edicto ex puzulatu el fieri solent. Tertium de reliquo iure dicundo ager-
etur reliqui. Didi (edixi) me se eo genere decreta ad edicta inbara accomoda-
turum. Cui to eo mowi Lyceu o Byliciu puzwinionalnym morna raphelowai do
Edyktu mizyliczo.

aut sub *Edicti Aedilii* nomine; raro sub nomine *Edicti Aedilitii*, nam tantummodo in rubrica Pandectarum *de Aedilicio Edicto* hoc vocabulum occurrit. ¶ Edicta, quae magistratus in provinciis edebant, nomen *Edictorum provincialium* audiunt, nunquam *Edictorum proconsularium*, licet Proconsules provincias moderarentur. Varia autem genera Edictorum erant. Deprehendantur enim Edicta de rebus prout incidierint proposita; nec minus Edicta *jurisdictionis perpetuae* causa constituta, sive *Edicta perpetua*. ¶

Quid Edictum perpetuum sit, multi non intellexerunt, quos hic recensere non lubet, cum omnes fere praeter Hugonem falsa opinione imbuti deprehendantur (R. R.Gesch. § 177). Res tamen ipsa facilis intellectu est ut infra ostendemus. Quod hic quodammodo praecipientes observamus, Magistratus Romanos edicere solitos fuisse solum in id tempus quo munere suo functuri erant. Edictum itaque perpetuum est, ex quo perpetuo jus dicebant munere de mandato fungentes. Id probat Ulpianus (fr. 7. pr. D. de jurisdic. t.) qui distinguit inter causam perpetuae jurisdictionis, et inter causam jurisdictionis prout res incidit. Jus ejusdem generis vocatur nonnunquam *Jus Honorarium*, vel *Jus Praetorium*. Honorarium ideo, quia illi qui Edicta

proponere honoribus fungi dicebantur, quales omnes magistratus curules erant.]

A quo tempore Praetores edicere consueverint variae sunt opiniones. Giphanius in libro quod *Oeconomia juris* inscribitur (p. 122.) dicit, post legem Corneliam id accidisse; quod nobis falsum esse videtur, cum lex Cornelia, a Tribuno plebis C. Cornelio anno U. C. 686. lata esset, tribus annis postea quam Cicero Verrem accusaverat (cf. Historia Ciceronis per Consules descripta p. 31. ed. Ernesti). Cum autem in Verriana l. 2. 44. haec legantur: *posteaquam jus praetorium constitutum est, semper hoc jure usi sumus*: manifestum est jam ante eam orationem a Cicerone dictam Praetores edicere solitos fuisse.

Edicebant tam Praetores quam Aediles in *Albo*, et quidem eo loco, quo de plano recte legi posset. Magistratus qui edicit, semper in prima persona loquitur, v. c. DABO, NON DABO, SERVABO. Quapropter Praetor *pollicetur, proponit* de specie juris, Nec inde colligas velim, potestatem absolutam praetorem exercuisse, cum hoc solum ediceret, quod observare legibus tenebatur. Quapropter etiam in *Pactis Conventis* reges Polonorum olim jurabant: *se debere et velle ex praescripto rempublicam*

Wędrzyca ra wolney Kopp. ra Darmo urefny fprawowali, byli tytko wynagradzeni od ludu 66 67
urafdy prowincjonalne. Nawet ra. cesar Imperatorow Mr. uhrzymywato ryz to ar do hona
nieku IV. po N. Chr. gdzie pstrony optatai fady muniaty co ryz narywato fporokula Cod. III. 2. de
fporokulis. Suma lachey fporokula rakerata od Juny o hloroz, fcedt pwoeff (obictum liliis). Pny
wreowanu pstronu ptacet ofhorony fporokula, z iereli wygrat odierat fporoz fporokula od powoia,
hloroz pwoer tego ra kofpla prawne raptain muiat.

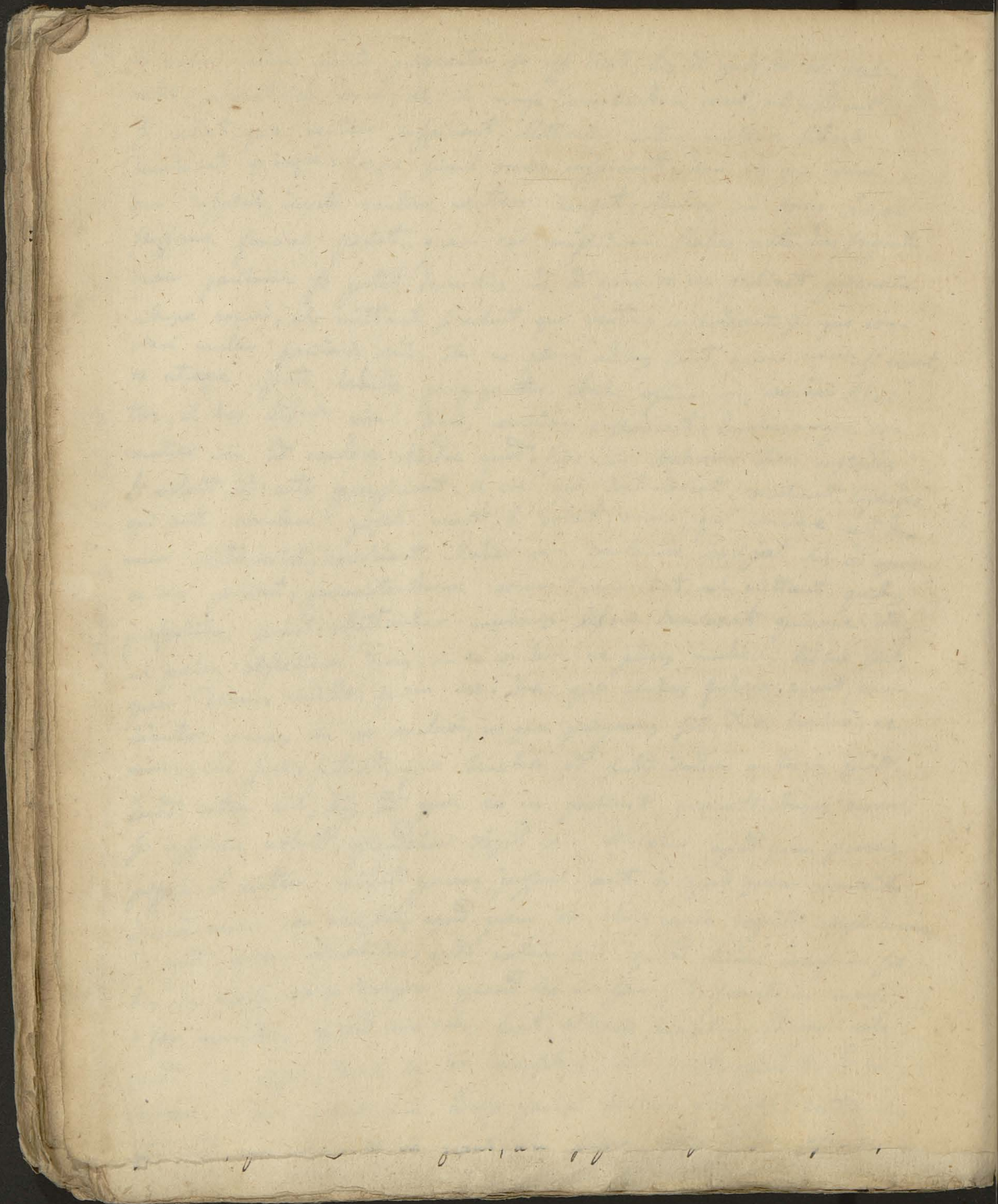
— To tytko rachodzi pytanie czy dawniey tytko ryznie lodzili, ryzli, czy iur dawniey ryzlika
uradawali?

F Hill. p. 100. Nr 3.

† Album eat labula lignea, gypfo obduta, nigriſque liliis confcripta. Poena corruptionis
album eat 500. aureorum. Poſtea autem ſeverior poena falſi manit eis qui edita
ſunt a ſum violarent.

‡ "praetor lucrus" Juri Romani proprie luno ſolum uruntur, ubi fermo eſt, de negotiis, quibus in-
undis iam ex primis alicuius iuris finibus exceditur (quamvis iſſum hoc ius ex Praetoris edi-
cto originem cepit) cuius tamen generis negotia, quoniam nihil illiciti continent, praetoris
auxilio mununtur atque confirmantur. (Gaupp. l. c. p. 10.)

si mulier morbo marito pregnantem se esse dicet, his ad quos ea res pertinet, procuratorive eorum, bis in mense denuntiandum curat, ut mittant si velint, que ventrem inspiciant. Mittantur autem mulieres liberae dumtaxat quinque: heque simul omnes inspiciant: dum ne qua earum, dum inspiciat, invita muliere ventrem tangat. Mulier in domo honestissime femine pariat, quam ego conspiciam. Mulier ante dies triginta quam parituram se putat, denuntiet his, ad quos ea res pertinet, procuratoribusve eorum, ut mittant, si velint, qui ventrem custodiant. In quo conclavi mulier paritura erit, ibi ne plures aditus sint, quam unus: si erunt, ex utraque parte labulis perfigantur. Ante ostium ejus conclavi liberi tres, et tres libere cum binis comitibus custodiant. Quotiescunque ea mulier in id conclave aliudve quod, sive in balneum ibit, custodes si volent, id ante prospiciant: et eos qui introierint, exculiant. Custodes, qui ante conclave positi erunt, si volent, omnes, qui conclave aut domum introierint, excuriant. Mulier cum pariturare incipiet, his ad quos ea res pertinet, procuratoribusve eorum denuntiet, ut mittant, quibus presensibus pariat. Mittantur mulieres liberae dumtaxat quinque: ita, ut pueller obpellices duas, in eo conclavi ne plures mulieres liberae sint, quam decem: ancillas, quam sex. He, que in us fulvum erunt, excuriantur omnes in eo conclavi, ne qua pregnantis sit. Tria lumina, ne minus, ibi sint: scilicet, quia benebul ad subiciendum aptiores sunt. Quod natum erit, his ad quos ea res pertinet, procuratoribusve eorum, si inspicere volent, ostendatur. Apud eum educetur, apud quem parens jussit. Si autem nihil parens jussit, aut is apud quem voluerit educari, curam non recipiet, apud quem educetur, causa cognita conspiciam. In apud quem educabitur, quod natum erit, quoad suum mensem sit, bis in mense: ex eo tempore, quoad sex mensem sit, semel in mense: a sex mensibus quoad anniculum fiat, alterius mensibus, ab anniculo quoad fieri possit, semel in sex mensibus, ubi volat, ostendat. Si vi ventrem inspicere, custodivive, adesse parvi lividum non erit, factumve quid erit, quo minus ea ita fiant, ubi supra comprehensum est: ei,

ad
pt
la
in
loc
int
qu
se
qu
en
(L
qu
ct
no
pr
vi
no
m
pe
op
vi
ju
vo

quod
Ave
liu
quid
mili

administrare; cum licet reges essent, praescriptum illis fuisset, quid velle debeant. Nonnulla tamen loca Corporis Juris 100) citari possunt, in quibus Praetor modo jussivo sive imperativo loquitur, sed neque ea loca, dummodo recte ea introspexerimus, contradicentia nobis adparebunt, quia Praetor nihil agit, nisi praemonet homines, se bonorum possessionem non daturum, si ea, quae edixerat, non observaverint.

Hugo 101) comparat Edictum Praetorium cum nostris Codicibus sic dictis *Processualibus* (*Procedure*), quia commixtini tam jus civile quam actiones et formulae judicariae, in Edicto Praetorio deprehendebantur. Quod negari non potest, multa enim in Codice Napoleonico processuali inveneris, quae etiam in Codice Civili deprehendes. Attamen si observas Romanos non fuisse solitos segregare actiones et formulae judicarias a jure civili, cum unius corporis membra dividere nollent, non secundum opinionem Romanorum illa dixisse Hugonem videbis, cum ex opinione ejus elici possit, circa judicia magis quam circa ipsum jus privatum versatum esse Edictum Praetorium.

100) v. c. fr. 1. §. 10. D. de inspiciendo ventre, et fr. 1. D. de his qui notantur infam.

101) R. RGesch. §. 178.

quod natum est, possessionem causa cognita non dabo.
 sive quod natum est, ut supra cautum est, impetiri non
 liceat. Quas utriusque actiones me daturum polliceor his,
 quibus ex Edicto ^{meo} bonorum possessio data sit: eas, si
 mihi iuxta causa videbitur esse, ei non dabo.

¶ Ut apud quemvis populum, cui optima quaeque probantur, ita alia
apud Romanos quaeque videbatur jure prudentia eo jureque, quod
omnes persuasi erant, debere esse certas earumque usum probatas, sicut
e quibus appareret, quid sit jus. Hoc autem ^{util} appellantes Jus
civile, adangebant

C A P U T XVI.

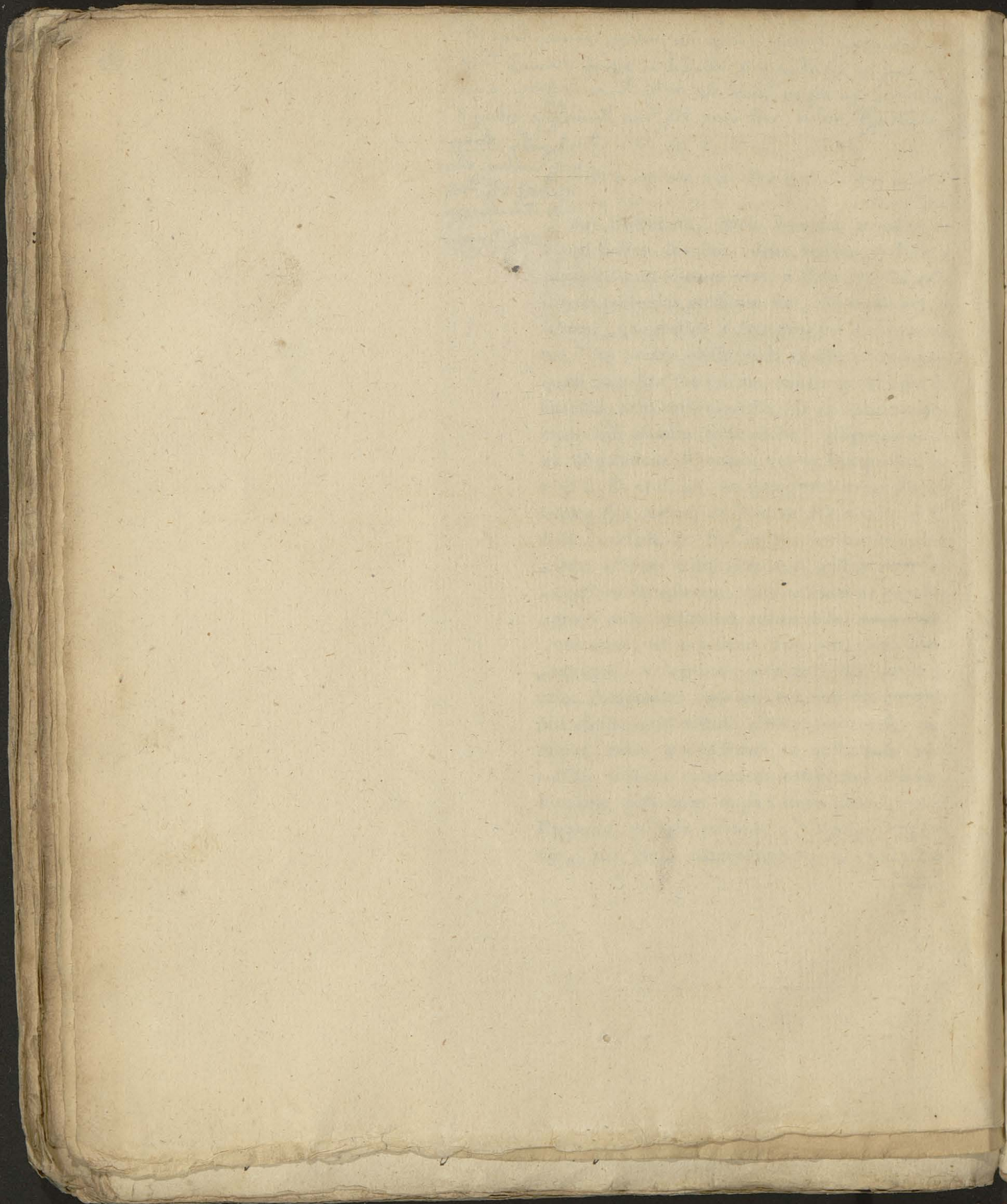
alio quoddam Jure
quod Jus Gentium
appellatur. La-
vigny I. p. 23.

Responsa Prudentum.

Jus Romanum, quod primum moribus et
consuetudine invaluit, dein legibus et Edictis
Magistratum auctum erat, a Jctis vero expoli-
tum et perfectius redditum fuit, Jus civile appel-
labatur, quo melius a Jure gentium distinguere-
tur. ¶ Jus autem civile varia significat: nonnun-
quam enim jus Praetorium, nonnunquam leges in
Comitiis latae comprehendit. Id jus tamen prae-
cipue sub nomine juris civilis intelligimus, quod
ex disputatione Jctorum, vel ut Pomponius fr.
2. §. 5. D. O. J. ait, ex interpretatione et dispu-
tatione fori, ortum est. ¶ Idem Jctus l. c. §. 6.
dicit: „deinde ex his legibus eodem tempore
„fere, actiones compositae sunt, quibus inter se
„homines disceptarent, quas actiones ne populus
„prout vellet institueret, certas sollemnesque esse
„voluerunt, et appellatur haec pars juris legis
„actiones i. e. legitimae actiones.” Ex quo loco
patet, Pomponium legis actiones non adnumerare
juri civili; quod mirum videtur, eo magis, quo
minus nobis persuademus, a quibusnam nisi
a Jctis actiones ejusmodi compositae fuerint.
Equidem putaverim duplici causa fuisse motos
Romanos, ne legis actiones, vel legitimae actio-
nes, juri civili adnumerarent: 1, quod cum
sole-

liber
quod
fuerit
liber

69

#

2-2

7
Eine neue Fundament Grundes hielten die Orbymondualen, die sich drei Libne verfuhrten, 70
mit denselben Grundes mit neuen selbstbrunnen Ladung goldkistige Abriß mit zu-
wählungen. Die Können oder ihren Brundne grofsem fuhrten bis zum sechsten
Hundert Jahren in Orbynda. Polyb. III. p. 177. de Casaub.

Primum interpretatio juris duntaxat prudentibus permitta fuit, non juris proprie condendi
potestas: at neque haec earum interpretatio statim pro jure accepta, tamen pars
est juris scripti, quatenus est ex interpretatione juris Civilis et legum sententia fore.
S. I. D. de V. I.

sole
stab
fori
actio
comp
priv
runt
et C
Man
ven
verb
actio
legit
nent
tuto
tius
sive
fr. 7
pilat
actus
U
obse
Prae
fuis
ratio
tium
vel s
Acce

solemnes essent, certae esse deberent, idcoque stabiles, cum jus civile contra ab interpretatione fori penderet; 2, ut eas distinguerent ab illis actionibus vel formulis, quas nonnulli Jcti composuerunt, secundum quas homines negotia privata contraherent. † Actiones ejusmodi occurrunt apud Varronem (de R. Rust. II. 5. 11.) et Ciceronem (de Oratore I. 58.) a quodam Manilio compositae, et appellantur *Manilianae venalium vendendorum leges*. Quod autem ipsum verbum attinet, observandum est verbum *legis actionis* idem significare quod verbum *actus legitimi*; primum tamen, ut omnia verba desinentia in *tio* (v. c. testamenti *factio*, *jurisdictio*, *tutoris optio*, *gentis enuptio*, *cretio*,) frequentius occurrit in Pandectis quam secundum, sive illud quod in *us* terminatur, nisi excipias fr. 77. D. de R. J. quo loco verbum actio a compilatoribus mutatum esse videtur in verbum actus.

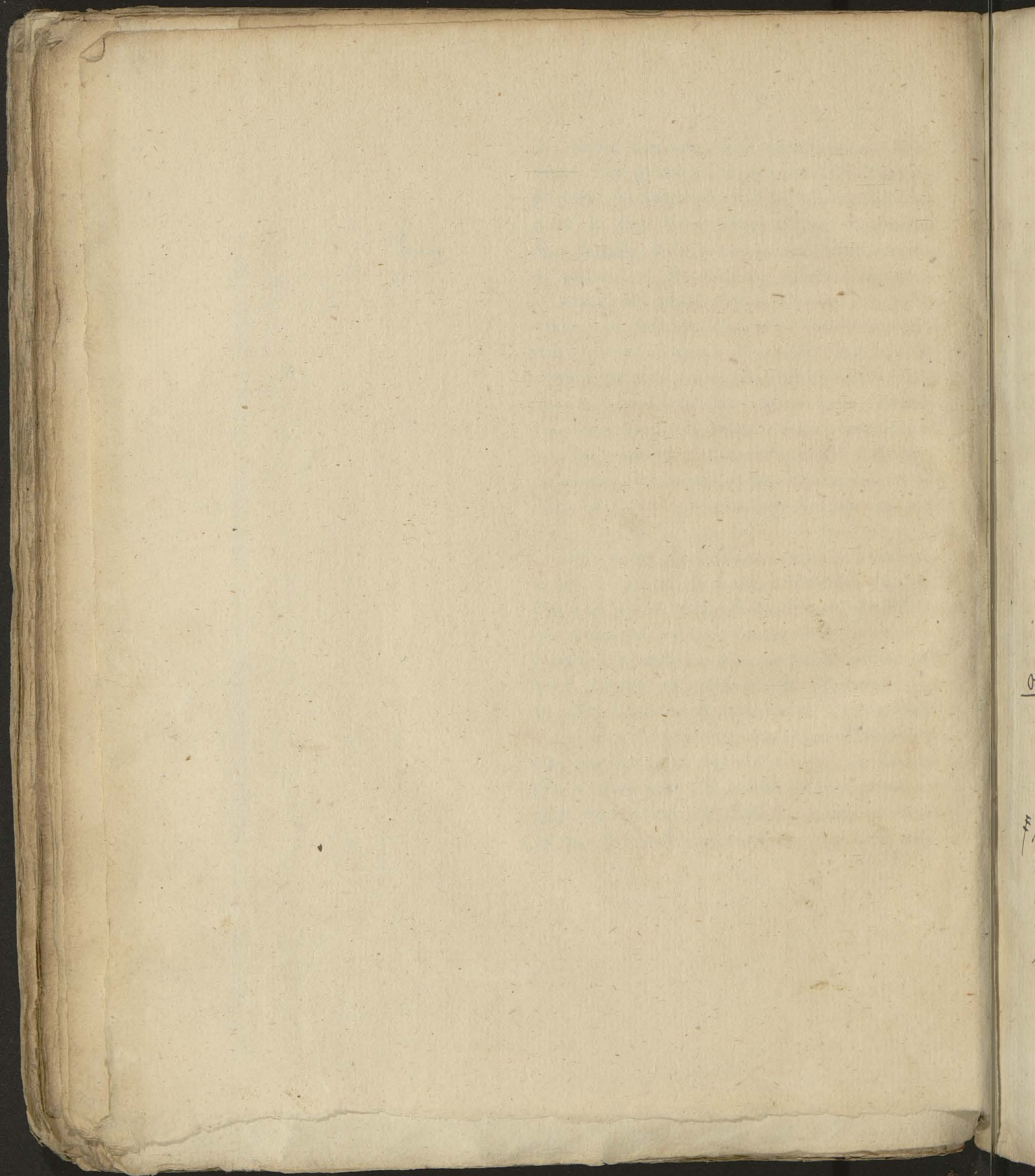
Ut autem ad responsa prudentum accedam, observandum imprimis erit, *Jure gentium*, quod Praetores in jure dicendo observabant, admodum fuisse *auctum Jus civile*, cum Praetores vel ex ratione sua, vel ex *comparatione variarum gentium consuetudinum* jureque, jus illud rigidum vel strictum, supplerent, adjuvarent, corrigerent. Accessit, quod Jurisprudencia apud Romanos

† Savigny G. D. R. V. I. 2. Formulas actionum antiquas fugenda plane indyplia collegit Barnabas Kriffonius ed. Marchii 1794. p.

illa aetate non adeo arte conjuncta erat formulis juris pontificii, ut tempore XII. Tabular. Dividebantur itaque ab eo inde tempore Jcti Romani in *Oratores* et *Pragmaticos*. Pragmatici alias Legulei dicti, nonnunquam vero praecones actionum, vel formularum cantores appellati, illi erant, qui omni theoria destituti, speciosis verbis, vel formulis decantatis plebem imperitam in admirationem sui rapiabant, et Jctis theoreticis, qui Oratores appellabantur, praesto erant, quoties illi mentem legis potius quam formulas observantes, orationem in judicio recitandam condere volebant. Talis erat v. c. ille Aebutius, *jurisperitus inter mulierculas, stolidus vero inter viros*, ut Cicero (in orat. pro Caccina cap. 5.) dicit.

Huic tamen disputationi nostrae, gravissimus in hac re testis, ipse Cicero, contradicit, qui in Oratione pro Muraena Jctos theoreticos eorumque scientiam deridet. Omnia haec quae disertissimus ille hominum jactat, Servium Sulpicium, quem in opere suo quod inscribitur Brutus cap. 41. 44. admodum collaudavit, spectant. Quem locum nos si cum illa oratione comparare voluerimus, tale judicium ferre cogemur, quale ipse Cicero (De Finibus Bonor. et Malor. IV. 27.) protulit: *apud imperitos tum illa dicta fuisse, aliquid etiam coronae datum.* ¶ Quapropter Marcus Cato, illa

Pragmatici

Obrar prawnika

¶ Nunciu mieysu (juo dofcio Comedo 9.) chwali Ciwo flego weleđu prawnictwo Argymfio,
 ze toz prawnictwo juriaa iako naydohradniy oruawone piepiay (formuty) pod krowe
 kowca, iz fprawo mornaby podciagnac, tak re iereli fprawa ftron juo radno,
 zlych formut podciagnac iz niada oryuntia re nie nie wanta, re nie etufna, re
 nie ma tykutaj radnego na hlorymbu opierajac iz fprawa mogeta byc w fedye
 bronionoz.

Polstie. Wpsem ober i hardemu komu o tem wrednei nate-
zy. Lub nowpe: rwarypny, hwoie w hardym Weslypnie Komisiji
rylany: klub niemieckie Oindunol. W orajak ydie radla byto
pachka pisania, mupano pconyph format wypraw; te wyprawona,
lyte rnaroty w ddis iay pismoz, flog dala powaza formalnoei sa-
wniey, z hwoiey iez w ofwiceos pzym wiclu, nasmiawa Acero.

malomilego prawnika iuz o swicie, oryli iabz mowi Fovaryp ad cantum
galli, do drowi hutatano. - Do greckodrozeo iez po ryplu z niezmato-
siaz, przykrapowat chanz, a pocatowawpy woz fubni, pypat iez niezmato-
tonem: licet conspilere? Pospolnie raryplany powdornie od Klienta nie-
rorum iezego odpowiedzi piewpny, odpowiedat: ajo.

Ciceronem proferre audiens, merito dixit: „ridi-
culum Consulem habemus.”

Obiicit in primis Cicero Jctis (in Oratione
pro Muraena cap. 13), nihil quidquam tam
anguste scriptum esse, cui non possit addi ver-
bum, Qua de re agitur, increpatque eos quod
adeo dediti Jurisprudenciae formulariae sint, ut
nefas a se commissum fore putent, si illud,
Qua de re agitur, non addiderint. Quod ta-
men ipsi potius Ciceroni talia proferenti quam
Jctis vitio vertendum, cum Jurisprudencia nul-
lius gentis, nedum Romanae, quae tot gentes
immixtas habuit, formulis carere unquam possit.

Jcti itaque Romani ex jure gentium et for-
mulis, seu legitimis actionibus res decidebant,
respondendo juri vacantes, ut ipse Cicero de
Legibus I. 3. ait: „ego vero aetatis potius va-
cationi confidebam, cum praesertim non recu-
sarem quominus more patrio sedens in solio
consulentibus responderem.” Vel ut de Ma-
nilio dicit (de Oratore III. 53,) „vidimus trans-
verso ambulans foro, quod erat insigne,
eum, qui id faceret, facere civibus omnibus
consilii sui copiam.”

Qualis itaque status jurisprudentiae illa aetate
apud Romanos fuerit, jam ex his, quae hic
protulimus videre licet. Ex quo adparet, magis
practicae quam theoreticae jurisprudentiam apud

*Superiori Aetate, publice domus in secura via data est.
quo facilius consuli posset.
S. 27. p. 2. D. de A. G.*

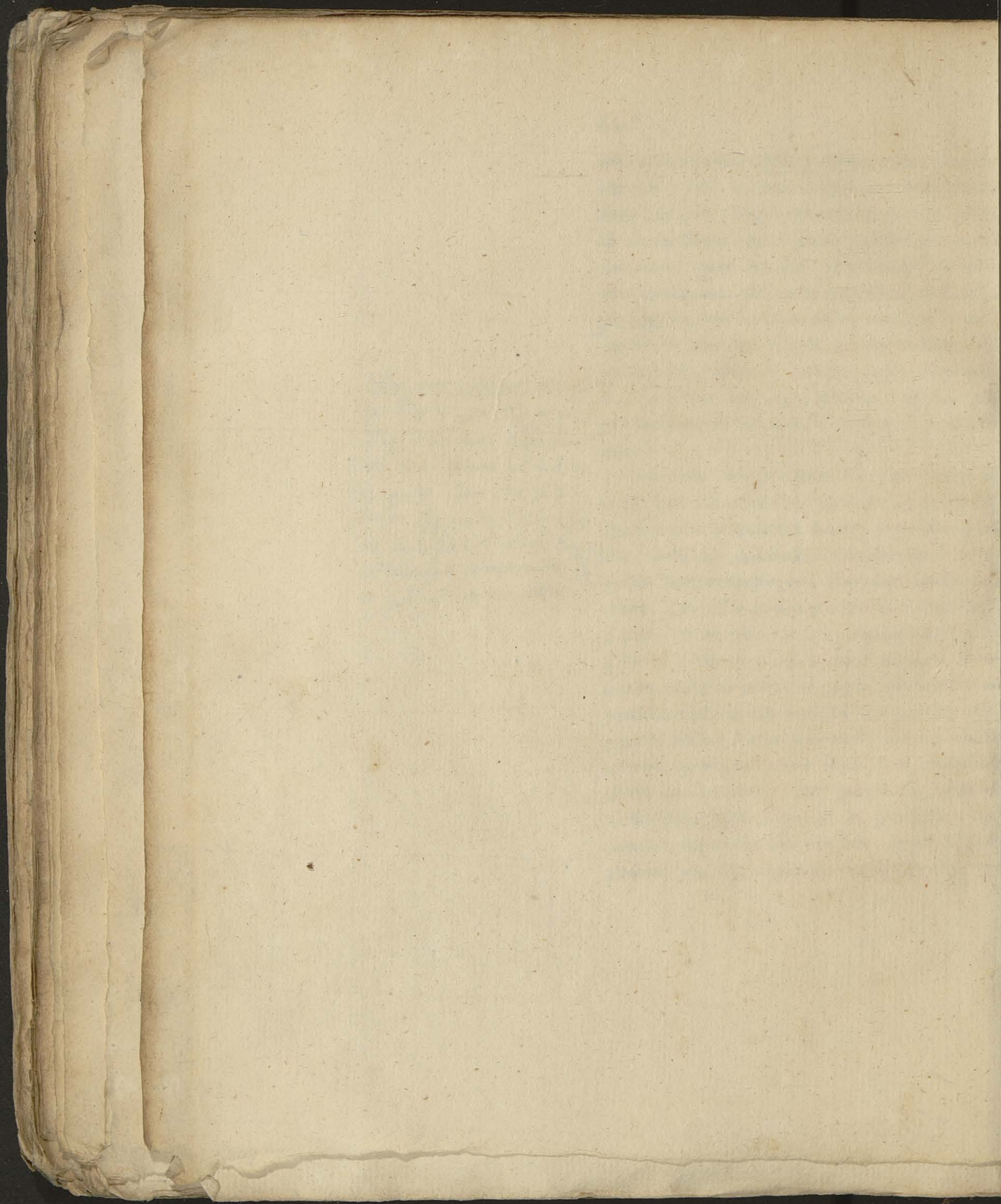
eos excultam fuisse. Minus enim curabant jus pontificium, vel, ut nunc loquimur, Antiquitates Juris, de quo Cicero conqueritur (de Legibus II. 10. in Bruto 42.) neque colligebant regulas Juris, quae in jure recentiorum populorum occurrunt, sub variis nominibus (brocarda, paraemiae, maximes de droit); sed potius memoria eas tenentes, juri de quo respondebant eas applicabant, addentes verba: culgo respondetur, traditum est, sic definierunt veteres, culgo dicebatur, in jure civili receptum est, quod dici solet.

*[hoc iure ulimus] in parato
prahlyrna pcepity, co po-
stug Thierbacha Observatio-
nes et de notione et indole
formule hoc iure ali-
muv Lijp. 1819, many: jus
et interpretat: orbem, dispa-
latione fori examinalum et
de iudicata confirmatum.*

Coronidis loco proferam Ciceronis verba ex Orat. pro Muraena 13. ideo ut ea in scholis explicaturus ad manus habeam; atque ideo quod illa multi ad deridendam sanctissimam rem, qualis Jurisprudencia est, licet non intelligant, citant: „dignitas in ista scientia nunquam fuit; „quae tota ex rebus fictis commenticiisque con- „staret: gratiae vero multo etiam minores: Quod „enim omnibus patet, et aequè promptum est „mihi, et adversario meo, id esse gratum nullo „pacto potest. Itaque non modo beneficii collo- „candi spem, sed etiam illud quod aliquandiu „fuit, licet consulere, jam perdidistis. Sapiens „existimari nemo potest in ea prudentia, quae „neque extra Romam unquam, neque Romae, „rebus prolatis, quidquam valet. Peritus ideo

pon-
tates
ibus
ega-
ulo-
rda,
me-
t eas
nde-
cul-
dici

ex
holis
quod
nem,
gant,
fuit;
con-
Quod
est
nullo
ollo-
andiu
piens
quae
mae,
ideo

fol
m

San
re
Op
is

Me p
vita
cun
da
my
priet
lure

Jak w niektórych krajach teraz Prawo Krymickie, którego nie umiemy rozpoznać do
praktyki.

Przyjmuje dawne prawa Francuskie i Niemieckie, for, zawarte w pryncypalach n.p. regule
re smartym ^{tytu} ~~tytu~~ pubeckym, biera wypraciaz: le vief saifit le mort. Niemy przyobniez 1,
Ofyfuor iud. Defindar fiud Gofymiflaro Stindar 2, Loringft Luit Loringft Gjul, do
iez uiezo do Philofofuz 3, Luitft du uniu Gzup, uioifft du uniu Gzup.

Nie posiada ta nauka radney godowii, poniewaz iez flitada z fimey fpartatamerji; nie po-
siada ani wiedzii radney, bo iakre to mure byz' wome mitem, co i na ftone, iez ~~ma~~
ciwni ka nalezci mome? A ra ten ow wielomarezy wyraz, licet woflere, iuz prawie
do. was regubiony. Nii nie mowy ka nauka w Krymie, bo hardy iuz iez iez fwiado-
mu po wydanu Kopioo puzer Zlawiepa; i za Krymem nie, bo tam iez z karkich diwanku
fuciez. Ueludru ras ra bieztego w key name nie ludno, byle kyllu pmerzy, lub po-
twierdaci wofyftko.

Nie sta niedobrowi opibipoy wielu do wpy, lew z puzekonania o warszi weng. Istupnie
chetpi sie z tego mozog prawny re neymakowitki tego wielu meronie: wielki monauko
wie do ich grona walec, nyp Alexander Cesar, Ruski hrad, Wellington.

Je sie wbre pamemu spreciwa Cyaw: re prawitwa w ley Gyge
wcale nie byto uprawianem Terelywie, z tego sie mowa puzekoni
re sam wybiwa lillu prawitwa lillu dritu p/pali

„haberi nemo potest, quod in eo, quod sciunt
 „omnes, nullo modo possunt inter se discrepare.
 „Difficilis autem res ideo non putatur, quod
 „et perpaucis, et minime obscuris literis con-
 „tinetur. Itaque, si mihi homini vehementer
 „occupato stomachum moveritis, triduo me
 „jurisconsultum esse profitebor. Etenim quae
 „de scripto aguntur, scripta sunt omnia: neque
 „tamem quidquam tam anguste scriptum est,
 „quo ego non possim, *Qua de re agitur*, ad-
 „dere. Quae consuluntur autem, minimo peri-
 „culo respondentur. Si id, quod oportet respon-
 „deris, idem videare respondisse quod Servius;
 „sin aliter, etiam *controversum jus* nosse, et tra-
 „ctare videare. Itaque videmus nonnullos qui
 „oratores evadere non potuerunt, eos ad juris
 „studium devenire.

C A P U T XVII.

De jure Aeliano et Flaviano.

Non admodum tamen illa aetate neglectam
 fuisse Jurisprudentiam, et non solum a cantori-
 bus formularum sed etiam a JCtis theoreticis
 excultam, testantur scriptores, qui variorum
 JCtorum opera ex hac periodo citant. Nam
 praeter Manilii illud opus adsunt *libri tres de*
Jure Civili M. Junii Bruti, testante Cicerone in

Orat. pro Cluent. cap. 51. scripti eodem modo quo Cicero libros suos de Legibus scripserat. Apud Ciceronem extat initium cuiusvis libri, quod citavit L. Crassus celeberrimus orator, cum defenderet L. Plancium accusante M. Bruto, Jcti illius filio, homine nequam et perdito, quo magis adversarium suum refutaret. Praeter illos M. Junii Bruti libros, exstabant opera M. Catonis majoris, in quibus cum Cato multa protulisset, minus ad rem facientia, ipsa opera admodum vituperat Cicero. Libri illi Catonis ansam dederunt celebri Regulae Catonianae, de qua infra dicturi sumus. Omnes tamen hos libros superarunt duo, si eos nomine librorum appellare licet, nempe Jus Aelianum et Flavianum, de quibus, cum id res exigat, paulo uberius disserere placet. ¶

¶ In synopsea Epirotis nobis
rehabere reju & gela.

Dividebant Romani dies in fastos et nefastos, sive tales, quibus lege agere non licuit, vel universo populo Romano, vel certae familiae, vel certae genti. Quinam autem illi dies essent, patricii solum sciebant, cum operam darent ne sacra publica vel privata interirent. Quoties itaque aliquis lege agere volebat, de die fasto vel nefasto consulendus ei erat patricius, nam antiquitus illi solum pontifices eligebantur. 102) Gra.

— t. i. Sproben Szalegiorym

Najłatwiej było pierwemu Sproben iako Pielgrim Chwila, Polka, albo Pliniusz Hispa-
nyjski Naturali

Pierwszy dzień miesiąca oznaczali Rzymianie według nowego Sprobu. Dzielił go na Kalendę i
na Idus, czyli na dwie połowy miesiąca. A że niektóre miesiące miały 31. dni, inne 29. stał
wypadki Idus rary na 12. dnia w miesiącu, drugi rary na 14. według tego iak nowo Sprobu
przedcy lub później przypadał. Niepewnie więc do tego srebra było ogtaprań (intercalare) re
miał ten miesiąc podobnie tyle lub tyle wyczerpan. Lecz prochy nie mać iż na tych urzędnic
Censorinus de die natali c. 20. mówi: ob odium, vel gratiam, que quis magi stratu
iungit abiret diuinius fungeretur, aut publici redemptor ex anni magnitudine
in luro damnove effet, plus minusve intercalando, rem sibi ad corrigendum
mandatam, ulro depravarunt. J. Marob. Sat. I. 14. Ammian. Marcell. XLVI. 7.
Solin. c. 1.

1) Kachodita pivoz deo sudnovi w rachubie cetero rolu, bliowy byt ~~natwala~~ ~~natwala~~
1, wliem cyklicznym statadaczem ię z diecizim mieficy, 2) Kioyph orkey mieficy miato
po 31. dni, a frein po 30, a ra lein rok cety dni 304. Wliem 2, byt rok mieficzny statada-
iczy ię z mieficy 12, nie rownych w do dni, poniewar orkey mieficy miaty po 31. dni,
fiedm mieficy po 29. dni, a ieden dni 28, a ra lein rok cety dni 340. Rok 3, orfi
Julian fti, statadacz ię z dni 365, pporadniey na mieficy wstozonyh nie rok mieficzny.

W fozdach wrywano dawnego roku 10. mieficznego, i dey rachuby brymano ię w dojetnieniu
ratoby, wyptaweniu pojagu, i w pelnik atkach urzędowych pner obywateli cynicznegh poni-
mo tego ra rok z 12 mieficy ię statadat, a ra lein i prof. d hospitala ptawno w 10im
ratach, lub w 12. (iereli ię ^{lah u nas} utozono) fti pporie do mieficy 10im pufentow.

Rozumi ię, samo pner ię, ra pomimo rachuby lat od nowego roku do nowego roku, rachowiz ię
lata d terminu raiognioney umowy, or do uptynienia raju, odpowiadaczey pnciazowi raju
rok cety statadaczemu, lah i u Rzymian. Wlym lyllis sudnovi u nich w lalicy rachubie
rachowizta, ra dies nefasti nie rachowano w pnciaz roku, lwr pomimo tego ra termin upty-
niet umowiony lyle z naphajucyph dni po terminie dolicerano, ile byto dies nefasti. To
narywato ię, tempus utile, lwire Gypfynian ramicit w quadrien. continuum.

Wozni ię od dey rachuby compulatio civilis, pny pufnawicza rachuby raju a momento ad mo-
mentum, lah iednak ra dies inceptus pro completo habetur. Wrywano dey rachuby pnciaz lniczy
la ornawenia petrolewioici, bo tu stomawono prawo na lonyri nato letniego. Ale w pny-

Nawot ptawny z Kachalifufki, i rachuby Bernowdnezy,

podku gdzie pta neur o pnciaz-
wniania, nie uwarano dey reguty
dies incept. lwr. lwr termin dnia
musiat byt uloi wrozym. fr. 1. d.
de Manumiff. fr. 5. d. qui deph. pncez
fr. 7. d. de offi. pnt.

Wpominie niego Cyzew el nowe puat adale formuty, areby pny pnciaz lny
fpopchem ratnymywan lwr d fiedie ralerazym.

tissimum itaque (Livius IV. 46.) plebi fuit, quod quidam Onejus Flavius, Appii Claudii Caeci libertus, cum saepius apud illum Jct. scriberet, et quinam dies fasti et qui nefasti fuerint edoctus esset, eam rem, olim nisi paucis notam, vulgarem fecisset. (103) Quale detrimentum inde patricii ceperint, uberrime narrant Cicero et Plinius. Cicero in Oratione pro Muraena cap. 11. Jurisperitos deridens, haec de fastis evulgatis narrat: „si quid apud majores nostros fuit in „isto studio admirationis, id enuntiatis vestris my- „steriis totum est contemptum et abiectum. Po- „testagi lege nec ne, pauci quondam sciebant. Fa- „stos enim vulgo non habebant. Erant in magna „potentia qui consulebantur, a quibus etiam dies „tanquam a Chaldaeis petebantur. Inventus „est scriba quidam Onejus Flavius, qui corni- „cum oculos confixerit, et singulis diebus edi- „scendos fastos populo proposuerit, et ab ipsis „cautis jurisconsultis eorum sapientiam compilerit. „Itaque irati illi quod sunt veriti, ne, dierum ra- „tione pervulgata, sine sua opera lege posset agi, „notas quasdam composuerunt, ut omnibus in „rebus ipsi interessent.” Nisi id ipsum Plinius (Hist. Natural. XXXIII. 6.) narrasset, dicere non dubitarem id Ciceronem ut Jctos de-

*T. a. U. C. 450. ex Jdeler p. 118.
Jdeler p. 154.*

103) Heineccius l. c. p. 97. *Heineccius in Heineccio* (103)

cavillaretur protulisse. Ita tamen id fuisse, auctore Plinio, affirmare cogimur, qui dicit, adeo aegro animo id tulisse patricos, ut ab eo inde tempore annulos abiecerint.

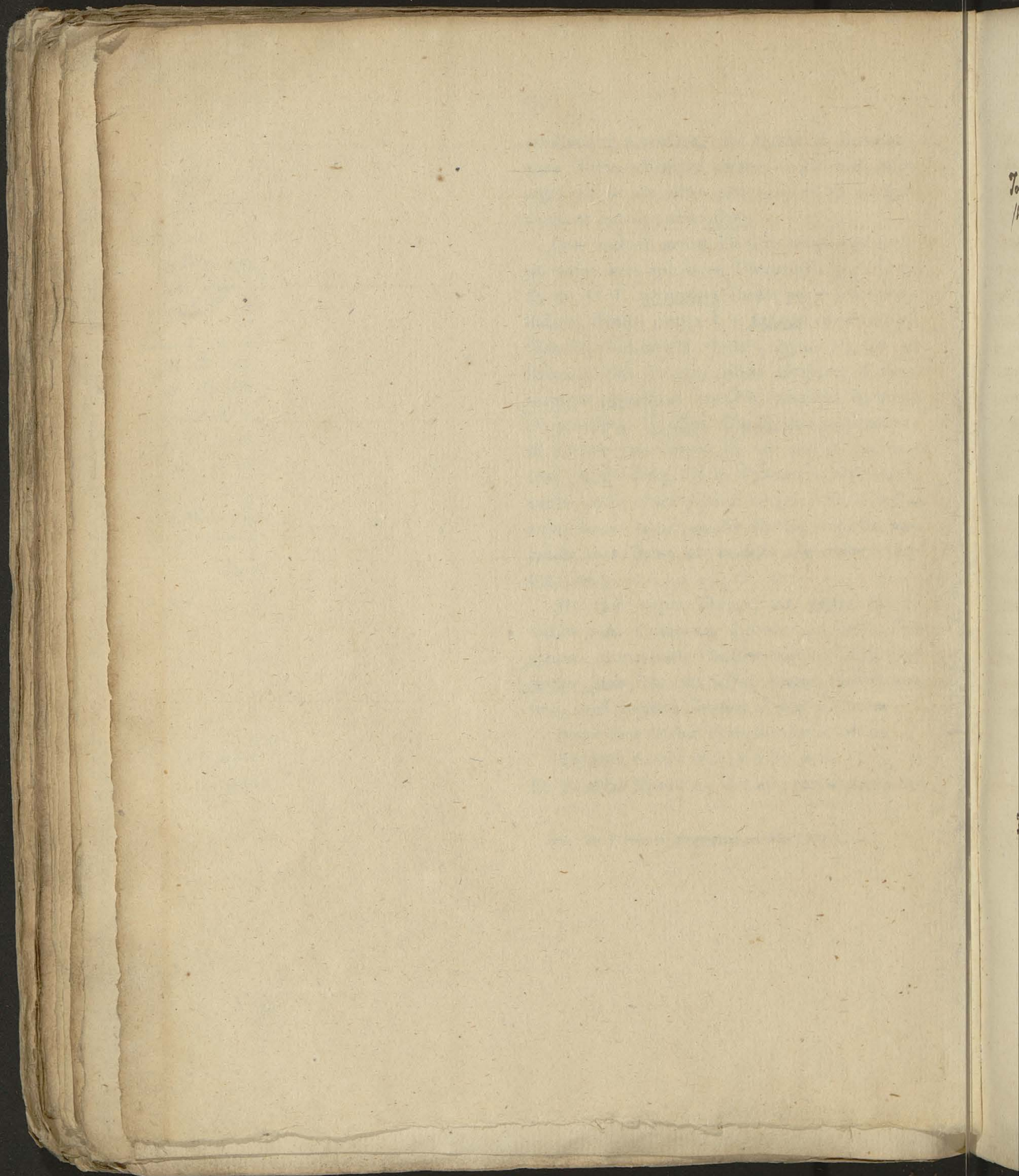
Qua ratione autem Flavius fastos evulgaverit variae sunt opiniones; Pomponius fr. 2. §. 7. D. de O. J. subreptum librum populo eum tradidisse; Plinius contra l. c. hortatu ipsius Appii Claudii, consultando assidue, sagaci ingenio id fecisse. Sed utraque opinio displicet, si enim innatam superbiam omnibus patriciis Romanis, et praecipue familiae Claudiorum, spectamus, id hortatu ejus fecisse Flavius putari non potest; neque subrepsisse ut Pomponius dicit, nam, modo recte observavisset singulos dies totius anni, homo sagax, qualis Flavius erat, ex memoria dies fastos et nefastos conscribere potuit. 104)

De ipso etiam libro quam vastus fuerit, variae sunt opiniones. Livius l. c. dicit circa forum proposuisse Flavium fastos. Itaque, in multis locis fori eas adfigi curasse, putari potest, quod testatur Ovidius v. 529 Fastorum.

Inque foro multa circumpendente tabella

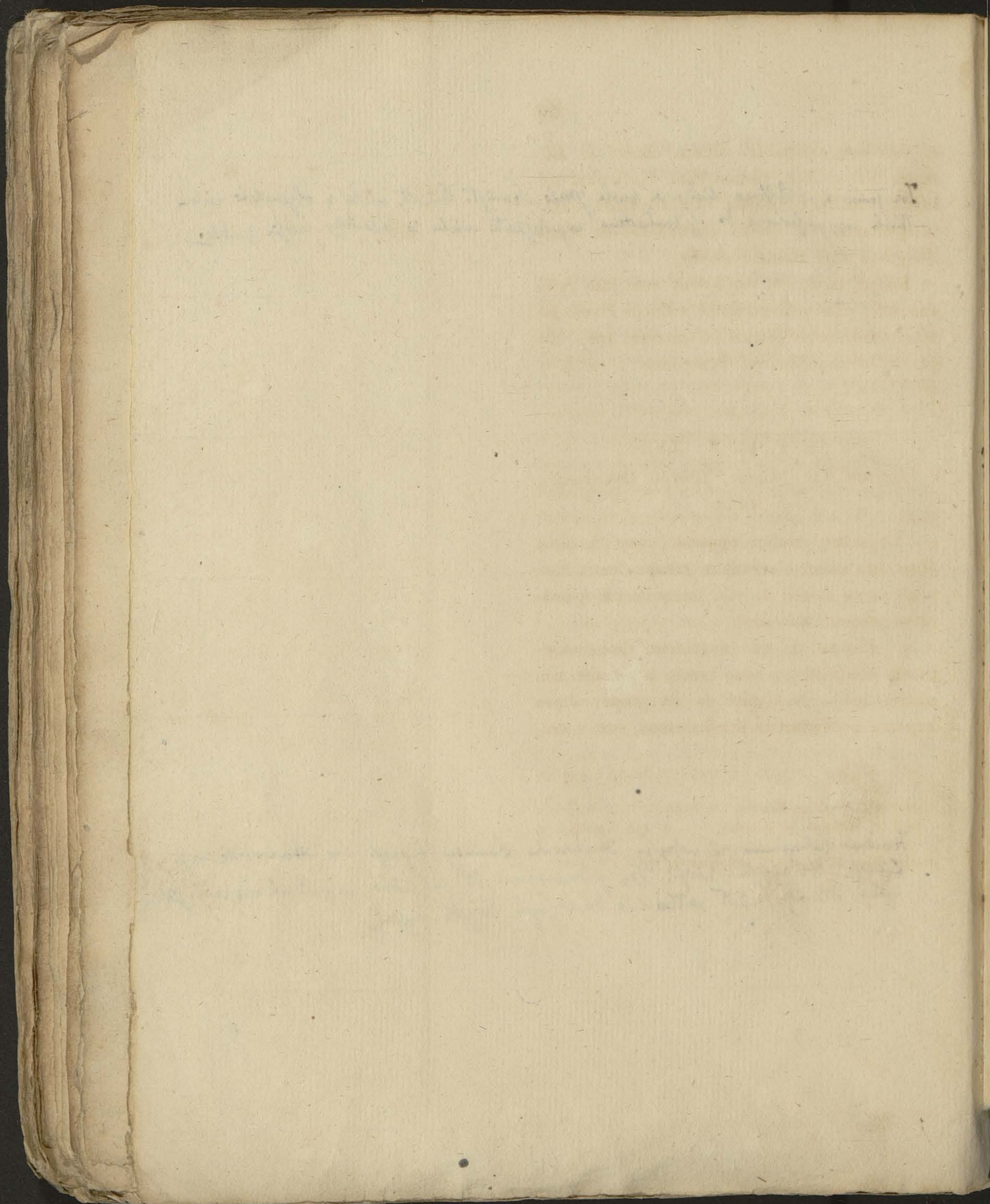
Signatur certa curia quaeque nota.

Et Valerius Maximus, dicens: *fastos paene to-*

Tor famo : w Sulfure liedy ra hwiła gmls Skanist. Poniat. nielu z obywateli miay-
 /kich przy pafurono do fklechctwa rapreftato nielu ze pleubly nofo trable.

Handis. wrymnie ze wrypy Autorowie Lainsy rajngli, i ze Autorowie n. p.
 Lainsy, Horauypr. nigil. los podruconemi do mniclio w przednik niebank. Jedu
 iglio Plainsy niat cathawie do narylu drypki rapro.

to fo
ticum
lum
ta igr
quitat
Ec
ano
stos,
hac
38. D
Celeb
JCtis
mana
agere
1.
pserat
prodi
expos
105
106
107
108

to foro eum exposuisse. Cicero contra ad Atticum VI. 1. dicit librum eum Flavianum solum una tabella constitisse. Unde apparet, quanta ignorantia vel potius contradictio de Antiquitatibus suis Romanis fuerit.

Eodem modo res sese habuit cum jure Aeliano 105), cum post evulgatos a Cnejo Flavio fastos, novas notas patricii excogitavere 106). De hac re consulendus est Pomponius f. 2. §. 7. 38. D. O. J.

C A P U T XVIII.

Celeberrimi Jcti Flavius, Tiberius Coruncanius, Aelius.

Ut autem melius appareat, quo modo a Jctis hac aetate florentibus jurisprudentia Romana aucta fuerit, de vita nonnullorum paucis agere proposuimus (107).

1. *Flavius*, de quo singularem disert. scripserat Hoepfnerus, quae tamen in lucem non prodiit 108). Nos quid de eo praeter supra exposita profferremus non habemus, nec neces-

105) de quo cf. auctores a Heineccio et Rittero l. l. p. 10. citati.
106) cf. Ritterus ad Heinecc. l. c. p. 99.
107) cf. Ritterus ad Heineccii l. c. p. 193. Bachius l. c. p. 242.
108) Hugo R. R. Gesch. §. 183. nota. l. De Flavio l. c.

sarium videmus, cur longa oratione rem parvi momenti persequamur.

2. *Tiberius Coruncanius*. † Dicit Pomponius fr. 2. §. 35. D. O. J. „ante Tiberium Coruncanium publice professum neminem fuisse” quod mirum videri possit ei qui haec Pomponii verba ad literam interpretari voluerit, praesertim si scierit, multo post Tiberium alios, de quibus in periodo tertia dicturi sumus, jurisprudentiam docere caepisse. Itaque ne contradictio hoc loco adpareat, ita haec verba Pomponii interpretor. Cum olim nisi patricii pontifices crearentur, cumque solum illi jurisperiti essent, ut hanc saltem gloriam sibi servarent, in latenti jus civile retinuisse, consultatoribus vacantes, quam jus ediscere cupientibus copiam sui facientes. Putari itaque possunt pontifices suae doctrinae participes patricos esse praeter ceteris voluisse exclusis plebeis. Id mutatum est posteaquam Tiberius Coruncanius, homo plebeius, creatus pontifex, quemque hominem, jurisprudentiam addiscere, vel de jure sibi responderi cupientem, admittebat, vel ut Pomponius l. c. ait publice jurisprudentiam profitebatur.

3. *Aelius*, magni a popularibus suis fiebat, quod testatur Cicero de Orat. I. 45. Ennius Poeta scripsit ei epitaphium:

Egregie cordatus homo, Catus Aelius Sextus.

† Wzmianka o nim w rymu Cicero in Bruto 14. słowa wiadomości widać z Komentaryj Kępta-
 now. Wzomina Plutarch (Quæstion. Rom. cap. 60.) że on do szczętu wielki ab U. S. edukacja
 młodości w Rzymie była rękopis, od starania prywatnego, nie było brzośt publi. Jereli
 i później ucy urono do pewno nie liberalny wyrostek, bo nawet na rąpsio Cypriosa
 urono tylko w języku Greckim rebrzy, a lubo rękopis: w języku Latinskim, pa-
 leis słowni, reby morna było mieć mowy po łacinie. Wszakże tam Horfen-
 Brat. part. 1. de Brat. I. 4. Brut. 42. 90.

7
albo $\frac{1}{2}$ albo $\frac{2}{3}$ rawoio iowanego granitu;
Copia dornata lex lupi, reicy wypphie
grunter na dobra narodowe obronow.

Ludy tak Galiczie iak: obywateli Pr. pta-
ci: pewnoz, wzzi dochodow z gornictwa ex
(Vedigal ex metallis). Od rasow wypphienia
ludow miesti monopolium (Annona sala-
ria) Mraz. Od podalku soli wystapeni byli
obywatele rinaspa, ptanicy go iednak ludy
Galiczie (Livyus xxix. 37.). Takze ptawno
podalku od ptanowisk w podalku, mo-
powe (pordonia) i. l. l.

do dochodow na ptatyl ludow: rebrane
pienigdy z wykupu niewolnicow; kontny-
bucy; lany pienigdy do ptarbu ptawne
(mulher). Nie potrzeba bylo iur. obicrai oby-
watek Pr. podalkami, dla tego od wojny
Maedonijczy (r. 567. U. C.), tyllko w nagtych
potrzebach, podatek ptadali (Libellum
demonstratum). Z podalku z granic wofpkih
ptawowow, hurejolnicy lex Theoria agrar-
ia r. 647. U. C. poptanowita, ze kto pt-
fidat dobra narodowe (za zabranym gran-
tow) ma byci wolny od optacania iur.
Wpypkto zwalono na prowincye, ptad poptali
libularii stipendiarii. Niektore ludy tak
ialo Copia, muniaty od atego maizdlu popto
ptawu podatek (census soli): nazywaty iig
Populi vesti gales.

Commemoratur ejus liber a Pomponio fr. 2. §. 38. D. O. I. dictus *Tripartita*, quoniam legi XII. Tabular. praepositae, juncta erat interpretatio, dein subtextae legis actio. Idem Pomponius ait, tres alios ejusdem libros circumferri, sed dubitare de illis homines utrum ejus fuerint.

Cremu Epoha by de niemare narnawronz ad Lycaon?
PERIODUS TERTIA. *In allego-7*

C A P U T XIX.

Res publica sub unius potestatem redacta.

Ut melius cognoscamus qui fuerit status rei publicae, quae posteaquam sub unius potestatem venerat nomen *Imperii* gessit, nonnulla ex historia populi Romani hic proferenda erunt.

C. Marius humili loco natus, caeterum bonus militia, primus patriam suam tyrannico iugo oppressit, adjutus a plebe cui favebat. Majorem mutationem respublica passa est, cum L. Sulla, cui agnomen *Felicis* datum, originem ex antiqua familia *Corneliorum* ducens, nobilitate adjuvante, causam *Optimatium* promovere coepit. Creatus itaque fuit Interrex L. Valerius Flaccus qui Sullam auctorem *proscriptionum*, Dictatorem diceret, et quidem in tempus indefinitum, donec omnia, quae perperam in republica facta sunt, aboleverit. Statutum itaque fu-

it ut omnia quae fecisset, rata a Senatu haberentur, utque quemcunque vellet, indicta causa, impune posset occidere 109). Admodum diminuit Sulla potestatem tribunorum plebis, cum jussisset, ut centuriatim comitia plebis haberentur 110). Accidit tamen ut Cneius Pompejus, agnomine *Magnus*, olim Sullae amicus, ab eo descisceret, atque cum tribunis plebis, licet patricius gente, sese jungeret brevique post partes Julii Caesaris amplexus, ab eodem, posteaquam discordiae inter illos eruperunt, apud Pharsalum victus, in Aegypto obruncaretur. Julius Caesar, *Perpetuus Dictator* dictus, exercitusque reipublicae Imperator creatus, ab eo ~~in~~ de tempore rempublicam moderandam aggressus, paulo post ab illis Senatoribus, qui fidem ei juraverant, occisus fuit. Filius ejus adoptivus et heres, Caesar Octavianus, ab a. 729. U. C. *Augustus* appellatus, quem Cicero *Pater Patriae* dictus, et ipse Senatus, exercitui contra Antonium partes Julii Caesaris foventem expediterat, brevi cognovit, utilius esse cum illo Lepidoque, hostibus patriae, se conjungere, et per legem Titiam nomine Triumviri reipublicae constituendae adepti, rempublicam subvertere. Paucos post annos, ad discordias cum iis pro-

109) cf. Bachius l. c. p. 175. ibidemque citatus Cicero.

110) Appianus de B. Civil. l. 59.

Pomyślni ogra swego winni wprawdzie przy-
mianie kaltyje proicy, iak Grecy palante,
z lein wry flucim, gdyby nie uskaw.
re dowodzia woyfla iep. panem ryia
obywateli woyflowa pturaych, nie byliby
Przymianie raiſke, tak bruzelinemi wwoy-
nie. Uskaw. labre, re nich uwagdni hien
bydi nie more, lko nie pturyt w woyfla,
a nakoniec wesi wielka iakoz wujeruy od-
bivali, dzryty do legor ich. Podwariano
woyfla obywardami z kolonii i miagh
wolnych.

Chociaz jita mozga wybawita Rypsp. z pod
iawna Karlozjin fliezo, a bitwa mozga pod
Achem, smier telny icy uos radata, idrabre
nie lewidu dcali Rypm. o marynarke. Nawet
do urbraiania floty niewymam iak dyllo
kudi nirpexy flau, ko nie chuanu lypbre rot-
niery, lkoruy uida watewnein na lardie
doharywali, wyflawie na igryfke brab-
nych wialow.

Py upadku dawnych inflydow i woyfla-
woti fligzno raryta. Ubrzymwane po
prowincjach liome armie, lkoie, a bre-
golniey Wpludnie, przybraty bylel dzyalow.
Dawney haryfutowie prowadzili wojny; leaz
potrzeba byto ofobnych dowodzio, pofpu-
licie wybierano na to Przydrowi prowincyi
cywilnych; ftoz woyfla hardney do wodra
fwezo nir Rypsp. przywiazane, iak to hifto-

rya o gal. Cerare uoy.

Kolnitsko: wyzłowosó byty dawney ich-
nem zabudniem Rymian. Pórnicy
pópádawé granicó, oddawali uprawę
Lepre niewolni hom, jani prowadzili
swobodne ryie, daley ód pracy. Wódy
ryie z iaturny Rógda, kabre ié, pored
pracy chónit; da tego brans do wyzpha
mótoch, a nawet i niewolnicó, blizym
pored les sempuonia militarij parata r.
691. U. c. wprellie ataymanie pryobiecator
Rypp.

1022
1324

progr. fr. 48. d. Te ve ind. c. 12. l. Te sent. et interbot. Druffen I. p. 67.

Karl Siedler

